

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ანა ჯანჯღავა

საქართველოს რეგიონული განვითარების გეოგრაფიული ასპექტები

საზოგადოებრივი გეოგრაფიის სამაგისტრო პროგრამა

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია საზოგადოებრივი გეოგრაფიის
მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: ასოცირებული პროფესორი ვალერიან მელიქიძე

თბილისი, 2017

საქართველოს რეგიონული განვითარების გეოგრაფიული ასპექტები

ანოტაცია

სამაგისტრო ნაშრომის მიზანია საქართველოს რეგიონული განვითარების პოლიტიკის რეალიზაციის სივრცითი შედეგების ანალიზი. მიგვაჩნია, რომ თემა საკმაოდ აქტუალურია, რადგან წარმოდგენელია მთლიანი ქვეყნის წინსვლა მისი ცალკეული ნაწილების განვითარებისა და გონივრული რეგიონული პოლიტიკის გატარების გარეშე. ზოგადად, რეგიონული განვითარება ნიშნავს ისეთ ღონისძიებების გატარებას, რომლებიც მიმართული იქნება რეგიონებში მცხოვრები მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და კეთილდღეობის ამაღლებისკენ, და ხელს შეუწყობს რეგიონების კონკურენტუნარიანობის ზრდას სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროებში.

ნაშრომის უმთავრესი ამოცანაა იმის შესწავლა, თუ როგორ ხდება ქვეყანაში რეგიონული პოლიტიკის ფორმირება „ზევიდან ქვევით“ პროექტების რეალიზაციის დონეზე, ვინ არის პასუხისმგებელი მათ განხორციელებაზე, რა წყაროებით ხდება მათი დაფინანსება და რა შედეგებს ახდენენ აღნიშნული პროექტები ქვეყნის რეგიონულ განვითარებაზე. განხილულია, ასევე, „ქვევიდან-ზევით“ პროექტების მოთხოვნის და შემდგომი რეალიზაციის თანმხლები პროცედურები. ამას გარდა, ნაშრომის ამოცანებია ქვეყნის რეგიონული განვითარების პროცესზე მოქმედი პოლიტიკის სტრატეგიული დოკუმენტების ანალიზი და თვითმმართველობის რეფორმების კავშირის დადგენა საქართველოს რეგიონული განვითარების პროცესთან.

Geographical aspects of regional development of Georgia

Janjgava, A.

Annotation

The goal of the Master's thesis is to analyze the spatial consequences of realization of Georgia's regional development policy. In our opinion the topic is quite relevant, since the progress of the entire country is impossible without the development of its separate parts and carrying out the reasonable regional policy. In general, the regional development means taking measures aimed at raising the living standards and welfare of the population living in the regions and it contributes to the growth of the competitiveness of the regions in socio-economic spheres.

The main objective of the work is to find out how regional policies are actually formed and developed in the country at the level of implementation of “from top to bottom” projects and who is responsible for their implementation, what their sources of financing are and what the consequences of these projects are on the regional development of the country. The accompanying procedures of “from bottom to top” projects’ demands and their further implementation are also discussed in the work. In addition, the work objectives are to analyze the strategic documents of the policy influencing the country’s regional development process and to identify the correlation of self-government reforms with the regional development process of Georgia.

სარჩევი

შესავალი	8
თემის აქტუალობა.....	8
ნაშრომის მიზანი და ამოცანები.	9
ნაშრომის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები.	10
თავი 1. რა არის რეგიონული პოლიტიკა.	18
1.1 რეგიონული პოლიტიკის არსი.....	18
1.2 რეგიონული პოლიტიკის სახეობები.....	19
1.3 რეგიონული პოლიტიკა ევროკავშირის ქვეყნებში	22
თავი 2. საქართველოს რეგიონული განვითარების პოლიტიკა	28
2.1 თვითმმართველობის სისტემის ჩამოყალიბების მოკლე ისტორიული ექსკურსი.....	28
2.2 რეგიონული პოლიტიკის განმახორციელებელი უწყებები	38
2.3 რეგიონული განვითარების სტრატეგიული დოკუმენტები	44
2.4 საქართველოს რეგიონული პოლიტიკის სივრცითი შედეგები	51
2.5 საერთაშორისო ხელშეკრულებები და დონორი ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული პროექტები	62
2.5.1 ევროკავშირი (EU).....	62
2.5.2 ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB)	66
2.5.3 ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD)	66
2.5.4 მსოფლიო ბანკი.....	70
2.5.5 აზიის განვითარების ბანკი (ADB).....	79
2.5.6 გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი (KfW)	84
თავი 3. ქვემო ქართლის მაგალითზე „ქვევიდან ზევით“ პროექტების მოთხოვნა-განხორციელების პროცესი	90
დასკვნა	99
გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა	103
დანართი.....	107
დოკუმენტი 1.	107
რუკების ჩამონათვალი	
რუკა 1. საქართველოს თვითმმართველი ქალაქები.....	110

რუკა 2. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული საგზაო და სხვა ინფრასტრუქტურული პროექტების შედარება ღირებულების მიხედვით (მლნ ლარი). 111

რუკა 3. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების მთლიანი ღირებულება რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი)..... 112

რუკა 4. 2013-2016 წლებში საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება წლების მიხედვით (მლნ ლარი)..... 113

რუკა 5. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ განხორციელებული პროექტების ჯამური ღირებულება მუნიციპალიტეტების მიხედვით..... 114

რუკა 6. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ განხორციელებული პროექტების ჯამური ღირებულება წლების მიხედვით. 115

ცხრილების ჩამონათვალი

ცხრილი 1. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მიერ 2013-2017 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება ფუნქციონალურ ჭრილში (მლნ ლარი)..... 116

ცხრილი 2. ევროპის საინვესტიციო ბანკის დაფინანსებით, საქართველოში განხორციელებული და მიმდინარე ინფრასტრუქტურული პროექტები 117

ცხრილი 3. ქვემო ქართლის რეგიონის მუნიციპალიტეტების ადგილობრივი ბიუჯეტები 2015-2017 წლებში 118

გრაფიკების ჩამონათვალი

გრაფიკი 1. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს 2013-2017 წლების ბიუჯეტი (მლნ ლარი)..... 119

გრაფიკი 2. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ 2013-2017 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება ფუნქციონალურ ჭრილში (მლნ ლარი) 120

გრაფიკი 3. 2013-2017 წლებში საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საბიუჯეტო სახსრებით განხორციელებული პროექტების ჯამური ღირებულება (მლნ ლარი) 121

გრაფიკი 4. საქართველოს ბიუჯეტიდან "რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდში" გადარიცხული თანხა წლების მიხედვით (მლნ ლარი)..... 122

გრაფიკი 5. 2013-2017 წლებში საქართველოს რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის გადარიცხული თანხები საქართველოს ბიუჯეტიდან (მლნ ლარი)	123
გრაფიკი 6. "რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდისთვის" ბიუჯეტიდან გადარიცხულ თანხებსა და ფონდის ფარგლებში განხორციელებული პროექტების საერთო ღირებულებას შორის სხვაობა 2013-2016 წლებში (მლნ ლარი).....	124
გრაფიკი 7. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების მთლიანი ღირებულება რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი).....	125
გრაფიკი 8. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული საგზაო და სხვა ინფრასტრუქტურული პროექტების შედარება ღირებულების მიხედვით (მლნ ლარი) .	126
გრაფიკი 9. 2013-2017 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული საგზაო ინფრასტრუქტურის პროექტების ღირებულება რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი).....	127
გრაფიკი 10. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული წყალმომარაგებისა და წყალარინების პროექტების ღირებულება რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი).....	128
გრაფიკი 11. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება საგზაო პროექტების გამოკლებით (მლნ ლარი).....	129
გრაფიკი 12. 2013-2017 წლებში საქართველოს რეგიონებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების რაოდენობა რეგიონების მიხედვით	130
გრაფიკი 13. 2013-2017 წლებში საქართველოში ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე დახარჯული თანხების რაოდენობა წლების და რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი) ..	131
გრაფიკი 14. 2013-2016 წლებში იმერეთის რეგიონში განხორციელებული ყველაზე მნიშვნელოვანი ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება (მლნ ლარი).....	132
გრაფიკი 15. 2013-2016 წლებში სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში ინფრასტრუქტურული პროექტების პრიორიტეტული სექტორების საერთო ღირებულება და რაოდენობა (მლნ ლარი)	133
გრაფიკი 16. 2013-2016 წლებში სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში ინფრასტრუქტურული პროექტების პრიორიტეტული სექტორების საერთო ღირებულება და რაოდენობა (მლნ ლარი)	134

გრაფიკი 17. სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორი ორგანიზაციების ფინანსური მხარდაჭერის წილი (2017 წლის მდგომარეობით).....	135
გრაფიკი 18. სხვადასხვა დონორი ორგანიზაციების მიერ გამოყოფილი გრანტები საქართველოსთვის ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი).....	136
გრაფიკი 19. ევროპის საინვესტიციო ბანკის (EIB) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)	137
გრაფიკი 20. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მიერ განხორციელებული პროექტები სექტორების მიხედვით:.....	138
გრაფიკი 21. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)	139
გრაფიკი 22. მსოფლიო ბანკის მიერ საქართველოში განხორციელებული პროექტების საერთო ღირებულება (მლნ აშშ დოლარი) და რაოდენობა (ერთეული) წლების მიხედვით	140
გრაფიკი 23. მსოფლიო ბანკის (WB) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი).....	141
გრაფიკი 24. აზიის განვითარების ბანკის მიერ (ADB) საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)	142
გრაფიკი 25. გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკის (KfW) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)	143
გრაფიკი 26. ქვემო ქართლის რეგიონის მუნიციპალიტეტების 2015-2017 წლების ადგილობრივი ბიუჯეტები (მლნ ლარი).....	144
გრაფიკი 27. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლში „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ დაფინანსებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება (მლნ ლარი) და რაოდენობა	145
გრაფიკი 28. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება (მლნ ლარი)	146
გრაფიკი 29. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების რაოდენობა	147

შესავალი

თემის აქტუალობა. ქვეყნის რეგიონული განვითარების პოლიტიკა, როგორც წესი, წარმოადგენს განვითარების პოლიტიკის განუყოფელ ნაწილს. ზოგადად, ცნება „განვითარება“, გულისხმობს პროგრესულ ცვლილებებს, უპირველეს ყოვლისა ეკონომიკის სფეროში. იმისათვის, რომ ქვეყანა არ იყოს სტაგნაციის მდგომარეობაში და მუდმივად პოზიტიურ სიახლეებს განიცდიდეს, აუცილებელია მისი განვითარების ხელშეწყობა. სახელმწიფომ კი, თავის მხრივ, უნდა შეიმუშაოს ქვეყნის რეგიონული განვითარების პოლიტიკასთან თანხვედრაში მყოფი სტრატეგიული განვითარების მიზნები.

მთელი განვითარებული სამყარო გადადის ცენტრალიზებული მმართველობიდან დეცენტრალიზაციისკენ და ადგილობრივი ხელისუფლებების დამოუკიდებლობის ხარისხის ამაღლებისკენ. ეს არის აბსოლუტურად რეალური ტენდენცია, იმიტომ რომ „ზევიდან ქვევით“ მართვა, თან ხისტი, უმეტეს შემთხვევაში არ ამართლებს. საქართველოც არ არის აქედან გამონაკლისი და ჩვენც მივყვებით იმ ტენდენციას, რომელიც ძირითადად ევროპისთვის არის დამახასიათებელი. ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ, სადაც ნათლად არის ჩამოყალიბებული რეგიონული განვითარება და მისი ხელშეწყობა, საქართველოსათვის კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდა რეგიონული განვითარება და მასზე დამყარებული, ხელისუფლების მიერ შემუშავებული პოლიტიკის განხორციელება. რეგიონული განვითარების პოლიტიკის შემუშავების მთავარი უპირატესობაა, რომ ის იძლევა ამა თუ იმ რეგიონის სტრუქტურული სპეციფიკის შესწავლის საშუალებას და მის დიფერენცირებას რესურსებისა და განვითარების შესაძლებლობების მიხედვით. ცალკეული რეგიონების სპეციფიკის ეფექტიანი გამოყენება ემსახურება არა მხოლოდ კონკრეტული რეგიონის მოსახლეობის ინტერესებს, არამედ საერთო ეროვნულ ინტერესს და მთელი ქვეყნის რეგიონული განვითარების პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს მიზანს.

საქართველოში უკანასკნელ წლებში განხორციელდა ცვლილებები, რომლებმაც საფუძველი დაუდო რეგიონული განვითარების მიმართულებით მიმდინარე ღონისძიებებს. დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ განხორციელდა რეფორმების რამდენიმე ტალღა, რომლებსაც თან ახლდა, როგორც ქვეყნის დეცენტრალიზაციის პროცესის გაძლიერება, ასევე პირიქით, დასახული მიზნისგან დაშორება. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია 2004 წელს საქართველოს „ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპის ქარტიასთან“ მიერთება, რომლის შედეგად 2005 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“. მთავრობის მიერ ინიცირებული ახალი დეცენტრალიზაციის რეფორმა მიზნად ისახავდა რესურსების განთავსებაში ადგილობრივი თვითმმართველობების აქტიურ ჩართვას და ადგილობრივი საჯარო მომსახურების ეფექტიანობის ზრდას. მნიშვნელოვანია 2013 წელს ქვეყნის სათავეში ახალი სახელისუფლებო ძალების მოსვლის შედეგად განხორციელებული თვითმმართველობის რეფორმა და 2014 წელს პარლამენტის მიერ დამტკიცებული „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“, რომელიც ორდონიანი თვითმმართველობის სისტემის შექმნას გულისხმობს.

ნაშრომის მიზანი და ამოცანები. ნაშრომის მიზანია საქართველოს მიერ გატარებული რეგიონული პოლიტიკის შედეგების სივრცობრივი ანალიზი. ნაშრომი შემოიფარგლება ძირითადად 2013-2017 წლების პერიოდში განხორციელებული და, ასევე, მიმდინარე და დაგეგმილი პროექტებით. შესაბამისად, ნაშრომის ამოცანაა გაანალიზოს ინფრასტრუქტურული პროექტების რეალიზაცია, მათ განხორციელებასთან დაკავშირებული პოლიტიკა საქართველოში და მისი შედეგები რეგიონულ დონეზე. რადგანაც ნაშრომი ეხება რეგიონულ განვითარებას, ის გვერდს უვლის ქალაქ თბილისში განხორციელებულ და დაგეგმილ პროექტებს და, ასევე, ნაკლებად ეხება აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში წარმოებულ რეგიონულ პოლიტიკას, რადგან ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის ფარგლებში, იქ სხვა რეგიონებისგან ცოტა განსხვავებული პროცესები მიმდინარეობს და პოლიტიკის შემუშავებასაც, შესაბამისად, სხვა სპეციფიკა გააჩნია.

ინფრასტრუქტურულ პროექტებს რაც შეეხება, აქ მოიაზრება გზების წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების, სახლების, საბავშვო ბაღების (აღსანიშნავია, რომ მუნიციპალიტეტი ვალდებულია მხოლოდ სკოლამდელი დაწესებულებების კეთილმოწყობაზე, სკოლებს და სხვა დანარჩენ სასწავლო დაწესებულებები უკვე უშუალოდ განათლების სამინისტროს კომპეტენციაში შედის) მშენებლობა/რეაბილიტაცია და ა.შ. ხაზი უნდა გაესვას, რომ ნაშრომი მიზანმიმართულად უვლის გვერდს ენერგეტიკის სფეროში განხორციელებულ პროექტებს, რადგან ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობა, როგორც წესი, გავლენას არ ახდენს რეგიონის განვითარებაზე, თუ მაინცდამაინც ადგილობრივ მოხმარებაზე არ არის გათვლილი. გავლენას კი არ ახდენს იმ პირობების გათვალისწინებით, რომ ენერჯია მაინც მიდის ცენტრალურ სისტემაში და შემდგომ მიდის ცენტრიდან მისი რეგიონებისთვის განაწილება.

ნაშრომში გამოყენებულია ტერმინი „რეგიონული“ (განვითარება, პოლიტიკა) და არა „რეგიონალური“, რადგან საქართველოში არსებულ ყველა ოფიციალურ დოკუმენტში იხმარება ტერმინი „რეგიონული“.

ნაშრომის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები. წინამდებარე ნაშრომში გამოყენებულია სტატისტიკური მასალა, რომელიც ღია სარგებლობაშია და ხელმისაწვდომია ელექტრონულად ამა თუ იმ უწყების საიტზე. ამას გარდა კვლევა დაყრდნობილია იმ მასალებზე, რომლებიც მოპოვებულია ოფიციალურად საქართველოს სახელისუფლებო ორგანოებიდან, და იმ სიღრმისეული ინტერვიუების შედეგებზე, რომლებიც ჩატარდა საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროში, საქართველოს პარლამენტის „რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის კომიტეტში“, ქვემო ქართლის გუბერნიაში და ქალაქ რუსთავის მერიაში.

ნაშრომში გაანალიზებულია საქართველოს საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც დაკავშირებულია რეგიონული განვითარების საკითხებთან. აღნიშნული საკანონმდებლო დოკუმენტები ღია სარგებლობაშია და მათი მოძიება შესაძლებელია ვებ-გვერდზე

<https://matsne.gov.ge/>. გაანალიზებულ დოკუმენტებს შორის გამოიყოფა „თვითმმართველობის კოდექსი“, რომელიც პირდაპირ გავლენას ახდენს ქვეყნის რეგიონულ განვითარებაზე.

ამას გარდა გამოყენებულია საქართველოს მთავრობის მიერ გამოცემული დებულებები და ბრძანებულებები, მათ შორის:

1. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება #161, ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის საინვესტიციო ცენტრის, როგორც საჯარო სამართლის იურიდიული პირის, შექმნის შესახებ
2. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის ბრძანება #18/ნ
3. საქართველოს მთავრობის დადგენილება #172

მნიშვნელოვანია, საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების დოკუმენტის ანალიზი, რომელშიც ცალკე გამოყოფილია რეგიონული განვითარების ხელშეწყობის თავი (კარი VI, თავი 21).

გაანალიზებულია რეგიონული პოლიტიკის სფეროში ყველაზე მნიშვნელოვანი დოკუმენტები, ესენია:

1. საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წწ. სახელმწიფო სტრატეგია
2. 2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა
3. საქართველოს რეგიონების განვითარების სტრატეგიები 2014-2021

მნიშვნელოვანი ინფორმაციის წყარო გახდა სხვადასხვა უწყებების ვებ-გვერდები, სადაც ჩამოყალიბებულია მათი ხედვები და ამოცანები. ერთ-ერთი ასეთია საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის ვებ-გვერდი <http://mrdi.gov.ge/>, რომელიც ამჟამად სატესტო რეჟიმში მუშაობს და არასრულ ინფორმაციას მოიცავს, თუმცა არსებული წყაროებითაც შესაძლებელია, როგორც რეგიონული განვითარების დოკუმენტების, ასევე სამინისტროს მიერ მიმდინარე და დაგეგმილი პროექტების მოძიება.

ამავე ვებ-გვერდიდან შესაძლებელია სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულებების ვებ-გვერდებზე გადასვლა:

1. საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი <http://mdf.org.ge/>
2. შპს „მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“ <http://waste.gov.ge/ge/>
3. საავტომობილო გზების დეპარტამენტი <http://www.georoad.ge/>
4. ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის საინვესტიციო ცენტრი <http://www.trrc.ge/worldbank/geo/home.html>
5. საქართველოს გაერთიანებული წყალმომარაგების კომპანია <http://water.gov.ge/>
6. სახელმწიფო სამშენებლო კომპანია <http://scc.ge/>
7. ეფექტიანი მმართველობის სისტემის და ტერიტორიული მოწყობის ცენტრი <http://www.lsg.gov.ge/>

გარდა დოკუმენტების ანალიზისა, ნაშრომის მნიშვნელოვანი ნაწილი მოიცავს სტატისტიკური მასალის რაოდენობრივ ანალიზს. ღია ხელმისაწვდომობაში არსებულ სტატისტიკური ინფორმაციის ძირითადი წყაროა სხვადასხვა ვებ-გვერდები:

1. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური <http://geostat.ge/>, სადაც ცალკე გამოყოფილია რეგიონული სტატისტიკა და შესაძლებელია საქართველოს ამა თუ იმ რეგიონის შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის მოძიება
2. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო <http://www.mof.ge/>. აქ ცალკე გრაფაში გამოყოფილია საქართველოს ბიუჯეტი, სადაც შესაძლებელია საქართველოს ბიუჯეტის მონაცემების შესწავლა წლების მიხედვით. ნაშრომში ძირითადად გამოყენებულია 2013-2016 წლების სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულებული წლიური ანგარიშები.

ამავე ვებ-გვერდზე, ველში - სახელმწიფო ვალი, მითითებული დონორი ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული პროექტები და დახარჯული თანხები 2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით.

3. დონორი ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული პროექტების ანალიზის დროს მნიშვნელოვანია თვითონ ამ ორგანიზაციების ვებ-გვერდები, სადაც გამოყოფილია განხორციელებული პროექტები ქვეყნების მიხედვით. მაგალითისთვის, აზიის განვითარების ბანკის შემთხვევაში ვერ-გვერდზე <https://www.adb.org/countries/georgia/main> - შესაძლებელია ბანკის მიერ, საქართველოში განხორციელებული პროექტების მოძიება წლების მიხედვით.

ღია სარგებლობაში არსებული ინფორმაციის გარდა, მნიშვნელოვანია, სახელმწიფო უწყებებიდან გამოთხოვილი ინფორმაცია, რომელიც არ არის საჯაროდ ხელმისაწვდომი. ასეთი ინფორმაციის მოპოვება მოხდა საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროდან, და მიღებული მასალა შეეხება 2013-2017 წლებში საქართველოში განხორციელებულ ინფრასტრუქტურულ პროექტებს რეგიონების, ღირებულების, განმახორციელებელი უწყებების და წლების მიხედვით. მოხდა, ასევე, ქვემო ქართლის გუბერნიიდან სტატისტიკური ინფორმაციის მიღება ადგილობრივი და ცენტრალური ბიუჯეტებიდან განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ.

წარმოდგენილი სტატისტიკური მასალების გაანალიზების შედეგად მოხდა ცხრილების, დიაგრამების და რუკების აგება, რაც ნაშრომში წამოჭრილი თემების ვიზუალიზაციის საშუალებას იძლევა.

ამას გარდა, ნაშრომში გამოყენებული იქნა თვისებრივი კვლევის ერთ-ერთი ტექნიკა, კერძოდ კი, სიღრმისეული ინტერვიუები საჯარო მოხელეებთან, რომლებიც ჩართული არიან საკვლევი საკითხების თემატიკაში და ფლობენ ფაქტობრივ ინფორმაციას. სიღრმისეული ინტერვიუ, თავის მხრივ, არის ტექნიკა, რომლის დახმარებითაც უნდა მოხდეს მასში მონაწილე რესპონდენტის შეხედულებების დადგენა შესასწავლ საკითხთან დაკავშირებით (Mack et al., 2005). აღნიშნულმა მეთოდმა საშუალება მომცა საკვლევი საკითხის შესახებ დეტალური ინფორმაცია პირველწყაროდან მიმეღო.

ინტერვიუებისთვის რესპონდენტები შერჩეულ იქნა კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე. შერჩევის მთავარი კრიტერიუმი იყო მათ მიერ დაკავებული თანამდებობა და მოცემული საკითხების ცოდნა. რელევანტურობის მთავარი ინდიკატორი იყო რესპონდენტების პროფესიები და საქმიანობის სფერო. სელექციის პროცესში არ იყო გამოყენებული სხვა სოციოდემოგრაფიული ინდიკატორი (ასაკი, სქესი, შემოსავალი და ა.შ), შესაბამისად შერჩეულ იქნა ადამიანთა მცირე ჯგუფი სპეციფიკური მახასიათებლებითა და გამოცდილების მიხედვით. ჯამში შერჩეულ იქნა სულ 4 ადამიანი.

სიღრმისეული ინტერვიუები ჩატარდა ერთი ინტერვიუერის მიერ. თითოეულ ინტერვიუს ხანგრძლივობა ვარირებს ნახევარი საათიდან- ერთი საათის ინტერვალში. ყველა ინტერვიუ ჩატარდა რესპონდენტების სამუშაო ადგილზე.

ინტერვიუების ანალიზი ეყრდნობა აღწერით მეთოდს, თუმცა გამოყენებული იყო ინტერპრეტაციისა და კონცეპტუალიზაციის მეთოდებიც.

სიღრმისეული ინტერვიუების საფუძველი გახდა სადისკუსიო გეგმა, რომელიც დგინდებოდა იმის მიხედვით, თუ რომელ უწყებაში უნდა ჩატარებულიყო ინტერვიუ და რა ინფორმაციის მოწოდება შეეძლო კონკრეტულ რესპონდენტს. სადისკუსიო გეგმა მოიცავდა რამდენიმე კითხვას, თუმცა ეს კითხვები მკაცრად რეგლამენტირებული არ ყოფილა და იცვლებოდა ინტერვიუს მსვლელობისას. რესპონდენტები ყვებოდნენ თავიანთი უწყებების მუშაობის სპეციფიკაზე. რამდენიმე სიღრმისეული ინტერვიუს ჩატარებისას, რესპონდენტის თანხმობით მოხერხდა აუდიოჩანაწერის გაკეთება. თუკი რესპონდენტს სურდა ანონიმურობის შენარჩუნება, შესაბამისად ხდებოდა ინტერვიუს მნიშვნელოვანი მომენტების აღბეჭდვა ჩანაწერის სახით ფურცელზე. რამდენიმე რესპონდენტმა ინტერვიუს გარდა, მომაწოდა საკმაოდ მნიშვნელოვანი მასალები და სტატისტიკური მონაცემები, რომლებიც ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

შევეცდები ჩამოვაყალიბო ის ძირითადი სადისკუსიო გეგმა, რომლითაც ინტერვიუები წარიმართებოდა.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროში ვესაუბრე თვითმმართველობის განვითარებისა და რეგიონული პოლიტიკის დეპარტამენტის უფროსის მოადგილეს. ინტერვიუს ჩატარებამდე, სადისკუსიო გეგმის სახით, ჩამოვწერე რამდენიმე კითხვა, რომელიც რესპონდენტისთვის უნდა დამესვა. დისკუსიის მსვლელობისას გამოიკვეთა რამდენიმე საკითხი, რომლებიც კითხვის სახით ჩამოყალიბებული არ ყოფილა, თუმცა ძალიან ინფორმაციული გამოდგა კონკრეტული თემის დაუფლებისთვის.

ქვემოთ ჩამოთვლილია იმ ძირითადი კითხვების ნუსხა, რომლებიც გამოყენებულ იქნა სიღრმისეული ინტერვიუს ჩატარებისას:

1. არის თუ არა საქართველოს რეგიონული პოლიტიკა ჩამოყალიბებული და თუ არსებობს ამის ამსახველი ოფიციალური დოკუმენტი?
2. რომელი ოფიციალური დოკუმენტი არეგულირებს სამინისტროს ფუნქციონირებას? კანონის გარდა, არსებობს თუ არა რაიმე დოკუმენტი, სადაც ჩამოყალიბებულია სამინისტროს მისია და ხედვა?
3. არის თუ არა სპეციალური პროგრამები (თუ არსებობს, რა პროგრამებია?), რომლითაც ხორციელდება რეგიონული პოლიტიკა საქართველოში?
4. რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს გარდა რომელი სამინისტრო ან სახელმწიფო სახელისუფლებო ორგანო მონაწილეობს ზემოთაღნიშნული პროგრამების განხორციელებაში?
5. 2013 წლიდან დღემდე თუ არსებობს რაიმე ინფორმაცია იმ პროცესებზე, რომლებიც განახორციელა სამინისტრომ და რის განხორციელებას აპირებს მომავალში?
6. რაში იხარჯება ძირითადად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ამ კონკრეტული სამინისტროსთვის გამოყოფილი ყოველწლიური ფულადი თანხები და რა არის მისთვის პრიორიტეტული თანხების ხარჯვისას?
7. რა კავშირში არიან ადგილობრივი ხელისუფლებები ამ სამინისტროსთან და ჩართული არიან თუ არა ისინი პროექტების განხორციელების პროცესში?

8. ხდება თუ არა პროექტების მოთხოვნა „ქვევიდან-ზევით“ პრინციპით? თუ კი, რა კონკრეტული მაგალითები არსებობს?
9. თუ კი პროექტი ხორციელდება „ზევიდან-ქვევით“, ვინ იღებს გადაწყვეტილებას პროექტის განხორციელების შესახებ?

ქვემო ქართლის გუბერნიაში სიღრმისეული ინტერვიუ განხორციელდა ქვემო ქართლის სახელმწიფო რწმუნებულის - გუბერნატორის ადმინისტრაციის წევრთან. ინტერვიუ მიმდინარეობდა ძირითადად სადისკუსიო თემის ირგვლივ, რომელიც შეეხებოდა შემდეგ საკითხებს:

1. რა კონკრეტული პროექტები ხორციელდება რეგიონში?
2. ხდება თუ არა „ქვევიდან-ზევით“ პროექტების მოთხოვნა? თუ კი რა დოკუმენტებით რეგულირდება პროექტის მოთხოვნის და დამტკიცების პროცესი?
3. რა კრიტერიუმებით ფასდება კონკრეტული პროექტი, რომ მოწონებული გახდეს?

ინტერვიუს გარდა, მოხდა 2013-2017 წლებში ქვემო ქართლში განხორციელებული პროექტების ნუსხის გამოთხოვა, რომლებიც არ არის ხელმწისაწვდომი ელექტრონულად. მოცემული ნუსხა მოიცავს ინფორმაციას პროექტების დასახელების, განხორციელების ადგილის და პერიოდის შესახებ.

ამას გარდა, განხორციელდა ინტერვიუ ქალაქ რუსთავის მუნიციპალიტეტის მერიის ინფრასტრუქტურის, მშენებლობის და კეთილმოწყობის სამსახურის უფროსის მოადგილესთან. ამ ინტერვიუში გამოყენებული იყო ძირითადად იგივე თემატიკა, რაც ქვემო ქართლის გუბერნიის შემთხვევაში, ოღონდ ქალაქ რუსთავის მაგალითზე. აქაც მოხდა ქალაქ რუსთავში განხორციელებული პროექტების შესახებ საჭირო ინფორმაციის გამოთხოვა ბროშურებისა და სხვა საინფორმაციო წყაროების სახით.

და ბოლოს, ჩატარდა ინტერვიუ საქართველოს პარლამენტის, რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის კომიტეტის აპარატის თანამშრომელთან. სადისკუსიო გეგმა აგებული იყო შემდეგ კითხვებზე:

1. როგორ ხდება რეგიონული პოლიტიკის ჩამოყალიბება პარლამენტში?
2. როგორ ხდება რეგიონული პოლიტიკის რეალიზაცია პარლამენტის საშუალებით?
3. როგორ ხდება კანონმდებლობის ჩამოყალიბება?
4. როგორ ფასდება დღეს თვითმმართველობის კანონმდებლობა და სჭირდება თუ არა მას გადახედვა?

ინტერვიუს მსვლელობისას საუბარი იყო ბევრ საინტერესო თემაზე, მათ შორის საქართველოში განხორციელებულ თვითმმართველობის რეფორმებზე და სამომავლო პერსპექტივებზე.

თავი 1. რა არის რეგიონული პოლიტიკა.

1.1 რეგიონული პოლიტიკის არსი

სახელმწიფოს რეგიონული პოლიტიკა- არის ქვეყნის სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური განვითარების მართვის მოქმედების სფერო სივრცობრივ და რეგიონულ ასპექტში, რომელიც ასახავს ერთის მხრივ სახელმწიფოსა და რეგიონებს შორის, და მეორეს მხრივ თვითონ რეგიონებს შორის ურთიერთდამოკიდებულებას. ლიტერატურაში ტერმინი "რეგიონული პოლიტიკა" და "რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკა" ხშირად გამოიყენება როგორც სინონიმები, თუმცა მათი სრული გაიგივება არ არის სწორი, რადგან, ისევე, როგორც ეკონომიკა არის ადამიანის საქმიანობის (რომელიც შეიცავს საზოგადოებრივი წარმოების, გაცვლის, განაწილების და მატერიალური და სულიერი სიმდიდრეების მოხმარების პროცესებს) მხოლოდ ერთი სფერო, რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკაც არ მოიცავს ქვეყნის მმართველობითი საქმიანობის შესაძლებლობების ყველა სპექტრს.

რეგიონული პოლიტიკა, როგორც წესი არის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ეროვნული სტრატეგიის შემადგენელი ნაწილი და, როგორც ასეთი, გამომდინარეობს მთლიანად ხელისუფლების ფილოსოფიური კონცეფციებიდან.

რეგიონულ პოლიტიკასთან მჭიდრო კავშირშია ისეთი ცნებები, როგორც: "რეგიონული ეკონომიკა", "რეგიონული განვითარება", "რეგიონული დაგეგმარება", "რეგიონული მოდელირება", "რეგიონალიზაცია" და სხვ. რეგიონული ეკონომიკა იკვლევს ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორებისა და მოვლენების ერთობლიობას, რომლებიც განაპირობებს კონკრეტული რეგიონების ფარგლებში მწარმოებლური ძალებისა და სოციალური პროცესების ფორმირებას და განვითარებას.

რეგიონული განვითარება გულისხმობს რეგიონის შიდა სოციალურ-ეკონომიკური სტრუქტურის ცვლილებას.

რეგიონული დაგეგმარება, რომელიც ხშირ შემთხვევაში ასოცირდება რეგიონულ პროგრამირებასთან, წარმოადენს ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევის ერთ-ერთ ფორმას, რომელიც მიზნად ისახავს მკვეთრი რეგიონული კონტრასტებისა და სოციალური წინააღმდეგობების შემსუბუქებას. საუბარია ცალკეული რაიონების განვითარების სპეციალური პროგრამების შემუშავებასა და რეალიზაციაზე.

და ბოლოს, რეგიონული მოდელირების ქვეშ იგულისხმება რეგიონის არსებული ან მოსალოდნელი სოციალურ-ეკონომიკური სტრუქტურის ეკონომიკური კონსტრუირება ამ რეგიონის ოპტიმიზაციის მიზნით (Экономическая теория. Основные понятия, цели и задачи региональной политики, 2017).

1.2 რეგიონული პოლიტიკის სახეობები

რეგიონული პოლიტიკის ძირითადი მიზანია- სახელმწიფოს მმართველობის ეკონომიკური მიზნებისა და ამოცანების რეალიზაცია, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც საუბარია არაეკონომიკურ სფეროზე, მაგალითად, აუცილებელი სოციალური ან ეკონომიკური სტანდარტების უზრუნველყოფის მექანიზმი აუცილებლად კავშირშია ფინანსურ-ეკონომიკურ ბერკეტებთან. ამდენად, რეგიონული პოლიტიკის ქვემოთ ჩამოთვლილი სტრუქტურირება, მისი მიმართულების თვალსაზრისით გარკვეულწილად ატარებს პირობით ხასიათს.

-ეკონომიკური პოლიტიკა. რეგიონში ეკონომიკური დისპროპორციების შემცირების, ხოლო რიგ შემთხვევებში- რეგიონული ეკონომიკური ბალანსის მიღწევის აუცილებლობა დამახასიათებელია ყველა ქვეყნისთვის, როგორც განვითარებული, ასევე გაეროს ცნობილ "ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების" სიაში შემავალი ქვეყნებისთვისაც.

-სოციალური პოლიტიკა. აქ მოიაზრება საზოგადოებრივი წარმოების ორგანიზების პროცესები და ფორმები, სამუშაო პირობების, დასვენების და ზოგადად პიროვნების განვითარების თვალსაზრისით. მსოფლიოს სახელმწიფოების უმეტეს ნაწილში შეინიშნება მოსახლეობის ცხოვრების დონეებს შორის სოციალური განსხვავებები და დისპროპორცია. აქედან გამომდინარე რეგიონული სოციალური პოლიტიკის მთავარი არსი წარმოადგენს

სხვადასხვა რეგიონებსა და დასახლებებს (განსაკუთრებით ქალაქებსა და სოფლებს) შორს ცხოვრების დონის გათანაბრება და ასევე სოციალური გარემოს ხარისხის გაუმჯობესება.

-*დემოგრაფიული პოლიტიკა.* იგულისხმება, სახელმწიფოს აქტიური ჩარევა მოსახლეობის, როგორც ბუნებრივ, ასევე მექანიკურ მოძრაობაში, კონკრეტული მიზნების მისაღწევად ამა თუ იმ რეგიონებში.

ფედერაციულ და მრავალეთნიკურ სახელმწიფოებში დემოგრაფიული პოლიტიკა ხშირ შემთხვევაში დუალისტურ მნიშვნელობას ატარებს: ის მიმართულია ზოგიერთ რეგიონში შობადობის და ბუნებრივი მატების გაზრდაზე, ხოლო ზოგში შობადობის და ბუნებრივი მატების შეზღუდვაზე. რეგიონული დემოგრაფიული პოლიტიკის რეალიზაცია "მრავალვექტორული" მიმართულებით მრავალეთნიკური ქვეყნების ფარგლებში დიდი რისკების მომცველია ეთნოსთაშორისი და კონფესიათაშორისი კონფლიქტების გაღვივების მხრივ და დაკავშირებულია მრავალ სირთულესთან.

-*ეკისტიკური პოლიტიკა.* როგორც ცნობილია, ეკისტიკა ეწოდება გეოგრაფიული დაგეგმარების თეორიულ ნაწილს. გეოგრაფიული დაგეგმარება კი, თავის მხრივ, არის მეცნიერება კონკრეტული რეგიონის ტერიტორიის (ტერიტორიული რესურსების) ეფექტიან გამოყენებაზე, წარმოების, კომუნიკაციის, განსახლების ადგილების ოპტიმალურად განთავსების გზით, ბუნებრივი, ეკონომიკური, არქიტექტურული და საინჟინრო-ტექნიკური ფაქტორების და პირობების გათვალისწინებით. ბევრი დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ტერიტორიალური შეზღუდულობა აიძულებს ამ სახელმწიფოების მთავრობებს და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, მეტი ყურადღება მიაქციონ მიწის ნაკვეთების რაციონალურად გამოყენების საკითხებს, როგორც ქალაქებში, ასევე სოფლადაც. ფართოდ გამოიყენება ფინანსურ-ეკონომიკური ბერკეტები და ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი სანქციები.

-*ეკოლოგიური პოლიტიკა.* წარმოების მზარდმა კონცენტრაციამ, რომელიც ნაკარნახევია მისი განვითარების ობიექტური მოთხოვნებით, ურბანიზაციამ და მოსახლეობის სიმჭიდროვემ და სხვა მრავალმა ფაქტორმა გამოიწვია გარემომცველი ბუნების მზარდი

განადგურება. ენერჯის ნაკადების და ბუნებრივი მიმოქცევის სახიფათო დარღვევამ ბიოსფეროში, და ასევე მისი რეგენერაციული მექანიზმების დაზიანებამ, კაცობრიობა ფაქტობრივად გლობალური კატასტროფის წინაშე დააყენა. ამასთან ნათელი ხდება, რომ ძველი ბუნების დამცველი ქმედებები უკვე ვერ უმკლავდება ამ სიტუციებს და საჭიროა პრინციპულად ახალი მიდგომები, დაფუძნებული მეცნიერებისა და პრაქტიკის მჭიდრო კავშირზე.

გასაგებია, რომ დეტერიორაცია¹ ატარებს მკვეთრად გამოხატულ რეგიონულ ხასიათს, რაც დაკავშირებულია, როგორც ქვეყნებსა და რეგიონებს შორის სამეურნეო სპეციალიზაციის განსხვავებულობასთან, ასევე ქვეყნების არათანაბარ შესაძლებლობებთან დაარეგულირონ ბუნებრივი გარემოს ხარისხი. ამიტომაც, აუცილებელია მიზანმიმართული რეგიონული პოლიტიკის გატარება ამ საკითხთან დაკავშირებული პრობლემების მოსაგვარებლად.

რეგიონული პოლიტიკის კლასიფიკაცია სახეობების მიხედვით:

1. მიზნის (რეგიონების განვითარების დონის გათანაბრების პოლიტიკა, ადგილობრივი რესურსების მაქსიმალურად გამოყენება და სხვ.);
2. მექანიზმის (ავტომატური, ანუ ფორმულის მიხედვით; პრობლემური, ანუ სპეციალური პროგრამების მიხედვით; მიზნობრივი, ანუ კონკრეტული რეგიონებით მიხედვით განაწილება);
3. სახსრების (ფინანსური- დახმარებები, შეღავათები, ჯარიმები და სხვ.;; ადმინისტრაციული - ნებართვები და აკრძალვები; ინფრასტრუქტურული - საგზაო ნაგებობები, ხიდები და ა.შ.);
4. მიმღების (რეგიონული ხელისუფლებები, ფირმები, ორგანიზაციები, ცალკეული მოქალაქეები) და ა.შ. (Виды региональной политики, 2017).

¹ გარემოს გაუარესება, დეგრადაცია

1.3 რეგიონული პოლიტიკა ევროკავშირის ქვეყნებში

მთელს ევროპაში რეგიონული პოლიტიკა მის ყველა ფორმასა და გამოვლინებაში, ხორციელდება თანმიმდევრულად და აქტიურად. პირველ რიგში ეს ეხება ევროკავშირის 15 "ძველ" სახელმწიფოების ინტეგრაციულ დაჯგუფებას.

მიუხედავად ევროკავშირის ქვეყნების უმეტესი ნაწილის მაღალი განვითარების დონისა, საკმაოდ მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური განსხვავებები მათ შორის ყოველთვის იყო და დღემდეც არსებობს. ამიტომაც ყოფენ ამ ქვეყნებს ორ დიდ ჯგუფად: "მდიდარი" ჩრდილოეთი (დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი, ბენილუქსის ქვეყნები, შვედეთი, ავსტრია, იტალიის ჩრდილოეთი ნაწილი) და "ღარიბი" სამხრეთი (ესპანეთი, პორტუგალია, საბერძნეთი, იტალიის სამხრეთი ნაწილი), და ასევე გამოყოფენ ამ ქვეყნებს შორის შუალედური პოზიციის მქონე ირლანდიას და ფინეთს. ბოლო დროის განმავლობაში ევროკავშირის ქვეყნების მიმართ უფრო ხშირად გამოიყენება ცნება "ცენტრი" (ბირთვი) და "პერიფერია". ასეთი დიფერენციაციის შემთხვევაში ინგლისს, ბელგიას, ნიდერლანდებს, ლუქსემბურგს, საფრანგეთისა და გერმანიის უდიდეს ნაწილს, ავსტრიას, ჩრდილოეთ იტალიას მიაკუთვნებენ "ცენტრს", ხოლო "პერიფერიას"- ირლანდიას, ჩრდილოეთ ირლანდიას (ოლსტერს), შოტლანდიას, უელსს, საფრანგეთის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილს, ესპანეთის, პორტუგალიის, იტალიის და საბერძნეთის უპირატესად აგრარულ რაიონებს, ასევე შვედეთისა და ფინეთის ნაკლებად დასახლებულ ნაწილებს.

მაგრამ ეს არის, ასე ვთქვათ, უფრო ფართომასშტაბიანი მიდგომა ევროკავშირის რეგიონული პოლიტიკის ტერიტორიულ ასპექტებისადმი. როგორც წესი, თვითონ ევროკავშირში ოპერირებენ რეგიონების გაცილებით უფრო დანაწევრებული ბადით, რაც თავისთავად ნიშნავს პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაციის უმაღლეს ფორმაზე გადასვლას-ევროპის რეგიონების შექმნას. ზუსტად ეს მიდგომა ასახავს ყველაზე უკეთ 15 ქვეყნის ერთიანი პოლიტიკური, ეკონომიკური, ფინანსური და სოციალური სივრცის შექმნის ევოლუციურ გადასვლას. ევროკავშირის ქვეყნების რეგიონული პოლიტიკის უმეტეს ოფიციალურ დოკუმენტში სპეციალურად ესმება ხაზი განსაკუთრებულ როლს, რომელიც

უნდა ითამაშონ ინტეგრაციულ პროცესებში არა მხოლოდ ცალკეულმა ქვეყნებმა, არამედ უფრო მეტად მათ შემადგენლობაში შემავალმა რეგიონებმა (რაიონებმა). ამ რეგიონების უმეტესობა კი უშუალო კონტაქტებს ამყარებს ევროკავშირის უმაღლეს ორგანოებთან, თავიანთი ცენტრალური ხელისუფლებების გვერდის ავლით.

რაც შეეხება კონკრეტული რეგიონების გამოყოფას, ეს პროცესი უფრო რთული გამოდგა. თუ ევროკავშირის ქვეყნების ახლანდელი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფით ვიხელმძღვანელებთ, მაშინ, სულ, 15 ქვეყანაში არის 200 ადმინისტრაციული ერთეული, რომელთაც რეგიონის სტატუსი გააჩნიათ. მათი უმეტესობა განთავსებულია დიდ ბრიტანეთში (34), საფრანგეთში (26), შვედეთში (24) და იტალიაში (20), ხოლო ყველაზე ნაკლები- ბელგიაში (3), დანიაში (4) და პორტუგალიაში (7). თუმცა თავისი აღრიცხვის მიზნებისთვის ევროკავშირის სტატისტიკური ბიურო (ევროსტატი) იყენებს ტერიტორიული დაყოფის უფრო დანაწევრებულ ბადეს.

ევროსტატის გამოყოფს ტერიტორიული ერთეულების ხუთ დონეს, რომლებსაც NUTS ეწოდება. NUTS-1 კატეგორიას მიეკუთვნებიან მსხვილი რეგიონები, რომელთა საერთო რაოდენობა 77 შეადგენს. საშუალოდ ასეთი რეგიონის მოსახლეობა შეადგენს 4,2 მილიონს. NUTS-1 რეგიონების უმეტესობა ისეთ ქვეყნებშია, როგორებიცაა გერმანია (16), დიდი ბრიტანეთი და იტალია (11), საფრანგეთი (9), მაშინ, როდესაც დანია, შვედეთი, ირლანდია და ლუქსემბურგი ფიგურირებენ, როგორც ერთი ასეთი რეგიონი. NUTS-2 მიაკუთვნებენ უმეტესწილად ადმინისტრაციულ პროვინციებს, დეპარტამენტებს, ოლქებს, რომელთა საერთო რაოდენობაა 200. საშუალოდ ასეთი რეგიონის მოსახლეობაა 1,8 მილიონი. ყველაზე მეტი ასეთი რეგიონია გერმანიაში (38), დიდი ბრიტანეთში (35), საფრანგეთში (26), იტალიაში (20) და ესპანეთში (17). NUTS-3 კატეგორიაში შედის 1031 რეგიონი საშუალოდ 41 ათასი მოსახლეობით. ეს უმეტესწილად საგრაფოების და პრეფექტურების რანგია. NUTS-4 კატეგორიას ევროსტატი მიაკუთვნებს 1074 რეგიონს, ხოლო NUTS-5- 98 ათასიან მოსახლეობას (ძირითადად კომუნები, ოლქები და მუნიციპალიტეტები) (დაწვრილებითი ინფორმაცია NUTS რეგიონების კლასიფიკაციის შესახებ ევროსტატის ვებ-გვერდზე <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>).

მიუხედავად ასეთი დაყოფისა, ევროკავშირის რეგიონული პოლიტიკის ძირითადი მიზანი ფაქტობრივად ერთიანია NUTS-ის ყველა კატეგორიისთვის. ის ეფუძნება ეროვნული ეკონომიკების გაერთიანებას ცალკეულ რეგიონებს შორის განვითარების დონეების უფსკრულის შემცირების გზით. ერთიან ევროპულ აქტში არის სპეციალური განყოფილება V, რომელსაც "ეკონომიკური და სოციალური ერთიანობა" ეწოდება. მასში საუბარია იმაზე, რომ " გაერთიანება განსაკუთრებულად ცდილობს შეამციროს უფსკრული სხვადასხვა რეგიონებს შორის და იმ რეგიონების ჩამორჩენილობა, რომლებიც ყველაზე ნაკლებად ხელსაყრელ პირობებში იმყოფებიან" (Single European Act, TITLE V, ECONOMIC AND SOCIAL COHESION, p. 12).

ამ ძირითადი მიზნის შესაბამისად ევროკავშირის დოკუმენტებში ფორმულირებულია ევროკავშირის რეგიონული პოლიტიკის უფრო კონკრეტული მიზნებიც. სულ ასეთი მიზანი ექვსია:

1. სტრუქტურული გარდაქმნისა და ჩამორჩენილი რაიონების განვითარების ხელშეწყობა;
2. მაღალი უმუშევრობისა და წარმოების დაბალი დონის მქონე სამრეწველო დეპრესიული რაიონების განვითარებისა და გარდაქმნის ხელშეწყობა;
3. გრძელვადიან უმუშევრობასთან ბრძოლა;
4. ახალგაზრდობის სამუშაო ცხოვრებაში ჩართვის ხელშეწყობა;
5. აგრარული პოლიტიკის ხელშეწყობა, რომელიც მოიცავს, როგორც სასოფლო-სამეურნეო რაიონების, ასევე სოფლის მეურნეობისთვის მომსახურე საწარმოების განვითარებას;
6. ევროკავშირის ძალიან დაბალი სიმჭიდროვის მქონე რეგიონების განვითარება. (Single European Act).

რეგიონული პოლიტიკის ჩამოთვლილი მიზნებიდან თითოეული ორიენტირებულია NUTS-ის გარკვეულ დონეზე. ასე, პირველი მიზანი ეხება უპირველეს ყოვლისა უფრო მსხვილ რეგიონებს, რომლებიც ჩამორჩებიან განვითარებაში და რომელთა მშპ-ს რაოდენობა ერთ სულ მოსახლეზე 75%-ით ნაკლებია ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელზე. მეორე მიზანი

უმეტესწილად ეხება ძველ სამრეწველო რაიონებს, რომელთა უმეტესობა სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის დროს გადაიქცა ნამდვილ სიღარიბის ზონებად და რომლებსაც ეკონომიკის სერიოზული სტრუქტურული გარდაქმნა ესაჭიროებათ. მეხუთე მიზანი ეხება ევროკავშირის ქვეყნების ჩამორჩენილ აგრარულ ქვეყნებს, ხოლო მეექვსე- 1 კმ²-ზე 8 კაცზე ნაკლები სიმჭიდროვის მქონე ჩრდილოეთის ქვეყნებს. საერთო მიზნების ნუსხას ის მოგვიანებით დაემატა, ევროკავშირში შვედეთისა და ფინეთის გაწევრიანების შემდეგ.

ზემოთ ჩამოთვლილი ყველა მიზნის განსახორციელებლად ევროკავშირის სისტემაში შექმნილია ზეეროვნული ინსტიტუტები, პირველ რიგში- რეგიონული პოლიტიკის გენერალური დირექტორატი ევროპის სამოქალაქო კომისიის სისტემაში და შესაბამისი კომისია ევროპარლამენტში. 1993 წელს შეიქმნა რეგიონების კომიტეტი, რომელშიც შედის რეგიონული და ადგილობრივი ადმინისტრაციების 200-ზე მეტი წარმომადგენელი. მოგვიანებით შეიქმნა ევროპული რეგიონების ასოციაცია. დიდი მნიშვნელობა აქვთ ასევე ევროკავშირის ფინანსურ ინსტიტუტებს, რომელთაგან მთავარი შეიქმნა 1975 წელს და რომელსაც რეგიონული განვითარების ევროპული ფონდი ეწოდება. ასეთ განვითარებაზე ფინანსურ სახსრებს გამოყოფს ევროპის საინვესტიციო ბანკიც. შედეგად 1990-იანი წლების ბოლოს რეგიონული პოლიტიკის განხორციელებაზე მოდიოდა ევროკავშირის მთლიანი ბიუჯეტის 1/3-ზე მეტი.

რეგიონული პოლიტიკის კონკრეტული რეალიზაციისთვის იქმნება სპეციალური სამიზნე პროგრამები, ქვეპროგრამები და პროექტები. მათ შორის ძირითადებია ცალკეული საქალაქო რაიონების რეკონსტრუქციის პროგრამა, ქვანახშირის მოპოვების, მეტალურგიული, გემთმშენებელი, საფეიქრო, აგრარული რაიონების განვითარების პროგრამები, თავდაცვითი საწარმოების კონვერსიის ხელშეწყობის პროგრამები. არსებობს ასევე პროფესიული სწავლების, ქალების, ახალგაზრდების გადამზადების, მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის პროგრამები.

მიუხედავად საერთო მიზნებისა და, შესაბამისად, ევროკავშირის ყველა ქვეყნისთვის საერთო პროგრამების არსებობისა, ყველა სახელმწიფოს შეუძლია ჰქონდეს რეგიონული

პოლიტიკის "საკუთარი მიმართულებები". ასე, დიდი ბრიტანეთისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია უმუშევრობის, საცხოვრებლის, მსხვილი საქალაქო კონურბაციების, ჭარბმოსახლეობის და განსაკუთრებით- დეპრესიული რაიონების აღორძინების პრობლემები. ესენია პირველ რიგში დასავლეთ მიდლენდი, ლანკშირი, სამხრეთ უელსი, ქვეყნის ჩრდილო-აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი. გერმანიისთვის ასევე აქტუალურია ყოფილი სამრეწველო, ახლა უკვე დეპრესიული რაიონების (რურის, საარი და სხვ.) აღდგენის პრობლემა, ხოლო 1990 წლიდან- ქვეყნის დასავლეთი და აღმოსავლეთი მიწების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეების გათანაბრება: რადგან მათი გაერთიანების შემდეგ მშპ ერთ სულ მოსახლეზე ყოფილ გდრ-ში აღმოჩნდა ევროკავშირში ყველაზე დაბალი (ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებლის 45%). საფრანგეთში რეგიონული პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებები ემსახურება პარიზის სადედაქალაქო რაიონის სხვა რაიონებთან შედარებით გადაჭარბებული უპირატესობის შემცირება რეგიონული განვითარების ცენტრების შექმნის, ჩამორჩენილი აგრარული სამხრეთ-დასავლეთის გაძლიერების შედეგად. იტალიაში- ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შორის სოციალურ-ეკონომიკური დისპროპორციის შერბილება. ესპანეთში- კასტილიის, გალისიის, ასტურიის, ესტრემადურის ცენტრალური ნაწილების დაჩქარებული განვითარება. ნიდერლანდებში- სამხრეთ ლიმბურგის რეკონსტრუქცია, ჩრდილოეთ რაიონების მხარდაჭერა, რანშტადის აგლომერაციის განვითარების მოწესრიგება. პორტუგალიაში რეგიონული პოლიტიკის ძირითადი ძალისხმევა მიმართულია სამხრეთი ნაწილის, ავსტრიაში- ბურგენლანდის, შვედეთსა და ფინეთში- ამ ქვეყნების ჩრდილოეთი ნაწილების გაძლიერებისკენ. (Европейский Союз. Региональная политика, 2009)

საერთო წარმოდგენას იმის შესახებ, თუ როგორ ხდება ევროკავშირის ზეეროვნული ორგანოების ფინანსურ-ეკონომიკური მხარდაჭერა რეგიონული პოლიტიკის სფეროში, ასახულია სურათში 1.

სურათი 1. ევროკავშირის რეგიონები, რომლებიც დახმარებას იღებენ

თავი 2. საქართველოს რეგიონული განვითარების პოლიტიკა

სანამ რეგიონული განვითარების პოლიტიკაზე დავიწყებთ საუბარს, აუცილებელია თვითონ რეგიონის ცნება იქნეს განსაზღვრული. რეგიონის ცნება, თანამედროვე მნიშვნელობით, პირველად ანტიკურ რომში გხვდება და მას იყენებენ სახელმწიფოს ტერიტორიული ერთეულის მნიშვნელობით.

საქართველოში მოქმედ არც ერთ ოფიციალურ დოკუმენტში 2009 წლამდე არ იყო განსაზღვრული რეგიონის ცნება. დღესდღეობით, ერთადერთი სამთავრობო დოკუმენტი, სადაც განმარტებულია „რეგიონი“ და „რეგიონული პოლიტიკა“, არის „საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წწ. სახელმწიფო სტრატეგია“, სადაც „რეგიონი“ განიმარტება, როგორც ფუნქციურ - დაგეგმარებითი ერთეული, რომელიც წარმოადგენს ადმინისტრაციულ - ტერიტორიული ერთეულების ერთობლიობას და, როგორც წესი, ემთხვევა საქართველოს სახელმწიფო რწმუნებულების - გუბერნატორების სამოქმედო ტერიტორიას (საქართველოს მთავრობის დადგენილება #172, 2010 წლის 25 ივნისი, საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წწ. სახელმწიფო სტრატეგიის დამტკიცებისა და საქართველოს რეგიონული განვითარების სამთავრობო კომისიის შექმნის შესახებ).

2.1 თვითმმართველობის სისტემის ჩამოყალიბების მოკლე ისტორიული ექსკურსი

რეგიონული განვითარების გზაზე ქვეყნის რეგიონების ეფექტური მართვისთვის საუკეთესო გზაა ცენტრალიზებული მმართველობიდან დეცენტრალიზაციისკენ გადასვლა და ადგილობრივი ხელისუფლების დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა. ამ მხრივ საქართველო ბოლო ათწლეულების მანძილზე მნიშვნელოვან ცვლილებებს განახორციელებს. 1991 წელს საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ მრავალი ნაბიჯი გადაიდგა ქვეყნის დეცენტრალიზაციისკენ, თუმცა ამას მუდმივად აფერხებდა ქვეყანაში შექმნილი სოციალურ-ეკონომიკური თუ პოლიტიკური მდგომარეობა. ამ მხრივ მნიშვნელოვანი იყო 1997 წელს მიღებული „ადგილობრივი მმართველობისა და

თვითმმართველობის შესახებ“ ორგანული კანონი და 1998 წელს ჩატარებული მუნიციპალური არჩევნები. ამ სისტემის ნაკლი გამოიხატებოდა მის ცენტრალიზებულ ხასიათში, რაც ნიშნავდა იმას, რომ აღმასრულებელი შტოების ხელმძღვანელები ცენტრიდან ინიშნებოდნენ. თვითმმართველობებს ფორმალური უფლებები გააჩნდათ, რომლებიც ფინანსური დამოუკიდებლობით არ იყო უზრუნველყოფილი.

2001 წელს კანონმდებლობაში შევიდა ცვლილებები, რომლებიც ითვალისწინებდა ადგილობრივი თვითმმართველობების ტერიტორიულ გაფართოებას და მათ შემადგენლობაში რაიონის რიგებში არშემავალი ქალაქების შესვლას. და ასევე, ქალაქში 5000-ზე მეტი ამომრჩევლის არსებობის შემთხვევაში, მოსახლეობას შეეძლო პირდაპირი წესით აერჩია როგორც ქალაქის მერი, ასევე წარმომადგენლობითი ორგანო.

2002 წელს კი, კანონმდებლობაში მოხდა ცვლილება, რომელიც აფერხებდა ქვეყნის დეცენტრალიზაციას. ცვლილება მდგომარეობდა იმაში, რომ პირდაპირი წესით არჩეული საკრებულოს მაგიერ, არჩეულ იქნებოდა ასოცირებული საკრებულო, რომელიც შედგებოდა რაიონში შემავალი თვითმმართველი ერთეულის საკრებულოების თავმჯდომარეებისგან. რაიონული საკრებულოების უფლებები მნიშვნელოვნად შეიზღუდა. რაიონის აღმასრულებელი ორგანო გახდა გამგეობა, რომლის შექმნის პროცესში მონაწილეობის მიღების უფლება აღარ ეძლეოდა საკრებულოს.

2002 წლის 23 მაისს ხელი მოეწერა „ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპულ ქარტიას“, რომლის რატიფიცირება საქართველოს მთვარობამ 2004 წლის 26 ოქტომბერს მოახდინა. ამ დოკუმენტის ხელმოწერით ხელისუფლება ვალდებული გახდა ევროპის საბჭოს წინაშე, მოეხდინა მმართველობის სისტემის დეცენტრალიზაცია და ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის გატარება. სწორედ ამ დოკუმენტის დამტკიცების შედეგად მოხდა საქართველოს კანონმდებლობის ადგილობრივი თვითმმართველობის ზოგად პრინციპებთან და ევროპის საბჭოს მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანა 2005-2007 წლებში.

„ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული ქარტიის“ რატიფიცირების შემდეგ 2005 წლის ბოლოს, საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“, რომელიც დეცენტრალიზებული მმართველობის სისტემის ჩამოყალიბების გზაზე წარმოადგენდა მნიშვნელოვან ფორმალურ საფუძველს. ამ კანონში არსებული პუნქტების მიხედვით ქალაქის გამგებელი ირჩეოდა საკრებულოს მიერ კონკურსის საფუძველზე, გამგეობა წარმოადგენდა ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის აღმასრულებელ ორგანოს და საკრებულოს თავმჯომარეს არ გააჩნდა აღმასრულებელი ფუნქციები.

2009 წლის 27 მარტს ორგანულ კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ შეტანილ იქნა ცვლილება, რომელმაც 2013 წლამდე იარსება. ამ ცვლილების მიხედვით თვითმმართველობას შეეძლო საკუთარი სახსრებით დაეფინანსებინა ხელისუფლების ფუნქციები, თუკი ამას ცენტრი ითხოვდა.

საბოლოო ჯამში, გამოცდილებამ აჩვენა რომ 2002-2013 წლებში არსებულმა სახელმწიფოს დეცენტრალიზაციის სისტემამ სათანადოდ ვერ იმუშავა და ვერ მოახერხა ადგილობრივი მოსახლეობის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. არსებულ სისტემას უამრავი ხარვეზი გააჩნდა, რომელთა აღმოფხვრა გარდაუვალი იყო ქვეყნის განვითარებისთვის. ამგვარად, 2013 წელს ქვეყნის სათავეში მოსულმა ახალმა სახელისუფლებო ძალებმა მიზნად დაისახეს თვითმმართველობის სისტემის განახლება და გაუმჯობესება.

საარჩევნო ბლოკ „ბიძინა ივანიშვილი - ქართული ოცნების“ საარჩევნო პროგრამაშიც ხშირად არის იმდროინდელი თვითმმართველობის სისტემა და ჩამოყალიბებულია ახალი ხედვა და გეგმები, თუ როგორ უნდა მოხდეს ამ სისტემის მოდერნიზება. პროგრამაში აღნიშნულია, რომ:

- თვითმმართველობის ორგანოებს უნდა გადაეცეთ ექსკლუზიური უფლებამოსილება, ფინანსები და საკუთრება, მათ უნდა ჰყავდეთ არჩევითი წარმომადგენლობით და აღმასრულებელი ორგანოები. მოქალაქეებს უშუალოდ მიიღებენ მონაწილეობას

თავიანთი თემისა თუ ქალაქის ბიუჯეტის დაგეგმვაში, ასევე მიიღებენ ადეკვატურ მომსახურებას მაქსიმალურად ახლოს მდგომი ხელისუფლებისგან;

- რამდენჯერმე უნდა გაიზარდოს თვითმმართველობის საბიუჯეტო შემოსავლები. უნდა მოხდეს ფისკალური დეცენტრალიზაცია;
- თვითმმართველ ერთეულებს უნდა გადაეცეთ საკუთრებაში ადგილობრივი მნიშვნელობის სახელმწიფო ქონება: არაპრივატიზებული, როგორც სასოფლო-სამეურნეო, ასევე არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების, მიწის რესურსების დიდი ნაწილი;
- პირველ ეტაპზე მოხდება ყოველი დასახლების განსაზღვრება (სოფლის, დაბის, ქალაქის), როგორც იურიდიული პირის. მათ საკუთრებაში უნდა გადაეცეთ არსებობისა და განვითარებისთვის აუცილებელი მიწა, წყალი, უძრავი ქონება. ადგილობრივ მოსახლეობასთან თანამშრომლობით უნდა მოხდეს რესურსულად მეტ-ნაკლებად თვითკმარი თემების შექმნა. ქალაქებში უნდა შეიქმნას ადგილობრივი თვითმმართველობა პირდაპირი წესით არჩეული საკრებულოებისა და მერების/გამგებლების სახით. ყოველმა სოფელმა თავად უნდა აირჩიოს მამასახლისი;
- უნდა შეიქმნას პირობები სამხარეო თვითმმართველობების ჩამოყალიბებისთვის. გუბერნატორის ინტიტუტი უნდა იქნას ჩანაცვლებული ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებზე დაფუძნებული ქმედითი სამხარეო ხელისუფლების სისტემით. რეგიონს მიენიჭება ტერიტორიული ერთეულის სტატუსი და უზრუნველყოფილი იქნება სტაბილური საბიუჯეტო შემოსავლებითა და უფლებამოსილებით;
- უნდა მოხდეს თვითმმართველობის მოხელეთა კვალიფიკაციის ამაღლება და მათი უწყვეტი მომზადება, გადამზადება;
- საქართველოს მაღალმთიანი ზონის განვითარებისთვის უნდა დაწესდეს ფინანსური სტიმულირების სისტემა (საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი - ქართული ოცნება“, საარჩევნო პროგრამა, 2012).

დეცენტრალიზაციის ახალ პროგრამას, ისევე როგორც მომხრეები, გამოუჩნდა ბევრი მოწინააღმდეგე. ზოგი თვლიდა, რომ აღნიშნული ტერიტორიების ავტონომიურ, თვითრეგულირებად, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულებად ჩამოყალიბება, შეიცავდა საქართველოს ფედერალიზაციის და სხვა არასასურველი მოვლენების გამოწვევის საფრთხეს. თუმცა, 2013 წელს მაინც დაიწყო თვითმმართველობის ახალი რეფორმის საკანონმდებლო ბაზის მომზადება. ასევე, შეიქმნა საქართველოს მთავრობის კანცელარიის რეგიონებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობების ორგანოებთან ურთიერთობის დეპარტამენტი, რომელმაც საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსთან ერთად, საქართველოს პარლამენტის რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის კომიტეტთან კოორდინაციით, დაიწყო მუშაობა ადგილობრივი თვითმმართველობის მარეგულირებელი კანონის შესაქმნელად.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრის ბრძანებით შეიქმნა თვითმმართველობის განვითარებისა და რეგიონული პოლიტიკის საკითხებში მრჩეველთა საბჭო. ის შეიქმნა დეცენტრალიზაციის პროცესის განხორციელების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და რეგიონული პოლიტიკის საკითხებზე რეკომენდაციების შემუშავების, ამ სფეროში რეფორმების დაგეგმვის, მათი მიმდინარეობის პროცესის მხარდაჭერისა და მონიტორინგის მიზნით (საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მრჩეველთა საბჭოს დებულება, მუხლი 1, გვ.1).

მოგვიანებით, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრომ წარადგინა მთავრობის წინაშე „საქართველოს მთავრობის დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები 2013-2014 წლებისთვის“.

ჩამოყალიბდა რეფორმების უმთავრესი მიმართულებები:

- სრულყოფილი და ეფექტური თვითმმართველობის განსახორციელებლად უნდა მომხდარიყო:

- საზოგადოებრივი თვითმმართველობის ფორმირება თითოეულ დასახლებაში;
- მუნიციპალური თვითმმართველობის ტერიტორიული ოპტიმიზაცია და გაძლიერება;
- სამხარეო ხელისუფლებაში თვითმმართველობის ელემენტების დამკვიდრება;
- სახელმწიფო ზედამხედველობის ეფექტური მექანიზმების შექმნა;
- რეფორმირების პროცესის სამართლებრივი, ტექნიკური და რესურსული უზრუნველყოფა (საქართველოს მთავრობის განკარგულება #223, 2013 წლის 1 მარტი, საქართველოს მთავრობის დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები 2013-2014 წლებისთვის).

2013 წლის 31 ოქტომბერს კი მთავრობის სხდომაზე მოწონებული იქნა საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის კანონპროექტი, რომელიც საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრომ, მასთან არსებული თვითმმართველობის განვითარებისა და რეგიონული პოლიტიკის საკითხებში მრჩეველთა საბჭოსა და საბჭოს ჯგუფებში ჩართული არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით შეიმუშავა.

საბოლოოდ, 2014 წლის 5 თებერვალს საქართველოს პარლამენტმა მესამე მოსმენით დაამტკიცა „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“, რომლის მეშვეობით მოხდა ერთ ორგანულ კანონში თვითმმართველი მარეგულირებელი საკანონმდებლო აქტების გაერთიანება. ახალი კოდექსის შემოტანით გარვეული ცვლილებები განხორციელდა ადგილობრივი თვითმმართველობის არსებულ სისტემაში.

ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის მხრივ ცვლილებებს რაც შეეხება, არსებულ ხუთ თვითმმართველ ქალაქს დაემატა კიდევ შვიდი, ასევე გაიზარდა მუნიციპალიტეტების რიცხვიც. ჯამში, დღეს საქართველო აერთიანებს 2 ავტონომიურ რესპუბლიკას და 9 მხარეს, რომელშიც 71 მუნიციპალიტეტი შედის, აქედან 59 სასოფლო, ანუ თვითმმართველი თემი და 12 საქალაქო, ანუ თვითმმართველი ქალაქი. თვითმმართველი ქალაქების რიგებში შედიან: ამბროლაური, ახალციხე, ბათუმი, გორი, ზუგდიდი, თბილისი, თელავი, მცხეთა,

ოზურგეთი, რუსთავი, ფოთი, ქუთაისი (იხ. დანართი, რუკა 1) (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 151).

თვითმმართველობის კოდექსის მიხედვით მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელ ორგანოს და უმაღლეს თანამდებობის პირს წარმოადგენს გამგებელი თვითმმართველ თემში და მერი თვითმმართველ ქალაქში, განსხვავებით ძველი კანონმდებლობისგან, რომლის მიხედვით თვითმმართველობის უმაღლეს თანამდებობის პირს წარმოადგენდა საკრებულოს თავმჯდომარე. გამგებელს/მერს შეუძლია მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ ერთეულში დანიშნოს გამგებლის/მერის წარმომადგენელი, რომლის უფლებამოსილება განისაზღვრება გამგებლის/მერიის დებულებით (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 48., მუხლი 54).

გამგებლის (მერის) არჩევა უნდა მოხდეს პირდაპირი წესით თავად ამომრჩევლების მიერ. პირველ ეტაპზე გამგებელი (მერი) სამი წლის ვადით ირჩევა, ხოლო 2017 წლიდან კანონში ამოქმედდება ცვლილება, რომლის თანახმად გამგებლის (მერის) უფლებამოსილების ვადა ოთხ წლამდე იქნება გაზრდილი (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 49).

პირდაპირი წესით არჩეული გამგებელი/მერი შესაძლოა გადაყენებული იქნეს თანამდებობიდან უნდობლობის გამოცხადების შემთხვევაში. უნდობლობის გამოცხადება შეუძლია საკრებულოს, თუკი მის წევრთა ორი მესამედის მიერ იქნება მხარდაჭერილი გამგებლისთვის (მერისთვის) უნდობლობის გამოცხადების წინადადება. ასევე უნდობლობის გამოცხადება შეუძლიათ თვითონ ამომრჩევლებს, იმ შემთხვევაში, თუ საკითხს დააყენებს ამომრჩეველთა მინიმუმ 20 პროცენტი (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 51).

საქართველოს პრეზიდენტს მთავრობის წარდგინებით და პარლამენტის თანხმობით შეუძლია გამოსცეს ბრძანებულება საკრებულოს დათხოვნის ან მისი საქმიანობის შეჩერების შესახებ, თუ წარმომადგენლობითი ორგანო საფრთხეს უქმნის ქვეყნის სუვერენიტეტს, ტერიტორიულ მთლიანობას, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა კონსტიტუციური

უფლებამოსილებების განხორციელებას. საქართველოს მთავრობას შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება პირდაპირი სახელმწიფო მმართველობის შემოღების შესახებ, რომელსაც ახორციელებს საქართველოს მთავრობის მიერ დანიშნული მთავრობის რწმუნებული, კოლეგიური ორგანო - საგანგებო ადმინისტრაცია, ან ამ კანონის შესაბამისად უფლებამოსილი თანამდებობის პირი (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 141, მუხლი 143).

ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის მიხედვით მუნიციპალიტეტის ორგანოების საქმიანობის სამართლებრივ ზედამხედველობას ახორციელებს საქართველოს პრემიერ-მინისტრი. ძველი კანონმდებლობით ამას სახელმწიფო რწმუნებული - გუბერნატორი ახორციელებდა (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 130).

სახელმწიფო რწმუნებულთან - გუბერნატორთან შეიქმნა სამხარეო საკონსულტაციო საბჭო, რომელიც წარმოადგენს არსებულ მუნიციპალიტეტთა საკონსულტაციო ორგანოს. მისი მიზანია უზრუნველყოს მუნიციპალიტეტის ინტერესების წარმოდგენა და გათვალისწინება. სამხარეო საკონსულტაციო საბჭოს შემადგენლობაში შედიან სახელმწიფო რწმუნებული - გუბერნატორი და ყველა შესაბამისი მუნიციპალიტეტის გამგებელი/მერი, საკრებულოს თავმჯდომარე და საკრებულოს თავმჯდომარის მოადგილე. საბჭო უნდა შეიკრიბოს მინიმუმ სამ თვეში ერთხელ.

სამხარეო საკონსულტაციო საბჭოს უფლებამოსილებებში შედის:

- სახელმწიფო რწმუნებულის - გუბერნატორის წარდგინებით შესაბამის ტერიტორიაზე სახელმწიფოს მიერ განსახორციელებელი პროექტების, პროგრამებისა და მათი ხარჯთაღრიცხვის განხილვა;
- სახელმწიფო რწმუნებულის - გუბერნატორის უფლებამოსილების განხორციელების ტერიტორიის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის განხილვა;
- სახელმწიფო რწმუნებულისთვის - გუბერნატორისთვის რეკომენდაციების შემუშავება შესაბამისი ტერიტორიის განვითარების დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 146-149).

ცვლილებები შევიდა მუნიციპალიტეტების ბიუჯეტშიც. თუ ადრე მოქმედი ორგანული კანონის თანახმად ადგილობრივი თვითმმართველობის საკუთარ შემოსულობებში შედიოდა მხოლოდ ქონების გადასახადი, ადგილობრივი მოსაკრებელი და გამოთანაბრებითი ტრანსფერი, თვითმმართველობის კოდექსის მიხედვით მუნიციპალიტეტების ბიუჯეტი სპეციალურ, მიზნობრივ და კაპიტალურ ტრანსფერებსაც მიიღებენ. აგრეთვე გაიზარდა თვითმმართველობის ფინანსური რესურსები წილობრივი გადასახადის ხარჯზე, რაც ნიშნავს, რომ თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული დასაქმებული პირის მიერ გადახდილი საშემოსავლო გადასახადის ნაწილი იმავე თვითმმართველ ერთეულში დარჩება (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, თავი XII).

გამგეობის/მერიის და საკრებულოს აპარატის საჯარო მოსამსახურეთა საერთო რაოდენობას რაც შეეხება, ის განისაზღვრა მინიმუმ 30 საშტატო ერთეულის ოდენობით, რომელსაც ემატება 2014 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევნებისათვის დადგენილი მაჟორიტარული ოლქების რაოდენობის 2.3 კოეფიციენტზე ნამრავლისა და თვითმმართველ ერთეულში რეგისტრირებულ ყოველ 500 ამომრჩეველზე 1 საშტატო ერთეულის საერთო ჯამი. ასევე, გამგეობის/მერიის და საკრებულოს აპარატის საჯარო მოსამსახურეთა შრომის ანაზღაურების ხარჯები არ უნდა აღემატებოდეს მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტით გათვალისწინებული ხარჯების 25%-ს. ამას გარდა, დაუშვებელია მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრთათვის ხარჯების ანაზღაურება პრემიებისა და დანამატების სახით (ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 156, მუხლი 41).

- კოდექსის მიხედვით მუნიციპალიტეტის საკუთარ უფლებამოსილებებს დაემატა: წყალმომარაგების (მათ შორის, ტექნიკური წყლით მომარაგების) და წყალარინების უზრუნველყოფა და ადგილობრივი მნიშვნელობის სამელიორაციო სისტემის განვითარება;
- შინაური ცხოველების ყოლის წესების დადგენა და უპატრონო ცხოველებთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტა;

- ადგილობრივი მნიშვნელობის ობიექტებზე შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთათვის, ბავშვებისა და მოხუცებისთვის სათანადო ინფრასტრუქტურის განვითარება, მათ შორის, საჯარო თავშეყრის ადგილებისა და მუნიციპალური ტრანსპორტის სათანადოდ ადაპტირებისა და აღჭურვის უზრუნველყოფა.

(ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 16, „თ“, „რ“, „უ“ ქვეპუნქტები)

ჩამოთვლილი ნუსხა წარმოადგენს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის დამტკიცებით შემოტანილ ცვლილებებს, რომლებიც არ იყო ასახული მანამდე არსებულ ორგანულ კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“.

როგორც უკვე აღვნიშნე, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ ქვეყანაში 5-ჯერ განხორციელდა დეცენტრალიზაციის რეფორმა. ზოგი წარმატებული იყო, ზოგი, პირიქით, ქვეყნის ცენტრალიზაციის პროცესს აძლიერებდა. მიუხედავად ბოლო 2012-2014 წლების რეფორმისა, რომელიც ყველაზე მეტად არის მიმართული ქვეყნის დეცენტრალიზაციისკენ და თვითმმართველობების მაქსიმალური ფინანსური დამოუკიდებლობისკენ, მასაც გააჩნია მთელი რიგი ხარვეზები, რომლებიც სისტემის მუშაობის პროცესში გამოჩნდა. თვითმმართველობებს არ გააჩნიათ საკმარისი ფინანსური სახსრები, რომ დამოუკიდებლად განახორციელონ განვითარების ხელშემწყობი პოლიტიკა. ისინი მაინც დამოკიდებულები არიან სახელმწიფო ბიუჯეტზე, შესაბამისად, სახელმწიფო ვერტიკალზე. თვითმმართველ ერთეულებში დასაქმებულ საჯარო მოხელეებს არ გააჩნიათ საკმარისი კვალიფიკაცია, რათა „ფეხი აუწყო“ თვითმმართველობის იმ სტანდარტებს, რომლებიც კანონმდებლობაშია მოცემული. კვალიფიკაციისა და არაეფექტურობის შემთხვევაში სახელმწიფოს მცირე ბერკეტები აქვს პირდაპირი წესით არჩეულ მერებსა და გამგებლებზე ზემოქმედებისათვის, რადგან სახელმწიფო ხელისუფლების მთავარ თანამდებობის პირს არ შეუძლია ხალხის მიერ არჩეულ აღმასრულებელ ორგანოთა ხელმძღვანელების მოხსნა თანამდებობიდან.

ამჟამად მიმდინარეობს აქტიური განხილვა თვითმმართველობის კოდექსში ცვლილებების შეტანის თაობაზე, რომელიც გულისხმობს თორმეტი თვითმმართველი ქალაქიდან შვიდისთვის სტატუსის გაუქმებას და მათ გაერთიანებას მუნიციპალურ თემებთან.

ბუნებრივია, თავად მუნიციპალური ქალაქებისთვის აღნიშნული ცვლილებები დიდი უკმაყოფილების საგანია, ამიტომაც სახელმწიფომ ძალიან ფრთხილად უნდა იმოქმედოს აღნიშნული თემის გადასაწყვეტად, რომ არც ერთი მხარის ინტერესები არ იქნას შელახული.

2.2 რეგიონული პოლიტიკის განმახორციელებელი უწყებები

რეგიონული განვითარება ემსახურება ადამიანების საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებას და ყოველდღიურ ცხოვრებაში კეთილდღეობის ამაღლებას. რადგანაც რეგიონული განვითარება საქართველოს სახელმწიფო პოლიტიკის ნაწილია, ის მოითხოვს მულტისექტორულ მიდგომას, რაც ნიშნავს იმას, რომ მხოლოდ ერთი კონკრეტული უწყების საქმე კი არ უნდა იყოს რეგიონული პოლიტიკის წარმოება, არამედ ყველა სამინისტროსი, რომელიც საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედებს. შესაბამისად, რეგიონული პოლიტიკის წარმოებაში და განვითარებაში მონაწილეობას იღებს ყველა სამინისტრო დაწყებული სოფლის მეურნეობის და დამთავრებული თავდაცვის სამინისტროთი. თუმცა ერთი სამინისტრო, რომლის უშუალო კომპეტენციაში შედის ეფექტიანი რეგიონული პოლიტიკის გატარება და ამისათვის, როგორც შესაბამისი რეფორმების პროცესის დაგეგმვა, ასევე ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება, არის საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, რომელიც 2009 წელს შეიქმნა. იგი წარმოადგენს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოს, რომელიც კანონმდებლობის შესაბამისად, მისთვის მინდობილ სფეროში ახორციელებს სახელწიფო მმართველობას.

საკანონმდებლო ორგანოს რაც შეეხება, რეგიონული პოლიტიკის შემუშავების საკითხებზე მუშაობს საქართველოს პარლამენტის რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის კომიტეტი, რომლის კომპეტენციაში შედის უშუალოდ კანონების შექმნა, რომელსაც შემდეგ აღმასრულებელი ორგანოები მოიყვანენ სისრულეში.

კომიტეტის საქმიანობის სფეროს განეკუთვნება საკანონმდებლო საქმიანობა ადგილობრივი თვითმმართველობის, რეგიონული პოლიტიკის, მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების საკითხებზე. ასევე, აღნიშნულ საკითხებზე მიღებული საკანონმდებლო აქტების, დადგენილებებისა და სხვა გადაწყვეტილებების

შესრულებაზე საპარლამენტო კონტროლი და სავალდებულო მონაწილეობა თავისი გამგებლობის სფეროში კანონით განსაზღვრულ პირთა თანამდებობაზე არჩევისა და დანიშვნაზე თანხმობის მიცემის საკითხების განხილვაში. (საქართველოს პარლამენტის რეგიონული პოლიტიკის და თვითმმართველობის კომიტეტის დებულება, 2016 წლის 21 ნოემბერი #1/21)

რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, კი, თავის მხრივ, ანგარიშვალდებულია საქართველოს მთავრობის წინაშე და ასრულებს კანონით გათვალისწინებულ ან მთავრობისა და საქართველოს პრემიერ-მინისტრის მიერ დაკისრებულ ამოცანებს.

რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის ფუნქციებს განეკუთვნება:

- რეგიონული განვითარებისა და მმართველობის სისტემის დეცენტრალიზაციის პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელების კოორდინაცია;
- საქართველოს წყლით უზრუნველყოფისა და მოსახლეობის წყლით მომარაგებისთვის აუცილებელი ღონისძიებების განხორციელების უზრუნველყოფა;
- ინფრასტრუქტურული პროექტების, საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზების ქსელის განვითარების, დაპროექტებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის საკითხებში ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება;
- არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელების მოწყობა, მართვა და დახურვა, ნარჩენების გადამტვირთავი სადგურების მოწყობა და მართვა (საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, სამინისტროს საქმიანობის სფერო და ამოცანები, 2017).

სამინისტროს ფუნქციონირებას არეგულირებს მთავრობის დადგენილება სამინისტროს დებულების შესახებ და ამ დებულებაში არის გაწერილი კონკრეტული ფუნქციები, რომლის შესრულებაც ამ უწყებას ევალება. ბოლო დებულება გამოვიდა 2016 წლის დეკემბერში.

სამინისტროს დაქვემდებარებაშია რამდენიმე საქვეუწყებო დაწესებულება, რომლებიც, რეალურად, წარმოადგენენ სამინისტროს მთავარ მხარჯავ დაწესებულებებს. თუმცა

პოლიტიკის შემუშავება ევალება უშუალოდ სამინისტროს, რომელიც ადგენს, თუ რა მიმართულებით უნდა იმუშაონ დაქვემდებარებულმა უწყებებმა. ერთ-ერთი ასეთი უწყებაა საქართველოს საავტომობილო გზების დეპარტამენტი, რომელიც რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს კოორდინაციით ახორციელებს საქართველოს საგზაო ინფრასტრუქტურის განვითარების ძირითად პროექტებსა და მოვლა-შენახვის ღონისძიებებს საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გზებზე. დეპარტამენტის ერთ-ერთ პრიორიტეტს წარმოადგენს ევროკავშირის საგზაო სტანდარტებთან ეტაპობრივი ინტეგრაცია. დღეისათვის, დეპარტამენტს 1455 კმ საერთაშორისო მნიშვნელობის და 6943 კმ შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გზაზე აქვს განხორციელებული სარემონტო სამუშაოები (საავტომობილო გზების დეპარტამენტი, დეპარტამენტის შესახებ, 2017).

ამას გარდა, სამინისტროს სახელმწიფო კონტროლის დაქვემდებარებაშია რამდენიმე სსიპ და შპს, ესენია:

- „საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი“, რომლის მიზანია საქართველოში მოქმედ მსოფლიოს მსხვილ საინვესტიციო ბანკებთან და ფინანსურ ინსტიტუტებთან თანამშრომლობით ხელი შეუწყოს ადგილობრივი თვითმმართველობების ინსტიტუციონალური და ფინანსური შესაძლებლობების გაძლიერებას, ადგილობრივ საინვესტიციო პროექტებში სახსრების ინვესტირებას, ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას, იძულებით გადაადგილებული პირების ფინანსურ დახმარებას, სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში საქართველოს იურიდიულ და ფიზიკურ პირთათვის შეღავათიანი სესხების გაცემის უზრუნველყოფას და ა.შ. (საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი, ფონდის შესახებ, 2017).
- შპს „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“, რომელიც 2012 წელს შეიქმნა და რომლის 100%-იანი წილის მფლობელი სახელმწიფოა. კომპანია მყარი საყოფაცხოვრებო გადანაყრების პოლიგონების მართვას ახორციელებს მთელი

საქართველოს მასშტაბით, ქ. თბილისისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარდა. კომპანიის მიზნებს შორის არის:

- ნარჩენების განთავსების და გადამუშავების შედეგად გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირება;
- არსებული პოლიგონების რაოდენობის შემცირება და ეტაპობრივად ყველა პოლიგონის დახურვა, რომელიც არ შეესაბამება ევროკავშირის სტანდარტებს;
- პოლიგონებზე სეპარაციისა და გადამუშავებისათვის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მოწყობა;
- ევროკომისიის დირექტივების დაცვა მყარი ნარჩენების მართვის სფეროში და ა.შ. (შპს "საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია", კომპანიის მიზნები, 2017).
- „ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის საინვესტიციო ცენტრი“, რომელიც წარმოადგენს ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის განვითარების ხელშეწყობისთვის შექმნილ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, რომელიც თავის საქმიანობას წარმართავს საქართველოს კონსტიტუციით, მოქმედი კანონმდებლობითა და დებულებით. (საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება #161, 2000 წლის 21 აპრილი, ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის საინვესტიციო ცენტრის, როგორც საჯარო სამართლის იურიდიული პირის, შექმნის შესახებ).
- შპს „საქართველოს გაერთიანებული წყალმომარაგების კომპანია“, რომელიც დაარსდა 2010 წელს და რომლის 100%-იანი წილის მფლობელი სახელმწიფოა. კომპანია ახორციელებს წყალმომარაგებისა და წყალარინების ქსელით მომსახურებას მთელი საქართველოს მასშტაბით, ურბანული ტიპის დასახლებებისთვის, ქ. თბილისის, ქ. მცხეთის, ქ. რუსთავის, გარდაბნის მუნიციპალიტეტისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარდა. კომპანიის ძირითადი საქმიანობის სფეროს განეკუთვნება: წყლის მოპოვება, გაწმენდა და მიწოდება; წყალმომარაგებისა და წყალარინების ქსელების პროექტირება, მშენებლობა, ექსპლუატაცია და ოპერირება. კომპანია ემსახურება 306.000-ზე მეტ საყოფაცხოვრებო და 19.000-მდე

არასაყოფაცხოვრებო აბონენტს (შპს "საქართველოს გაერთიანებული წყალმომარაგების კომპანია", კომპანიის მისია, 2017).

- შპს „სახელმწიფო სამშენებლო კომპანია“; რომელიც 2006 წელს შეიქმნა და რომელიც 100 %-იანი წილის მფლობელია სახელმწიფო. კომპანიის საქმიანობაში შედის სხვადასხვა ტიპის სამშენებლო პროექტების განხორციელება, ასევე:
 - საავტომობილო გზების, ხიდებისა და გვირაბების რეაბილიტაცია, მოდერნიზაცია და რეკონსტრუქცია და სხვა საგზაო-სამშენებლო სამუშაოების შესრულება;
 - წყალმომარაგების სისტემის რეაბილიტაცია;
 - სხვადასხვა სპეცტეჟნიკით მომსახურება და მასალების წარმოება ("სახელმწიფო სამშენებლო კომპანია", სახელმწიფო სამშენებლო კომპანიის საქმიანობა, 2017).
- „ეფექტიანი მმართველობის სისტემისა და ტერიტორიული მოწყობის რეფორმის ცენტრი“, რომელიც შეიქმნა 2015 წელს და რომლის მიზანია მმართველობის სისტემის დეცენტრალიზაციისა და დეკონცენტრაციის, აგრეთვე, ქვეყნის რეგიონული და მუნიციპალური განვითარების ხელშეწყობა (საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის ბრძანება #18/ნ, 2015 წლის 16 აპრილი, მუხლი 1).

სამინისტროსთვის ყოველწლიურად გამოიყოფა თანხა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, სადაც არსებობს ორგანიზაციული კოდი „რეგიონული განვითარება და ინფრასტრუქტურა“. შემდეგ ამ კოდში ხდება განხორციელებული პროექტების ფუნქციონალური კლასიფიკაცია. სამინისტროს საბიუჯეტო კოდში, პირველ რიგში, აღნიშნულია თავად სამინისტროს ბიუჯეტი, რაშიც შედის სამინისტროს თანამშრომლების შრომის ანაზღაურება, მივლინების ხარჯები, ადმინისტრაციული ხარჯები და ა.შ. შემდეგ კი მოდის ხარჯების ძირითადი ნაწილი, რომელიც უკავშირდება სამინისტროს საქვეუწყებო ორგანიზაციებს; ანუ, თვითონ სამინისტრო, მისთვის გამოყოფილი ყოველწლიური ბიუჯეტიდან ახდენს თანხების განაწილებას საქვეუწყებო დაწესებულებებისთვის საჭიროების მიხედვით. ბიუჯეტის

ყველაზე დიდი ნაწილი მოდის, ბუნებრივია, საგზაო დეპარტამენტზე (დაახლოებით 400-500 მილიონი ლარი ყოველწლიურად), რომელიც ყველაზე მსხვილ ინფრასტრუქტურულ პროექტებს ახორციელებს. შემდეგ მოდის წყალმომარაგების კომპანია, მუნიციპალური განვითარების ფონდი, მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია, სამშენებლო კომპანია და ა.შ. (იხ. დანართი, გრაფიკი 1; 2; 3, ცხრილი 1).

რეალურად, სამინისტრო წარმოადგენს იმ უწყებას, რომელიც კოორდინაციას უწევს ადგილობრივ თვითმმართველობებს, თუკი მათ კონკრეტული საკითხების გატანა და დაყენება სურთ სახელმწიფოს წინაშე. მოკლედ რომ ვთქვათ, სწორედ ეს უწყება არის ერთადერთი, რომელიც შუამდგომლობს ადგილობრივ თვითმმართველობებს საქართველოს მთავრობასთან. გარდა ამისა სამინისტრო ატარებს სწორედ იმ პოლიტიკას, რომელიც ხელს უწყობს თვითმმართველობის გაძლიერებას და დეცენტრალიზაციის პროცესს.

სახელმწიფო ბიუჯეტში არის განსაზღვრული „რეგიონებში განსახორციელები პროექტების ფონდი“, რომელიც წარმოადგენს არა სტრუქტურულ, არამედ საბიუჯეტო ფონდს. ამ ფონდიდან საქართველოს მთავრობის განკარგულებით ყოველწლიურად გამოეყოფა თანხა მხარჯავ უწყებებს, ადგილობრივ თვითმმართველ ერთეულებს და ავტონომიურ რესპუბლიკებს. რეგიონებს შეუძლიათ მოითხოვონ პროექტის განხორციელება რეგიონებში განსახორციელებელი ფონდის დაფინანსებით (იხ. დანართი, გრაფიკი 4).

2014 წლამდე ფონდიდან თანხების გახარჯვა ხდებოდა შემდეგნაირად: ტარდებოდა ფორმალური შეხვედრები რეგიონის ხელმძღვანელებთან, გუბერნატორებთან და რეგიონებისთვის თანხის გადაცემის პროცესი მეტად სუბიექტურ ხასიათს ატარებდა. 2014 წლიდან საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრომ დაიწყო ამ სისტემაში ცვლილების შეტანა, კერძოდ, სტრატეგიული დოკუმენტების მომზადებით ხელი შეუწყო იმას, რომ პროექტების დაგეგმვა დაკავშირებული იყოს არამხოლოდ „ზევიდან ქვევით“ დაგეგმვის პრინციპთან, არამედ ხდებოდეს „ქვევიდან ზევით“ დაგეგმვაც. სწორედ ამისთვის შეიქმნა ცალკეული რეგიონების რეგიონული

განვითარების სტრატეგიები და, ასევე, მუშავდება მათი საშუალოვადიანი სამოქმედო გეგმები. სტრატეგიები, როგორც წესი, არის შვიდ წლიანი, ხოლო სამოქმედო გეგმები- სამ წლიანი. ამ სამოქმედო გეგმებში აისახება, თავის მხრივ, მუნიციპალიტეტების საკუთარი ბიუჯეტიდან, საკუთარი სახსრებით დაფინანსებული ისეთი პროექტები, რომლებიც, ამავე დროს, შეესაბამებიან კონკრეტული რეგიონის სტრატეგიის მიზნებს და ამოცანებს ან 2015-2017 წლების რეგიონული განვითარების სახელმწიფო პროგრამას. სწორედ ასეთი ტიპის პროექტები, რომლებიც რეგიონების საკუთარი რესურსებით ფინანსდება არის ასახული ამ სამოქმედო გეგმებში.

2.3 რეგიონული განვითარების სტრატეგიული დოკუმენტები

რეგიონული განვითარების მიმართულებით ჯერ კიდევ 2010 წელს შემუშავდა საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წლების სახელმწიფო სტრატეგია. ეს არის ამ სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ყველაზე ზემდგომი დოკუმენტი. შემდგომში უკვე განსაზღვრული არის ცალკეული რეგიონების, რეგიონული განვითარების სტრატეგიები. ამ მიმართულებით სამინისტრომ ძალიან აქტიურად დაიწყო მუშაობა 2013 წლიდან, როდესაც შეიქმნა მეთოდოლოგია, თვითონ ამ რეგიონული განვითარების სტრატეგიების შემუშავების თვალსაზრისით. დაიწერა თითოეული რეგიონისთვის განვითარების დოკუმენტები, რომლებიც ასევე მთავრობის მიერ იქნა დამტკიცებული. სწორედ ისინი წარმოადგენენ ძირითად მარეგულირებელ საბუთებს.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვან დოკუმენტს წარმოადგენს 2015 წელს შექმნილი რეგიონული განვითარების სახელმწიფო პროგრამა. 2010-2017 წლების სტრატეგია ძირითადად მოიცავს სტრატეგიული მიზნებს, ხედვებს, განსახორციელებელ აქტივობებს და არის უფრო ზოგადი ჩარჩო-დოკუმენტი. ამისგან განსხვავებით, თვითონ რეგიონული განვითარების სახელმწიფო პროგრამაში ასახულია ძირითადად სახელმწიფო უწყებების მიერ განსახორციელებელი კონკრეტული ამოცანები და ღონისძიებები, რომლებმაც ხელი უნდა შეუწყოს მთლიანად საქართველოში რეგიონულ განვითარებას.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ მომზადებული საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წლების სახელწმიფო სტრატეგია, 2010 წლის ივნისში დამტკიცდა საქართველოს მთავრობის მიერ. ეს არის ერთადერთი ოფიციალური დოკუმენტი, სადაც განმარტებულია ცნება რეგიონი და განსაზღვრულია რეგიონული პოლიტიკის არსი. ეს სტრატეგია წარმოადგენს საშუალოვადიან დოკუმენტს, რომელიც ადგენს საქართველოს რეგიონული განვითარების პოლიტიკის ძირითად პრინციპებს, მიზნებს და ამოცანებს. მიუხედავად იმისა, რომ რეგიონული განვითარების სახელწმიფო სტრატეგია უფრო ადრეა მიღებული, ის ასოცირების ხელშეკრულების პრინციპებშიც ჯდება.

სტრატეგია დაფუძნებულია სამ ძირითად პრინციპზე:

- სინქრონულობის და სინერჯის პრინციპი, რაც გულისხმობს რეგიონული პოლიტიკის განხორციელებისას სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებასთან დაკავშირებული ღონისძიებების სინქრონიზაციას და „ზევიდან ქვევით“ და „ქვევიდან ზევით“ მიდგომების გამყარებას.
- სუბსიდიარობის პრინციპი- სტრატეგიის ძალიან მნიშვნელოვანი პრინციპი, რომელიც გულისხმობს უფლებამოსილებათა დეკონცენტრაციას და დეცენტრალიზაციას. ანიჭებს უფლებამოსილებას მმართველობის ქვედა დონეს, რომელიც უფრო ახლოს დგას ხალხთან და უშუალო კავშირშია მათთან, კარგად იცნობს მათ ადგილობრივ მოთხოვნებს და საჭიროებებს.
- მონაწილეობის პრინციპი გულისხმობს, რომ მოქალაქეებს, დაინტერესებული მხარეებს, სხვადასხვა სოციალურს ჯგუფებს უნდა ეძლეოდეთ საშუალება მიიღონ უშუალო მონაწილეობა სტრატეგიის დაგეგმვაში, განხორციელების და მონიტორინგის პროცესში. ანუ პროცესი მაქსიმალურად გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი უნდა იყოს. (საქართველოს მთავრობის დადგენილება #172, 2010 წლის 25 ივნისი, თავი I).

შემდგომში, დოკუმენტში განხილულია რეგიონული განვითარების ოთხი ძირითადი და აქტუალური საკითხი:

- ეფექტიანი მართვის უზრუნველყოფა მდგრადი რეგიონული განვითარებისათვის
- მუნიციპალური მომსახურებისა და ინფრასტრუქტურის განვითარება
- ინოვაციების, ახალი ტექნოლოგიებისა და მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობა
- სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის განვითარება და გარემოს დაცვის უზრუნველყოფა (საქართველოს მთავრობის დადგენილება #172, 2010 წლის 25 ივნისი, თავი II-IV).

სტრატეგიაში აღწერილია თითოეული სფეროს მნიშვნელობა ქვეყნისთვის, და რატომ არის მათი განვითარება პრიორიტეტული. ჩამოწერილია ასევე კონკრეტული გეგმები, რომლებიც ზოგადად უნდა განხორციელდეს მიზნის მისაღწევად, თუმცა მათი უმეტესობა ბუნდოვანია, ხოლო მათი განხორციელება პრაქტიკულად შეუძლებელი არსებული რეალობის ფარგლებში.

სტრატეგიის ვადა წელს იწურება და მისი წარუმატებლობის მიზეზი სწორედ ის გახდა, რომ მას არ გააჩნია სამოქმედო გეგმა და მის განსახორციელებლად არ ყოფილა დამტკიცებული ბიუჯეტი. საყურადღებოა ის ფაქტიც, რომ სტრატეგიული დოკუმენტის დამტკიცება მოხდა ერთი ხელისუფლების ფარგლებში, ხოლო შემდგომ მოხდა ამ სახელისუფლებო ძალების ჩანაცვლება მეორეთი. როგორც გამოჩნდა, ახალმა ხელისუფლებამ არ ისურვა არსებული გეგმის გაგრძელება და რეგიონული განვითარების ხელშეწყობაში რადიკალური ცვლილებები განახორციელა, რაც თვითმმართველობის ახალ რეფორმაში გამოიხატა.

ახალი მთავრობის ფარგლებში შეიქმნა კიდევ ერთი საშუალოვადიანი სამთავრობო დოკუმენტი, რომელსაც ეწოდება 2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა. დოკუმენტი ადგენს საქართველოს რეგიონული პოლიტიკის მიზნებს და ამოცანებს. პროგრამა მომზადებული იქნა ევროკავშირის მხარდაჭერით, რომელმაც 30 მილიონი ევრო გამოყო საქართველოს რეგიონული განვითარების ხელშეწყობისთვის. პროგრამა პირდაპირ პასუხობს საქართველოსა და ევროკავშირის შორის

ხელმოწერილი ასოცირების ხელშეკრულების პუნქტებს რეგიონული განვითარების შესახებ (2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა, 2017).

პირველ თავში ხდება საქართველოში არსებული მდგომარეობის ზოგადი მიმოხილვა, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის განსაზღვრა. შემდეგ შედგენილია ქვეყნის რეგიონული განვითარების ფაქტორული (SWOT) ანალიზი, სადაც გამოვლენილია ძლიერი და სუსტი მხარეები, ასევე განვითარების შესაძლებლობები და საფრთხეები. უნდა ითქვას, რომ ზოგი პუნქტი ამ ანალიზში საკამათოა და არ მოიცავს არსებული რეალობის ამსახველ მთლიან სურათს.

დოკუმენტში, ასევე განსაზღვრულია პროგრამის მიზნები და პრიორიტეტები, რომლებიც მოიცავს:

- ფიზიკური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას და ბუნების დაცვას
- მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობას და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას
- სოფლის მეურნეობის განვითარებას
- ადამიანური კაპიტალის გაუმჯობესების და პროფესიული განათლების ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების განვითარების ხელშეწყობას ეროვნულ და სუბნაციონალურ დონეებზე

ასევე პროგრამაში გაწერილია ის ღონისძიებები, რომლებიც უნდა განხორციელდეს მთავრობის გეგმის მიხედვით, განსაზღვრული პრიორიტეტებისა და ამოცანების შესაბამისად. ღონისძიებებს თან ერთვის ინდიკატური ბიუჯეტი, რომლის ფარგლებშიც მოხდება პროექტების განხორციელება, და ასევე განსაზღვრულია პროექტების შესრულებაზე პასუხისმგებელი უწყება.

ფიზიკური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებისა და ბუნების დაცვის პრიორიტეტულ ღონისძიებებს შორის არის:

- საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გზები
- მყარი ნარჩენების მართვა

- წყალმომარაგება, საკანალიზაციო და წყალარინების სისტემები
- ბუნებრივი კატასტროფების რისკის შემცირება და ძველი სამრეწველო ობიექტების დაბინძურებული ობიექტების მართვა
- საქართველოს ტყის ინვენტარიზაცია და მდგრადი სატყეო სტრატეგიის განხორციელება (2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა, 2017).

არსებობს კიდევ ერთი სამთავრობო დოკუმენტების სერია, საქართველოს რეგიონების განვითარების სტრატეგიები 2014-2021, რომლებიც შექმნილია ინდივიდუალურად ყოველი ცხრა რეგიონისთვის. აღნიშნული დოკუმენტების მომზადებაში მონაწილეობა მიიღო საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტმა და საბოლოოდ დამტკიცებული იქნა მთავრობის მიერ. დოკუმენტები მომზადებულია გაეროს განვითარების პროგრამის რეგიონული და ადგილობრივი განვითარების პროექტის ფარგლებში და განხორციელებულია შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს და ავსტრიის განვითარების სააგენტოს ფინანსური მხარდაჭერით (ქვემო ქართლის რეგიონის განვითარების სტრატეგია 2014-2021).

პირველი და უმთავრესი შენიშვნა, რომელიც დოკუმენტის წაკითხვისას ჩნდება, არის ის, რომ არ არის განმარტებული არც „რეგიონული პოლიტიკის“ არსი და არც ცნება „რეგიონი“. დოკუმენტი პირდაპირ იწყება რეგიონის ზოგადი დახასიათებით, შემდეგ ხდება რეგიონის სოციალური, ეკონომიკური განვითარების, ინფრასტრუქტურის და საზოგადოებრივი მომსახურებების აღწერა, გარემოს დაცვის საკითხების და რეგიონის ხელისუფლებისა და სამოქალაქო საზოგადოების მიმოხილვა. აღნიშნულ ნაწილებში მოცემულია ბევრი სტატისტიკური მასალა, რომელიც გაუგებარია რომელი კვლევის საფუძველზე არის მოპოვებული, რადგან არანაირი წყაროები არ აქვს დართული თან.

შემდეგ, დოკუმენტში მოდის რეგიონის დარგობრივი ფაქტორული ანალიზი (SWOT), რომელიც ყველაზე მეტ კითხვას აჩენს სტრატეგიის შესწავლისას. SWOT-ანალიზში თითოეული დარგი მიმოხილულია ორი კუთხით- თუ რა რესურსები გააჩნია კონკრეტულ რეგიონს და მეორე, როგორია საქართველოს მთავრობის ხედვა ამ რესურსების

გამოყენებაში. თითოეული რეგიონის SWOT-ანალიზში ხშირია ერთი და იგივე ფაქტორების გამეორება, როგორც ძლიერ, ასევე სუსტ მხარეებში (მაგალითად, გურიის რეგიონის სოციალური განვითარების, ინფრასტრუქტურის და საზოგადოებრივი მომსახურების ფაქტორულ ანალიზში ძლიერ მხარეებში წერია გარე განათებით დასახლებების დიდი ნაწილის უზრუნველყოფა, ხოლო სუსტ მხარეებში - დასახლებების დიდ ნაწილში გარე განათების არარსებობა. ასეთი უზუსტობები ბევრგან მეორდება). ამას გარდა ანალიზში შეტანილია ისეთი ფაქტორები, რომლებსაც არანაირი საერთო არ აქვთ კონკრეტულ დარგთან (მაგალითად, კახეთის რეგიონის ტურიზმის საფრთხეებში განხილულია „საქონლის გასაღების ბაზრების შემცირება“).

SWOT-ანალიზში ბევრგან მიზნები არეულია ფაქტორებთან. მაგალითისთვის, რამდენიმე რეგიონის ტურისტულ ანალიზში შესაძლებლობებში მითითებულია თავად ტურისტების რაოდენობის ზრდა, არადა ანალიზის მიხედვით შესაძლებლობებში უნდა იყოს მითითებული რეგიონის ის რესურსი, რომელიც ხელს შეუწყობს ტურისტების ნაკადის ზრდას და საფრთხეებში ის ხელის შემშლელი ფაქტორები, რომლებიც ამ ნაკადს დაბრკოლებას შეუქმნის. გურიის რეგიონის სოციალური განვითარების, ინფრასტრუქტურისა და საზოგადოებრივი მომსახურებების ანალიზში შესაძლებლობებში აღნიშნულია მხოლოდ ეკონომიკური განვითარების მაღალი დინამიკა და საფრთხეებში მხოლოდ ბუნებრივი კატასტროფები და ეპიდემიების გავრცელება. ნაშრომის ავტორის აზრით, ეს სოციალური განვითარება, ინფრასტრუქტურა და საზოგადოებრივი მომსახურება იმდენად ფართო და მრავალსიმომცველი დარგებია, რომ შესაძლებლობებში მხოლოდ ეკონომიკური განვითარების მაღალი დინამიკის აღნიშვნა არასაკმარის ინფორმაციას წარმოადგენს. ასევეა საფრთხეების შემთხვევაშიც.

დოკუმენტის ბოლო თავი ეთმობა რეგიონის განვითარების ხედვას, სტრატეგიულ მიზნებს, ამოცანებს და წინადადებებს, რომელიც დაფუძნებულია სწორედ ზემოთ განხილული რეგიონის დარგობრივი ფაქტორული ანალიზის (SWOT) შედეგებზე.

ყოველი რეგიონის სტრატეგიულ დოკუმენტს ბოლოში ერთვის ხედვა, რომელიც გურიის მაგალითზე 2021 წლისთვის ისახავს: ქვეყანაში ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად ზრდადი ეკონომიკის შექმნას (თითქმის ყველა რეგიონის ხედვას იგივე პუნქტი ერთვის), ასევე ტურიზმისა და სოფლის მეურნეობის სექტორების განვითარებას, მიკრო და მცირე ბიზნესისთვის მიმზიდველი საინვესტიციო კლიმატისა და ინფრასტრუქტურის შექმნას, რომელიც გაზრდის რეგიონის შესაძლებლობებს და შემოსავლებს, და ხელს შეუწყობს ცხოვრების საერთო დონის მნიშვნელოვან ამაღლებას. თითქმის მსგავსი ხედვა აქვს ქვემო ქართლის რეგიონის სტრატეგიასაც. შემდეგ მოცემულია ის მიზნები და ამოცანები, რომლებიც პრიორიტეტულია რეგიონისთვის. აღწერილი მიზნები და ამოცანები, ხშირ შემთხვევაში, ზოგადია და მიუხედავად იმისა, რომ სტრატეგიის მოქმედების ვადის ნახევარი უკვე ამოწურულია, ამოცანების უმეტესი ნაწილი კიდევ არ არის მიღწეული. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს ის, რომ თავიდანვე, სტრატეგიის შემუშავებისას არ არის გათვალისწინებული ქვეყნის ფინანსური შესაძლებლობები და ნაკლებად არის ასახული რეალური სურათი. საერთოდ, ქვეყნის რეგიონული სტრატეგიების დოკუმენტების გაცნობისას, მკითხველს ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, თითქოს აღებულია უბრალოდ სხვადასხვა საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების დასკვნები საქართველოს შესახებ და პირდაპირ გადმოტანილია ამ დოკუმენტებში.

ქვეყნის რეგიონული განვითარების პოლიტიკის უმთავრესი პრობლემაა, რომ არ არსებობს საკანონმდებლო დონეზე არანაირი დოკუმენტი, რომელიც არეგულირებს რეგიონულ პოლიტიკას თვითმმართველობის კოდექსის გარდა. ამ სფეროში ყველაზე ზემდგომ დოკუმენტებს წარმოადგენს რეგიონული სტრატეგიები, რომლებიც პრინციპში, არ წარმოადგეს რაიმე ხელმოსაჭიდ სახელმძღვანელო დოკუმენტებს. სახელმწიფოს უმთავრესი მიზანია განსაზღვროს ერთი და ძირითადი დოკუმენტი, რომლის მიხედვით მოხდება ქვეყნის რეგიონული განვითარების კურსის დასახვა.

2.4 საქართველოს რეგიონული პოლიტიკის სივრცითი შედეგები

რეგიონული განვითარების პოლიტიკის შედეგები კარგად ჩანს რეგიონებში განხორციელებული პროექტების მაგალითზე. საქართველოში არსებობს რამდენიმე წყარო რეგიონებში ინფრასტრუქტურული პროექტების დაფინანსებისა. ერთ-ერთია „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდი“, რომელიც 2014 წელს მთავრობის დადგენილებაში შეტანილი ცვლილებების მიხედვით, პროექტების რეალიზაციას არეგულირებს „ქვევიდან ზევით“ სისტემითაც. საქართველოს ნებისმიერი მუნიციპალიტეტის მოსახლეს შეუძლია მოითხოვოს კონკრეტული პროექტის განხორციელება (თუ ის რეგიონის სტრატეგიულ გეგმაში ჯდება), რაც შემდეგ, გარკვეული პროცედურების გავლის შემდეგ შესაძლებელია რეალიზებული იქნას (დაწვრილებითი ინფორმაციისთვის იხ. თავი 3). ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ფონდია, იმდენად, რამდენადაც ხელს უწყობს ადგილობრივ მოსახლეობას, მონაწილეობა მიიღოს პროექტების დაგეგმვის პროცესში. 2007 წლიდან 2016 წლამდე ფონდისგან დამოუკიდებლად ხორციელდებოდა „სოფლის მხარდაჭერის პროგრამა“, რომლითაც უზრუნველყოფილი იყო სოფლის მოსახლეობის ჩართულობა პრიორიტეტების შერჩევის პროცესში. თუმცა, 2017 წელს აღნიშნული პროექტი გაუქმდა, უფრო სწორად, როგორც მთავრობის წევრები აცხადებენ, „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდს“ შეუერთდა და სოფლის მოსახლეობას, პროექტის მოთხოვნის შემთხვევაში, შეეძლება თავისი მუნიციპალიტეტის გამგეობას მიმართოს. აღნიშნულმა ცვლილებამ დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია, როგორც ადგილობრივ მთავრობას, ასევე სოფლის მოსახლეობას შორის, რადგან არსებობს ვარაუდი, რომ მათი ინტერესები აღარ იქნება გათვალისწინებული პრიორიტეტული პროექტების შერჩევისას და კომუნიკაცია ცენტრალურ მთავრობასთან უფრო შესუსტდება.

მიუხედავად იმისა, რომ „სოფლის მხარდაჭერის პროგრამა“ შეუერთდა „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდს“, ამ უკანასკნელის ბიუჯეტი 2017 წელს კიდევ შემცირდა 50 მილიონი ლარით, რაც აბსოლუტურად გაუგებარია. გრაფიკზე კარგად ჩანს (იხ. დანართი, გრაფიკი 4), რომ მთლიანი სახელმწიფოს ბიუჯეტიდან, აღნიშნულ ფონდზე

2014-2017 წლებში გამოყოფილი თანხა შეადგენს საშუალოდ 200 მილიონ ლარს. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ქვეყნის მთლიანი ბიუჯეტი დაახლოებით 9 მილიარდ ლარს შეადგენს, რეგიონებში განსახორციელებელ ინფრასტრუქტურული პროექტებისთვის 200 მილიონი ლარი ძალიან მცირე თანხაა, იმის გათვალისწინებით, რომ ინფრასტრუქტურული პროექტები ძალიან დიდ ფინანსურ დანახარჯებს მოითხოვს. გრაფიკზე ასევე ჩანს, რამდენად არის შემცირებული ფონდის დაფინანსება 2017 წელს. ამას გარდა, 2016-2017 წლებში აღნიშნული ფონდიდან აღარ არის გამოყოფილი თანხა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისთვის.

რაც შეეხება ფონდიდან თანხების განაწილებას რეგიონების მიხედვით, გრაფიკზე კარგად ჩანს (იხ. დანართი, გრაფიკი 5), თუ რა წილი მოდის თითოეულ რეგიონზე აღნიშნული ფონდიდან.

ყველაზე დიდი თანხა ხმარდება იმერეთს, შემდეგ მოდის სამეგრელო-ზემო სვანეთი და შემდეგ დანარჩენი რეგიონები, თითქმის თანაბრად. ფონდის ფარგლებში ხდება ძირითადად შიდარეგიონული ინფრასტრუქტურული პრობლემების მოგვარება, რომლებშიც შედის წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების, შიდარეგიონული გზების რეაბილიტაცია, ნაპირსამაგრი სამუშაოები და ა.შ. გრაფიკზე კარგად ჩანს, რომ რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთის რეგიონზე მოდის ყველაზე ნაკლები თანხის განაწილება, ხოლო იმერეთზე ყველაზე მეტი. თუ ამას დავიანგარიშებთ პროექტიდან ერთ მოსახლეზე მიღებული სარგებელის მიხედვით მივიღებთ შემდეგ მონაცემებს: 2016 წლის მონაცემებით რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთის მოსახლეობა შეადგენს 31,5 ათას კაცს (საქსტატი, 2016), ხოლო 2016 წელს „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ ამავე რეგიონზე გამოიყო დაახლოებით 10,8 მილიონი ლარი, რის შედეგად გამოდის, რომ ერთ მოსახლეს ამ ფონდიდან 343 ლარი ერგება. იმერეთის შემთხვევას თუ განვიხილავთ, აქ მოსახლეობა 532,9 ათას კაცს (საქსტატი, 2016) შეადგენს, ხოლო ფონდიდან დახარჯული თანხა 50,7 მილიონ ლარს. აქედან გამომდინარეობს, რომ ფონდიდან 95 ლარი ხმარდება თითო მოსახლეს.

ფონდიდან განხორციელებული პროექტების შესახებ ინფორმაცია 2013-2016 წლების მიხედვით ხელმისაწვდომია რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდზე. მოპოვებული ინფორმაციის შედეგად აღმოჩნდა, რომ განხორციელებულ პროექტებზე დახარჯული თანხა არ ემთხვევა საქართველოს ბიუჯეტის ანგარიშებში ამავე ფონდზე გამოყოფილი თანხების რაოდენობას. გრაფიკზე ჩანს (იხ. დანართი, გრაფიკი 6), რომ განხორციელებულ პროექტებზე დახარჯული ფულადი სახსრები კიდევ უფრო ნაკლებია, ვიდრე ბიუჯეტიდან გათვალისწინებული თანხა. ერთადერთი რეგიონი, რომელსაც ზუსტად ემთხვევა ორივე მაჩვენებლები არის ქვემო ქართლი. დანარჩენ შემთხვევაში ბიუჯეტიდან გამოყოფილი თანხა აღემატება განხორციელებული პროექტების ღირებულებას. პრობლემა იმაშია, რომ თუ პროექტის დაფინანსების წყაროს კვალდაკვალ გავყვებით, მაინც ვერ ვიღებთ ამომწურავ ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ სად ჩაიდო რეალურად ფული და რომელ რეგიონს მოხმარდა.

იმის გამო, რომ „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდის“ ბიუჯეტი ძალიან შეზღუდულია, ხდება მხოლოდ იმ პროექტების დაფინანსება, რომლებიც აუცილებლობას მოითხოვს. აქედან გამომდინარე, ფონდი ყველაზე მეტად არის მიმართული რეგიონული განვითარებისკენ და რეგიონებში არსებული პრობლემების აღმოფხვრისკენ. აღნიშნული ფონდით დაფინანსებული პროექტები გვიჩვენებს იმის რეალურ სურათს, თუ რა ხდება რეგიონებში განვითარების მხრივ. ამჟამად კი ძალიან ბევრი რეგიონული პრობლემა მოუგვარებელია, და მოსახლეობის უმეტესობას ელემენტარული საჭიროებების დასაკმაყოფილებელი პირობებიც კი არ გააჩნია. სახელმწიფომ აუცილებლად უნდა იზრუნოს ფონდის მეტად გააქტიურებისკენ და მეტი ფულადი სახსრები მოახმაროს ამ ფონდიდან განხორციელებულ პროექტებს.

როგორც უკვე აღვნიშნე, „რეგიონებში განსახორციელებელი ფონდის“ გარდა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან რეგიონებში ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად თანხა გამოეყოფა რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს. გამოყოფილი თანხა 2013-2016 წლებში შეადგენდა საშუალოდ 900 მილიონ ლარს, თუმცა

2017 წელს დაფინანსება გაიზარდა და 1,2 მილიარდ ლარსაც კი გადააჭარბა (იხ. დანართი, გრაფიკი 1).

ბიუჯეტის დამტკიცების შემდეგ თანხა უნაწილდება სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულებებს, რომლებიც არიან პასუხისმგებელნი რეგიონებში პროექტების განხორციელებაზე (დაწვრილებითი ინფორმაციისთვის იხ. თავი 2.2). სამინისტროს მიერ რეგიონებში შესრულებული ინფრასტრუქტურული პროექტები ბევრად უფრო მასშტაბურია, ვიდრე „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ დაფინანსებული პროექტები, თუმცა სამინისტროს შემთხვევაში ხშირად ხდება მთლიანი ქვეყნის სტრატეგიის და რეგიონული სტრატეგიის ერთმანეთში აღრევა, რის ხარჯზეც ხდება რეგიონული განვითარების შესახებ არავალიდური მონაცემების მიღება.

მიუხედავად იმისა, რომ სამინისტროს ბიუჯეტი მილიარდ ლარამდე ადის, ის ვერ უზრუნველყოფს ყველა მსხვილი პროექტის საკუთარი სახსრებით დაფინანსებას, ამიტომ დიდად არის დამოკიდებული დონორი ორგანიზაციების ფინანსურ დახმარებებზე.

საქართველოს, როგორც რეგიონულ, ასევე მთლიანი ქვეყნის განვითარებაზე დიდ გავლენას ახდენს საერთაშორისო მხარდაჭერა, რაშიც ფინანსური ნაწილიც იგულისხმება. სწორედ იმის გამო, რომ სახელმწიფოს არ გააჩნია საკუთარი რესურსები, რათა ყველა აუცილებელი ინფრასტრუქტურული პროექტი იქნას დაფინანსებული, სახელმწიფო მოლაპარაკებების დონეზე ხდება ქვეყნისთვის ფინანსური დახმარების გამოყოფა დონორი ორგანიზაციების მიერ. ეს დახმარება შეიძლება ითვალისწინებდეს, როგორც გრანტებს, ასევე შეღავათიან და სხვა სახის კრედიტებსაც. მაგალითისთვის მოვიყვანოთ რომელიმე ინფრასტრუქტურული პროექტის განხორციელება. თავდაპირველად, სახელმწიფოსა და დონორ ორგანიზაციას შორის ხდება მოლაპარაკებების წარმოება. ამ მოლაპარაკებების პერიოდში საერთაშორისო ინსტიტუტების მიერ ხდება ქვეყნის განვითარების ზრდის შესაძლებლობების შესწავლა, იმის დადგენა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ქვეყნისთვის კონკრეტული პროექტი, ქვეყნის გადამხდელუნარიანობის ანალიზი და შემდეგ, თუკი დონორი ორგანიზაცია იწონებს ქვეყნის მიერ წარმოდგენილ პროექტს, ხდება რაღაც მოცულობის საკრედიტო

ხაზის გამოყოფა. მხოლოდ ამის შემდგომ იწყებს სახელმწიფო კონკრეტული პროექტების შემუშავებას, იმის მიხედვით, თუ რა მიზანი უნდა იქნას მიღწეული გამოყოფილი თანხის შედეგად. ეს შეიძლება იყოს საგზაო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება, წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების უზრუნველყოფა და ა.შ. ამის შემდეგ, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს (თუ ეს ეხება ინფრასტრუქტურულ პროექტებს) დაქვემდებარებაში არსებული დეპარტამენტები: წყალმომარაგების კომპანია, ნარჩენების მართვის კომპანია, საგზაო დეპარტამენტი და სხვა, ახორციელებენ კონკრეტული პროექტების შემუშავებას და საკრედიტო რესურსის გამოყენებას (ამაში იგულისხმება, შემდგომში ტენდერების გამოცხადება და სხვა ღონისძიებები). პროექტები, ბუნებრივია, შესაბამისობაში უნდა იყოს იმ სტანდარტებთან, რომელიც გაწერილია სახელმწიფოსა და დონორ ორგანიზაციას შორის ხელშეკრულებაში. თუკი გამოყოფილი თანხა არამიზნობრივად იქნება დახარჯული ან პროექტის ჩარჩოებში არსებულ აქტივობებს სცილდება თანხის გამოყენება, ბუნებრივია, ამოქმედდება სადამსჯელო სანქციები დამფინანსებელი უწყების მიერ. პროექტის მსვლელობისას, დონორი ორგანიზაციები ახდენენ პროექტის მიმდინარეობის მონიტორინგს და სახელმწიფოც, შესაბამისად, აბარებს მას შესრულებული სამუშაოების ანგარიშებს.

დონორი ორგანიზაციების მიერ ხდება ძირითადად უმსხვილესი და ფართომასშტაბიანი პროექტების დაფინანსება. საერთაშორისო დონორების მიერ, უმთავრესად ფინანსდება საგზაო პროექტები, რადგან აღნიშნული ინფრასტრუქტურული ღონისძიებები დიდ ფინანსურ დანახარჯებს მოითხოვს, რომლის რესურსიც ქვეყანას არ გააჩნია. თუმცა, საერთაშორისო ინსტიტუტების მიერ დაფინანსებულ პროექტებში, უმეტეს შემთხვევაში, საქართველოც შედის ფინანსური თანამონაწილეობით. თანამონაწილეობის ოდენობა განისაზღვრება თავად პროექტის ბიუჯეტით და სახელმწიფოს ბიუჯეტის შესაძლებლობების მიხედვით.

საქართველოს სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი ადგილმდებარეობა გააჩნია რეგიონში. თუ ქვეყანას სურს ამ უპირატესობის თავის სასიკეთოდ გამოყენება, ეკონომიკის ხელშეწყობა და მოსახლეობის ჩართვა ეკონომიკურ აქტივობაში, შესაბამისად, ხელი უნდა შეუწყოს

სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას. რადგანაც საქართველოს არ გააჩნია საკმარისი რესურსები, ის იძიებს საერთაშორისო დონორების ფინანსურ დახმარებას, რომლებიც მზად არიან გრანტის, თუ შეღავათიანი სესხის სახით, ქვეყანას ფულადი სახსრები გამოუყონ.

მსოფლიო ბანკის დაფინანსებით ამჟამად მიმდინარეობს „აღმოსავლეთ-დასავლეთის ჩქაროსნული ავტომაგისტრალის გაუმჯობესების პროექტი“, რომელიც არის სტრატეგიულად უმნიშვნელოვანესი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისათვის, რადგან ტვირთბრუნვის ზრდისა და კონკურენტუნარიანი გარემოს ჩამოყალიბების საშუალებას იძლევა. მაგისტრალის მშენებლობის შედეგად შესაძლებელი გახდება როგორც აღმოსავლეთით და დასავლეთით, ასევე ჩრდილოეთით და სამხრეთით მდებარე ქვეყნების ერთმანეთთან უმოკლესი გზით დაკავშირება, რაც მნიშვნელოვან ფინანსურ მოგებას მოუტანს ქვეყანას.

თუმცა, ეს პროექტი არის მთლიანი ქვეყნის სტრატეგიული გეგმის ნაწილი და არა ცალკეული რეგიონების განვითარების. არასწორია, როდესაც მთელი ქვეყნის სტრატეგიული გეგმის განხორციელებაში დახარჯული თანხა, ცალკეული რეგიონების განვითარების სურათზე აისახება, იმის გამო, რომ უბრალოდ ამ მაგისტრალის მონაკვეთი ამ რეგიონზე გადის.

2013-2016 წლების ინტერვალში ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელებისას ყველაზე მეტი ფული დაიხარჯა იმერეთის რეგიონზე - დაახლოებით 496 მილიონი ლარი, მეორე ადგილზეა სამეგრელო-ზემო სვანეთი - 263 მილიონი ლარი, ხოლო მესამეზეა შიდა ქართლი - 162 მილიონი ლარი (იხ. დანართი, გრაფიკი 7). თუ ამ მონაცემებს დარგების მიხედვით დავშლით (იხ. დანართი, რუკა 2; გრაფიკი 8) დავინახავთ, რომ მხოლოდ საგზაო პროექტებზე დახარჯულ თანხებსა და ყველა დანარჩენ ინფრასტრუქტურულ პროექტების საერთო ღირებულებას შორის დიდი სხვაობაა. საგზაო პროექტები ბევრად აჭარბებს ან ტოლია სხვა ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულებას, მიუხედავად იმისა, რომ წყალმომარაგებისა და წყალარინების პროექტები, რომლებიც სხვა დანარჩენ

ინფრასტრუქტურულ პროექტებში შედის, საკმაოდ დიდ დანახარჯებს მოითხოვს. მხოლოდ სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში სხვა ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება აჭარბებს საგზაო პროექტების ღირებულებას, ისიც სამეგრელოს რეგიონში წყალმომარაგების სისტემის მშენებლობა/რეაბილიტაციასთან დაკავშირებული სამუშაოების ხარჯზე (იხ. დანართი, გრაფიკები 9; 10; 11).

ამიტომ გაუგებარია, რატომ არის მოხვედრილი რეგიონული განვითარების საერთო მაჩვენებელში მთლიანად ქვეყნის განვითარების მაჩვენებლები. სხვათა შორის, ეკოლოგიური თვალსაზრისით თუ შევხედავთ ასეთ მასშტაბურ საგზაო პროექტებს, ისინი საზიანოც კი არის იმ რეგიონებისთვის, რომლებზეც უშუალოდ გადის ეს მაგისტრალი. დიდი რაოდენობით სატვირთო ავტომანქანების განუწყვეტელი მოძრაობის შედეგად ხდება გარემოზე დატვირთვის ზრდა. ფაქტობრივად, მაგისტრალიდან უახლოეს რადიუსში მიმდებარე ტერიტორიები ეკოლოგიურად საკმაოდ მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდება ავტომანქანების მიერ წარმოქმნილი გამონახლოქვის გამო. გასაგებია, რომ ამ ადგილებში სახიფათო გახდება, როგორც დასახლება, ასევე სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოება. ამიტომ, სახელმწიფომ აუცილებლად უნდა იზრუნოს ამ პრობლემაზე და ეძებოს გამოსავალი, რომ რაც შეიძლება ნაკლები ზიანი იქნას მიყენებული ქვეყნის ეკოლოგიური მდგომარეობისთვის და განტვირთოს შექმნილი დაწოლა გარემოზე.

საგზაო ინფრასტრუქტურის განვითარების გარდა ქვეყნისთვის არანაკლებ მნიშვნელოვანია წყალმომარაგებისა და წყალარინების პროექტები, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია რეგიონულ განვითარებასთან. წყალმომარაგების გამართული სისტემა ხელს უწყობს როგორც რეგიონებში მცხოვრები მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებას, ასევე სოფლის მეურნეობის და ტურიზმის განვითარებას. ტურიზმის მხრივ წყალმომარაგების და საკანალიზაციო ქსელის მოწესრიგება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქვეყნის შავიზღვისპირეთის საკურორტო ქალაქებისთვის, რადგან ინფრასტრუქტურულად გაუმართავი კურორტები, ნაკლები პოპულარობით სარგებლობს კომფორტის მოყვარულ ტურისტებს შორის.

ამ თვალსაზრისით, ძალიან სავალალო მდგომარეობა იყო ქვეყნის მთავარ კურორტულ ქალაქ ბათუმში, სადაც ჩამდინარე წყლები პირდაპირ ზღვაში ჩაედინებოდა, რაც საფრთხეს უქმნიდა, როგორც გარემოს დაბინძურებას, ასევე ადამიანების ჯანმრთელობას. გარდა იმისა, რომ ბათუმის სანაპირო ზოლი პორტისგან გამოწვეული დაბინძურების გამო დიდი პოპულარობით ვერ სარგებლობს, ამას კიდევ ჩამდინარე წყლების პრობლემაც ემატებოდა. ამას გარდა, ხდებოდა სასმელი წყლის არასაკმარისი მიწოდება მოსახლეობისთვის. ამიტომაც, გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკის მიერ, მოხდა საკრედიტო ხაზის გამოყოფა ქვეყნისთვის, რომელიც ითვალისწინებს სასმელი წყლით მომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემების რეაბილიტაციას ბათუმსა და მის შემოგარენში. პროექტის ერთ-ერთ ფაზაში მოხდა ადგილის ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობის - ერთ-ერთი ურთულესი და მასშტაბური ობიექტის მშენებლობა, რომელსაც ეკოლოგიური თვალსაზრისით ანალოგი არ ჰყავს რეგიონში. აღნიშნული ნაგებობა 2012 წლიდან სრული დატვირთვით მოქმედებს და ძალიან დიდ გავლენას ახდენს რეგიონის ეკოლოგიურ მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე.

ეკოლოგიური თვალსაზრისით არანაკლებ მნიშვნელოვანია მყარი ნარჩენების გადამუშავების საკითხი, რომელსაც ბოლო დროს მეტი ყურადღება ექცევა. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირებული შეთანხმება, რომელიც ითვალისწინებს ნარჩენების მართვის კომპლექსური სისტემის დანერგვას და ნაგავსაყრელების სტანდარტების შემოღებას და მათი რაოდენობის შემცირებას. დაგეგმილია, ასევე, იმერეთში ახალი თანამედროვე რეგიონული სანიტარული ნაგავსაყრელის მშენებლობა, რომელიც იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მოსახლეობას მოხმარდება. იგივე აქტივობის განხორციელება დაგეგმილია ქვემო ქართლის რეგიონშიც.

საბოლოო ჯამში, რუკას თუ გადავხედავთ (იხ. დანართი, რუკა 3; 4; გრაფიკი 12; 13), ნათლად ჩანს, რომ რეგიონული განვითარების პროექტების განხორციელების მხრივ თვალსაჩინო დისპროპორცია შეინიშნება საქართველოს რეგიონებში. სწორედ იმ რეგიონებზე მოდის

ყველაზე დიდი დაფინანსება, რომლებზეც აღმოსავლეთ-დასავლეთის ჩქაროსნული ავტომაგისტრალი გადის.

იმერეთი პირველ ადგილზეა, როგორც განხორციელებული პროექტების რაოდენობით, ასევე პროექტების საერთო ღირებულებითაც. 2013-2016 წლებში განხორციელებულ ყველაზე მსხვილ პროექტებს განეკუთვნება:

- აღმოსავლეთ-დასავლეთის ავტომაგისტრალის, სამტრედია-გრიგოლეთის მონაკვეთის მშენებლობა, რომელზეც დაახლოებით 154 მილიონი ლარი დაიხარჯა;
- ქუთაისის წყალმომარაგების სისტემის მშენებლობა-რეაბილიტაცია - 87 მილიონი ლარი;
- შიდა რეგიონული გზების რეაბილიტაცია, კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების რეაბილიტაცია და ა.შ.

გრაფიკზე ჩანს, რომ იმერეთში პრიორიტეტულია ძირითადად საგზაო პროექტები (იხ. დანართი, გრაფიკი 14).

სამეგრელო-ზემო სვანეთში განხორციელებულ მასშტაბურ პროექტებს შორის აღსანიშნავია:

- წყალმომარაგებისა და წყალარინების სარეაბილიტაციო სამუშაოები, რომლებიც განხორციელდა ანაკლიაში, ფოთში, მესტიაში, ახაშაში და სენაკში - 93,5 მილიონი ლარი;
- შიდა რეგიონული და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გზები - 46 მილიონი ლარი;
- ზუგდიდსა და ფოთში იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის სახლების მშენებლობა - 26 მილიონი ლარი

პროექტების ყველაზე დიდი წილი მოდის ზუგდიდის მუნიციპალიტეტზე (იხ. დანართი, გრაფიკი 15).

შიდა ქართლში განხორციელებული ყველაზე მასშტაბური პროექტი არის 105 მილიონი ლარის ღირებულების, აგარა-ზემო ოსიურის გზის მონაკვეთის რეაბილიტაცია. ძირითად პროექტებს შორის გამოირჩევა შიდა რეგიონული და სახელმწიფოებრივი გზების

მშენებლობა და შემდეგ წყალმომარაგებისა და წყალარინების რეაბილიტაციის პროექტები გორში, კასპში და ქარელში 10 მილიონი ლარის საერთო ღირებულებით.

მცხეთა-მთიანეთში 2013-2016 წლებში დახარჯული 140 მილიონი ლარიდან 128 მილიონი მოდის საგზაო პროექტებზე, დანარჩენი ნაწილდება წყალმომარაგებაზე, კულტურის ობიექტების რეაბილიტაციაზე, დასუფთავებაზე და ა.შ.

კახეთში ყველაზე დიდი ინფრასტრუქტურული სამუშაოები განხორციელდა წყალმომარაგების სექტორში, რამაც 34 მილიონი ლარი შეადგინა. სამუშაოები განხორციელდა სიღნაღში, ლაგოდეხში, გურჯაანში და ახმეტაში. 54,5 მილიონი ლარით მოხდა საგზაო პროექტების განხორციელება.

ქვემო ქართლი - 92 მილიონი ლარის საგზაო პროექტები განხორციელდა, რომელთაგან მნიშვნელოვანია რუსთავი-თბილისის გზატკეცილის მშენებლობის პროექტი. მნიშვნელოვანია ბოლნისის, წალკის და თეთრიწყაროს წყალმომარაგების სისტემების რეაბილიტაცია.

ყველაზე ნაკლები პროექტების რაოდენობა და, შესაბამისად, დახარჯული თანხების მოცულობაც მოდის გურიაზე, სამცხე-ჯავახეთზე და რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთზე.

გურია ერთადერთი რეგიონია, სადაც წყალმომარაგებაზე დახარჯული თანხები აჭარბებს საგზაო ინფრასტრუქტურაზე დახარჯულ თანხას, თანაც ორჯერ.

სამცხე-ჯავახეთის მშენებლობა-რეაბილიტაციაზე მოდის 30 მილიონი ლარი, ხოლო წყალმომარაგებაზე, დასუფთავებაზე და შენობების მშენებლობა-რეაბილიტაციაზე 12 მილიონი ლარი ერთად.

რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთში 2013-2016 წლებში განხორციელებულ პროექტებს შორის ყველაზე მსხვილია ქუთაისი-წყალტუბო-ცაგერი-ლენტეხი-ლასდილის გზის რეაბილიტაცია, რომელიც თითქმის 7 მილიონი ლარის ღირებულების იყო. წყალმომარაგების, დასუფთავების და ნაპირსამაგრის სამუშაოები ჯამში 3 მილიონი ლარის ოდენობით შემოიფარგლება.

ამგვარად, ეს მოკლე აღწერა გვიჩვენებს იმ საერთო სურათს, რომელიც ამჟამად რეგიონული განვითარების მხრივ შეინიშნება საქართველოში. სახეზეა დეპრესიული რეგიონების არსებობა, რომელთა განვითარებაზე აუცილებლად უნდა იზრუნოს სახელმწიფომ.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 2017 წლის დასაწყისში, მთავრობის მიერ წარდგენილი იქნა სივრცითი დაგეგმარების ოთხპუნქტიანი გეგმა, რომელიც 2017-2020 წლების დიაპაზონზე ვრცელდება. გეგმის მიხედვით საქართველოში მოხდება 9 მილიარდი ლარის ოდენობის ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება. გასაგებია, რომ საქართველოს ბიუჯეტიდან 9 მილიარდი მხოლოდ ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე, ფიზიკურად ვერ დაიხარჯება, ამიტომ დაგეგმილია დონორი ორგანიზაციების დაფინანსებების მოპოვება. დაგეგმილ პროექტებს შორის არის:

1000 კმ-მდე 3,5 მილიარდი დოლარის ღირებულების საავტომობილო გზების მშენებლობა-რეკონსტრუქცია, რომელშიც იგულისხმება აღმოსავლეთ-დასავლეთის ავტომაგისტრალის მშენებლობის გაგრძელება. ამას გარდა დაგეგმილია ხიდების, გვირაბების და სხვა საგზაო ინფრასტრუქტურის კეთილმოწყობა. დაგეგმილია 24-საათიანი წყალმომარაგების სისტემის მშენებლობა, რომელიც 1.5 მილიონ ადამიანს მოემსახურება მთელი საქართველოს მასშტაბით, და 7 ახალი ევროსტანდარტების შესაბამისი რეგიონული ნაგავსაყრელების მშენებლობა.

თუ ამ პროექტის ყველა პუნქტი გეგმის მიხედვით შესრულდება, ის საგრძნობლად აამაღლებს რეგიონებში მცხოვრები მოსახლეობის კეთილდღეობას. თუმცა, მნიშვნელოვანია, რომ არ მოხდეს ამ სარეაბილიტაციო სამუშაოების მხოლოდ რამდენიმე რეგიონში კონცენტრირება და საქართველოს ყველა რეგიონი თანაბრად იქნას განვითარებული.

ქვემოთ შევეცდები დეტალურად განვიხილო თითოეული მსხვილი ინფრასტრუქტურული პროექტი, რომელიც უახლოეს პერიოდში განხორციელდა, ხორცილდება ან უბრალოდ დაგეგმილია. ასევე, მიმოხილულია საქართველოს მნიშვნელოვანი პარტნიორები და

დონორი ორგანიზაციები, რომლებიც თანამშრომლობენ ქვეყანასთან რეგიონული განვითარების საკითხებში და მნიშვნელოვან დახმარებას უწევენ მას.

2.5 საერთაშორისო ხელშეკრულებები და დონორი ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული პროექტები

ქვემოთ აღწერილია ის ძირითადი დონორი ორგანიზაციები, რომლებიც საქართველოსთან მჭიდროდ თანამშრომლობენ და ხელს უწყობენ საქართველოს რეგიონულ განვითარებას. ჩამოთვლილია ის უმსხვილესი ინფრასტრუქტურული პროექტები, რომლებიც ბოლო წლების განმავლობაში განხორცილდა ან ჯერ კიდევ მიმდინარეობს, საერთაშორისო ინსტიტუტების ფინანსური დახმარებების ხარჯზე (იხ. დანართი, გრაფიკი 17).

2.5.1 ევროკავშირი (EU)

საქართველო-ევროკავშირის საქმიანი ურთიერთობა დაიწყო 1995, როდესაც თბილისში გაიხსნა ევროკომისიის წარმომადგენლობა. 2007-2013 წლებში საქართველოსთვის ევროკავშირის მიერ გამოიყო 452 მილიონი ევროს ოდენობის დახმარება (2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა, 2017, გვ. 47).

2.5.1.1 საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შეთანხმება

ევროკავშირთან ურთიერთობაში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი თარიღია 2014 წლის 27 ივნისი, როდესაც ერთის მხრივ, ევროკავშირსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის ხელმოწერილ იქნა ასოცირების ხელშეკრულება და, ასევე, ხელშეკრულება ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო ზონის შესახებ (DCFTA).

ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაში მნიშვნელოვანია - კარი VI, თავი 21 (იხ. დანართი 1), რეგიონული განვითარება, თანამშრომლობა

საზღვრისპირა და რეგიონულ დონეზე, სადაც არაერთხელ ესმება ხაზი ქვეყანაში ადგილობრივი თვითმმართველობის გაძლიერებას და მმართველობის დეცენტრალიზაციის ხელშეწყობას. მნიშვნელოვანია თვითმმართველობებმა მეტი ფინანსური დამოუკიდებლობა მოიპოვონ, შეძლონ დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებების მიღება და გათავისუფლდნენ ცენტრის „მარწუხებისგან“.

ამ ამოცანების და მიზნების შესასრულებლად 2014 წელს საქართველოს მთავრობამ შექმნა რეგიონული განვითარებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის კომისია, რომლის ფუნქციას, შემუშავებული სტრატეგიის განხორციელების კოორდინაცია. აღნიშნული კომისიის კომპეტენციაში შედის:

- საქართველოს რეგიონული განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების ხელშეწყობა;
- საქართველოს რეგიონული განვითარების კონცეფციის შემუშავება და შესრულების კოორდინაცია;
- საქართველოს რეგიონული განვითარების პროცესის უწყებათაშორისი კოორდინაცია;
- ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარების მიზნით, ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის დაგეგმვისა და განხორციელების ხელშეწყობა;
- წინადადებებისა და რეკომენდაციების შემუშავება მართვის სისტემის ოპტიმიზაციის, ცენტრალური ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების უფლებამოსილებათა გამიჯვნისა და გადანაწილების, ამ მიმართულებით ადგილობრივ სოციალურ და საფინანსო-ეკონომიკურ სფეროებში გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ. (საქართველოს მთავრობის დადგენილება #604, 2014 წლის 30 ოქტომბერი, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის კომისიის შექმნისა და დებულების დამტკიცების შესახებ).

ევროკავშირთან ასოცირების ფარგლებში საქართველომ უნდა გააძლიეროს ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში არსებული კურსი. ქვეყანამ უნდა შექმნას ერთმანეთთან თანხვედრაში მყოფი ადგილობრივი თვითმმართველობის და რეგიონული განვითარების სტრატეგიები და პროგრამები, რომლებიც მხოლოდ ფორმალურ ხასიათის მატარებლები არ იქნება. უნდა შეიქმნას მუნიციპალური მომსახურების სტანდარტები და გაიზარდოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ფინანსური შესაძლებლობები, რომლებიც ადეკვატური იქნება საკუთარი ფუნქციების შესრულებასთან. ამას გარდა, აუცილებელია საქართველოს კანონმდებლობის ჰარმონიზება ევროკავშირის კანონმდებლობასთან, აუცილებელია, მოხდეს დარგობრივი კანონმდებლობის შესაბამისობაში მოყვანა ახალ რეალობასთან.

ინსტიტუციურად რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო წარმოადგენს რეგიონული განვითარების სტრატეგიაზე ევროკავშირთან პარტნიორს.

ევროკავშირი აქტიურად უწევს დახმარებას საქართველოს სამეზობლო ინვესტირების ფონდიდან (NIF). აღნიშნული ფონდი წარმოადგენს ფინანსურ მექანიზმს, რომელიც ახორციელებს მსხვილ, დიდი კაპიტალდაბანდების მომთხოვნი ინფრასტრუქტურულ პროექტებს. ეს მექანიზმი გამოიყენება ევროკავშირის პარტნიორ ქვეყნებში, რომლებიც წარმოადგენენ ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ნაწილს.

დახმარების მექანიზმი მოიცავს:

- ევროკომისიის და ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მიერ გაცემულ გრანტებს;
- ევროპული საჯარო საფინანსო ინსტიტუტების მიერ გაცემულ სესხებს
- უშუალოდ პარტნიორი ქვეყნების ფინანსურ მონაწილეობას (ევროკავშირი-საქართველო: მოკლე მიმოხილვა).

ევროკავშირის სამეზობლო ინვესტირების ფონდის დახმარებით განხორციელებული და მიმდინარე უმსხვილესი ინფრასტრუქტურული პროექტები საქართველოში (2010 წლიდან დღემდე): (იხ. დანართი, გრაფიკი 18)

1. წყლის ინფრასტრუქტურის განახლების პროექტი:

პროექტი მიმართულია წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემების რიგ საინვესტიციო სქემებზე. ის უფრო კონკრეტულად განიხილავს სოციალურ და ეკოლოგიურ მიზნებს უსაფრთხო წყლის ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებით და გარემოს დაცვის ხელშეწყობით.

EU-NIF-ის ფარგლებში გამოყოფილი გრანტი:

პროექტი I – 4 მილიონი ევრო

პროექტი II – 8 მილიონი ევრო

2. ბათუმში კომუნალური ინფრასტრუქტურის დაწესებულებათა რეაბილიტაცია - ფაზა III (წყლის მიწოდება და წყალარინება ბათუმსა და მის მიმდებარე სოფლებში):

პროექტის მიზანია ბათუმსა და მის მიმდებარე სოფლებში კომუნალური ინფრასტრუქტურის დაწესებულებათა რეაბილიტაცია ჩამდინარე წყლების გასუფთავების, წყალმომარაგების, საკანალიზაციო სისტემების გაუმჯობესების მიზნით.

EU-NIF-ის ფარგლებში გამოყოფილი გრანტი:

4,2 მილიონი ევრო + 4 მილიონი ევრო

3. მყარი ნარჩენების ინტეგრირებული მართვა სამხრეთ კავკასიაში

პროექტის მიზანია, ხელი შეუწყოს მყარი ნარჩენების სწორ მართვას, რომელიც ზიანს არ მიაყენებს გარემოს. საქართველოში გათვალისწინებულია ნაგვის გადამამუშავებელი საწარმოს მშენებლობა ქუთაისში და არსებული ნაგავსაყრელის დახურვა.

EU-NIF-ის ფარგლებში გამოყოფილი გრანტი:

6 მილიონი ევრო

4. აღმოსავლეთ-დასავლეთის გზატკეცილის, სამტრედია-გრიგოლეთი-ქობულეთის მონაკვეთის მშენებლობა

საგზაო ქსელის გაუმჯობესება გავლენას ახდენს მეზობელ ქვეყნებთან ვაჭრობაზე და ტურიზმის განვითარებაზე, რაც, თავის მხრივ, პირდაპირ აისახება ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე. ამიტომაც, ჩვენი ქვეყნისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია აღმოსავლეთ-დასავლეთის გზატკეცილის მშენებლობა და ჩრდილოეთ-სამხრეთის გზის გაუმჯობესება. რადგანაც, სახელმწიფოს არ გააჩნია საკმარისი რესურსები ამ ფართომასშტაბიანი პროექტის განსახორციელებლად, სხვადასხვა საერთაშორისო ინსტიტუტები ხელს უწყობენ მას ფინანსური დახმარებების სახით.

EU-NIF-ის ფარგლებში გამოყოფილი გრანტი:

20 მილიონი ევრო

2.5.2 ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB) (იხ. დანართი, გრაფიკი 19).

ევროპის საინვესტიციო ბანკმა საქართველოში ინფრასტრუქტურული და სხვა სახის პროექტების განხორციელება დაიწყო 2010 წლიდან და, დღეისთვის, ბანკის საერთო დახმარება საქართველოსთვის დაახლოებით 500 მილიონ ევროს შეადგენს. დახმარება ითვალისწინებს, როგორც გრანტებს, ასევე შეღავათიან სესხებს.

განხორციელებული პროექტები და მიმდინარე პროექტები (იხ. დანართი, ცხრილი 2)

2.5.3 ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD)

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი მნიშვნელოვანი პარტნიორია საქართველოსთვის და აფინანსებს როგორც საჯარო სექტორის, ასევე კერძო სექტორების

პროექტებს. დღეის მდგომარეობით ბანკმა განახორციელა 205 პროექტი საქართველოში 2.9 მილიარდ ევროზე მეტი ინვესტიციით. (იხ. დანართი, გრაფიკი 20)

განხორციელებული პროექტები:² (იხ. დანართი, გრაფიკი 21)

1. საქართველოს მყარი ნარჩენების პროექტი

2016 წელს საქართველოსა და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკს შორის გაფორმდა ხელშეკრულება, რომლის თანახმად ბანკი მყარი ნარჩენების პროექტის განსახორციელებლად გამოყოფს 10 მილიონი ევროს ოდენობის სუვერენულ სესხს და 2 მილიონ ევროს გრანტის სახით. პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია მყარი ნარჩენების შემგროვებელი მანქანებისა და კონტეინერების შეძენა ქვეყნის 64 მუნიციპალიტეტისთვის. პროექტის ჯამური ღირებულება შეადგენს 18.6 მილიონ ევროს, აქედან 5 მილიონი ევრო საერთაშორისო დონორი სააგენტოების მიერ გამოყოფილი საგრანტო თანადაფინანსება და 3.6 მილიონი ევრო - საქართველოს მთავრობის თანამონაწილეობა პროექტში.

2. ქობულეთის წყალარინების პროექტი

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკმა გამოყო 1,5 მილიონი ევრო, რომელიც მიმართულია ქობულეთის საკანალიზაციო, ჩამდინარე წყლების ნაგებობის სრულყოფილად ფუნქციონირებისთვის საჭირო ღონისძიებების დაფინანსებისთვის. პროექტი 2008 წელს დაიწყო და მისი დასრულება 2018 წელს არის დაგეგმილი. EBRD-ის გარდა პროექტში წვლილი შეიტანა 1,8 მილიონი ევროს ოდენობის გრანტის სახით ჰოლანდიის მთავრობამ (ORET), რომელიც მოხმარდება შექმნილი ნაგებობის დიზაინს, მოწყობილობების შეძენას და მათ მონტაჟს.

ისეთი ტურისტულად მნიშვნელოვანი ქალაქებისთვის, როგორც ქობულეთია, აუცილებელია ასეთი ტიპის ინფრასტრუქტურული პროექტების მოწყობა, რომელიც არამარტო ადგილობრივი მოსახლეობისთვის იქნება სასარგებლო, არამედ მეტი ტურისტის

² მთლიანი ინფორმაცია ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მიერ განხორციელებული პროექტების შესახებ მიღებულია ორგანიზაციის ვებ-გვერდიდან: The EBRD in Georgia <http://www.ebrd.com/georgia.html>

მოზიდვის საშუალებასაც შექმნის. გასაგებია, რომ ინფრასტრუქტურულად გაუმართავი კურორტები, ნაკლები პოპულარობით სარგებლობს კომფორტის მოყვარულ ტურისტებს შორის.

3. აჭარის მყარი ნარჩენების პროექტი

აჭარის მყარი ნარჩენების მართვის პროექტი ხორციელდება შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA), ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს მიერ. პროექტის მიზანია აჭარაში, კერძოდ ქობულეთში, სოფელ ცეცხლაურთან, შექმნას თანამედროვე ტიპის ნაგავსაყრელი და შემდეგ დახუროს ბათუმის არსებული ნაგავსაყრელი. პროექტი მნიშვნელოვანია როგორც ეკოლოგიური, ასევე სოციალური და ტურისტული თვალსაზრისითაც.

თუმცა, მიუხედავად იმისა რომ პროექტს 2015 წელს მოეწერა ხელი და უკვე მიმდინარე ფაზაში უნდა იყოს, პროექტი კიდევ არ არის დაწყებული. 2017 წლის თებერვალში გამოცხადდა ტენდერი, თუმცა შემდეგ არანაირი ნაბიჯები არ განხორციელებულა და საერთოდაც აჭარის ეკონომიკის სამინისტროს მიერ შექმნილ შპს-ს რომელიც ამ პროექტს კურირებდა, აბრალებენ თანხების მითვისებაში. პროექტით უკმაყოფილო ადგილობრივი მოსახლეობაც არის, რომელთა საცხოვრებელი ტერიტორიები მოექცა სწორედ ნაგავსაყრელის განთავსების ადგილზე. ამიტომაც მოსახლეობა დაუყოვნებლივ ითხოვს პროექტის გაუქმებას ან სხვა ადგილზე გადატანას.

ბუნებრივია, მსგავსი პროექტების განხორციელება აუცილებელია რეგიონული განვითარებისათვის, მაგრამ ეს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა მოხდეს რეგიონში მაცხოვრებელი მოსახლეობის ინტერესების უგულვებელყოფით.

4. ქვემო ქართლის მყარი ნარჩენების პროექტი

პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია ქვემო ქართლის რეგიონში, კერძოდ მარნეულში, თანამედროვე სტანდარტების ნაგავსაყრელის მშენებლობა, რომელიც პროექტში მონაწილე

5 მუნიციპალიტეტს მოემსახურება. ესენია: მარნეული, ბოლნისი, დმანისი, წალკა, თეთრიწყარო. მოხდება ასევე ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული ტექნიკის შეძენა, მაგალითად, მანქანა-დანადგარების, ნაგვის კონტეინერების და ა.შ. პროექტის განსახორციელებლად ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკი გამოყოფს 7 მილიონი ევროს ოდენობის სახელმწიფო სესხს საქართველოსთვის, რომელსაც სახელმწიფო შემდგომ გადაანაწილებს პროექტში მონაწილე 5 მუნიციპალიტეტსა და შპს „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“-ს შორის. ამას გარდა, აღნიშნული პროექტის განსახორციელებლად შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (SIDA) გამოყოფს გრანტის სახით 3 მილიონ ევროს. საბოლოოდ, ნაგავსაყრელის გარდა, აღნიშნული მუნიციპალიტეტები მიიღებენ სპეციალიზირებულ მანქანებს, კონტეინერებსა და სხვა აღჭურვილობას. პროექტი მიმდინარეა და მისი დასრულება 2018 წელს არის დაგეგმილი.

5. მდინარე დებედაზე ხიდის მშენებლობის პროექტი

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი გამოყოფს სესხს, რათა დაიწყოს სამშენებლო აქტივობები საქართველოსა და სომხეთის რესპუბლიკის საზღვარზე არსებული სადახლო-ბაგრატაშენის ახალი ხიდის მშენებლობისთვის. ქვეყნებს შორის არსებული სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა და გამშვები პუნქტების მდგომარეობა სერიოზულ ბარიერს უქმნის რეგიონულ მიმოსვლას.

ხელშეკრულების მიხედვით, EBRD-ის მიერ გამოყოფილი თანხა სომხეთის რესპუბლიკისთვის შეადგენს 10,3 მილიონ ევროს, ხოლო საქართველოს სამთავრობო სესხი- 6 მილიონ ევროს. პროექტი ითვალისწინებს თანამონაწილეობას.

ქვეყნებს შორის არსებული სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა ამჟამად და გამშვები პუნქტების მდგომარეობა სერიოზულ ბარიერს უქმნის რეგიონულ მიმოსვლას. ამ პროექტის განხორციელება კი მისცემს საშუალებას მოსახლეობას, რომ გადაადგილდეს თავისუფლად კომფორტული და თანამედროვე ხიდის მეშვეობით. ეს, ბუნებრივია, ხელს შეუწყობს ორ ქვეყანას შორის როგორც სავაჭრო ურთიერთობების გამყარებას, ასევე ტურისტული და სხვა სახის მიმოსვლების მეტად გააქტიურებას.

2.5.4 მსოფლიო ბანკი

1995 წლიდან მსოფლიო ბანკი წარმოადგენს საქართველოსთვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პარტნიორს განვითარების მხრივ. თანამშრომლობის დაწყებიდან მსოფლიო ბანკის საქართველოში მიერ განხორციელდა დაახლოებით 96 პროექტი, რომელთა საერთო ღირებულება დაახლოებით 2 მილიარდ აშშ დოლარს შეადგენს (იხ. დანართი, გრაფიკი 22).

ყველაზე მსხვილი განხორციელებული და მიმდინარე ინფრასტრუქტურული პროექტები მსოფლიო ბანკის დაფინანსებით.³ (იხ. დანართი, გრაფიკი 23)

1. აღმოსავლეთ-დასავლეთის სატრანზიტო მაგისტრალის გაუმჯობესების პროექტი

პროექტის მიზანია ხელი შეუწყოს საგზაო ტრასპორტირების ხარჯების შემცირებას და წვდომის გაუმჯობესებას, ასევე, ტრანზიტის გაიოლებას და უსაფრთხოებას ზრდას საქართველოს აღმოსავლეთ-დასავლეთის დერეფნის ცენტრალური ნაწილის გასწვრივ. (მსოფლიო ბანკისა და საქართველოს თანამშრომლობის მოკლე მიმოხილვა, 2012).

პროექტი 2006 წელს დაიწყო და ჯერ კიდევ მიმდინარეობს პროცესშია. მისი საერთო ღირებულება შეადგენს დაახლოებით 507 მილიონ აშშ დოლარს, ხოლო მსოფლიო ბანკის მიერ გაცემული შეღავათიანი სესხის ოდენობა - 369 მილიონ აშშ დოლარს. საქართველოც, თავის მხრივ, შედის გარკვეული ფინანსური თანამონაწილეობით ამ პროექტში და, ამას გარდა, ხდება დონორი ორგანიზაციების მიერ სხვადასხვა ოდენობის გრანტების გამოყოფა.

განმახორციელებელი უწყებები:

პროექტის პოლიტიკის განსაზღვრებას ახდენს საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო. პროექტის უშუალოდ განხორციელება ევალება

³ მთლიანი ინფორმაცია მსოფლიო ბანკის მიერ განხორციელებული პროექტების შესახებ მიღებულია ვებ-გვერდიდან: The World Bank, Projects & Operations
<http://projects.worldbank.org/search?lang=en&searchTerm=georgia>

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულებას - საავტომობილო გზების დეპარტამენტს, ხოლო პროექტის ფინანსური მართვისა და დაფინანსების გამოყოფის ფუნქცია აკისრია ტრანსპორტის რეფორმის და რეაბილიტაციის ცენტრს (TRRC).

პროექტის ძირითადი პარტნიორები:

- იაპონიის თანამშრომლობის სააგენტო (JICA)
- აზიის განვითარების ბანკი (ADB)
- რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი (IBRD)
- ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაცია (MCC)
- ქუვეითის ფონდი (Kuwait Fund)
- ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB)

აღნიშნული საერთაშორისო ორგანიზაციები გრანტების სახით გამოყოფენ ფინანსურ დახმარებას საქართველოს საგზაო ქსელის განვითარებისთვის. (მსოფლიო ბანკისა და საქართველოს თანამშრომლობის მოკლე მიმოხილვა, 2012).

- აღმოსავლეთ-დასავლეთის სატრანზიტო მაგისტრალის გაუმჯობესების პირველი პროექტი

პროექტის ფარგლებში მოხდა ალაიანიდან იგოეთამდე E60 ჩქაროსნული ავტომაგისტრალის (კმ43 - კმ80) 13 კილომეტრიანი ორზოლიანი მონაკვეთის ოთხზოლიანად გარდაქმნა და რეაბილიტაცია. აღნიშნული პროექტის საერთო ღირებულებამ შეადგინა 65 მილიონი აშშ დოლარი, ხოლო მსოფლიო ბანკის მიერ გამოყოფილმა სესხმა - 48 მილიონი აშშ დოლარი. 2009 წელს პროექტის ფარგლებში გამოიყო დამატებითი დაფინანსება რიკოთის გვირაბის რეაბილიტაციის საწყისი პროექტის და შემოვლითი გზის შესაკეთებლად. საქართველოს თანამონაწილეობა შეადგენს 9 მილიონ აშშ დოლარზე მეტს. პროექტი 2006 წელს დაიწყო და 2013-ში დასრულდა.

- აღმოსავლეთ-დასავლეთის სატრანზიტო მაგისტრალის გაუმჯობესების მეორე პროექტი

ეს პროექტიც მიმართული იყო აღმოსავლეთ-დასავლეთის ავტომაგისტრალის გაუმჯობესებაზე, კერძოდ თბილისი-რიკოთის დამაკავშირებელი გზის რეაბილიტაციაზე. 2007 წელს მსოფლიო ბანკა საქართველოს გამოუყო 35 მილიონი აშშ დოლარის სესხი, ხოლო 2008 წელს მოხდა დამატებითი დაფინანსება, რომელიც 20 მილიონ აშშ დოლარის ოდენობის სესხს ითვალისწინებდა. საბოლოო ჯამში პროექტის ღირებულებამ 110 მილიონი დოლარი შეადგინა და 2012 წელს იქნა დასრულებული.

- აღმოსავლეთ-დასავლეთის სატრანზიტო მაგისტრალის გაუმჯობესების მესამე პროექტი

აღნიშნული პროექტი ითვალისწინებს E60 ჩქაროსნული მაგისტრალის სვენეთი-რიკოთის მონაკვეთის მოდერნიზაცია-მშენებლობას. პროექტის განხორციელება დაიწყო 2009 წელს და მსოფლიო ბანკის მიერ გამოყოფილმა შეღავათიანმა სესხმა შეადგინა 147 მილიონი აშშ დოლარი. 2012 წელს დამატებით დაფინანსების სახით მსოფლიო ბანკმა ქვეყანას კიდევ 43 მილიონი აშშ დოლარი გამოუყო. 2016 წელს დასრულებულმა ამ პროექტმა დაახლოებით 240 აშშ დოლარი შეადგინა.

- აღმოსავლეთ-დასავლეთის სატრანზიტო მაგისტრალის გაუმჯობესების მეოთხე პროექტი

ეს არის მიმდინარე პროექტი, რომლის დასრულება 2018 წელს არის დაგეგმილი. პროექტის ფარგლებში უნდა განხორციელდეს:

- აგარა-ზემო ოსიაურის 12 კილომეტრიან მონაკვეთზე ავტომაგისტრალის მშენებლობა; (2017 წლის 12 ივლისს სრულდება)
- დაახლოებით 3,4 კმ სიგრძის ნაპირსამაგრი ნაგებობის მშენებლობა;
- რიკოთი-ზესტაფონის მონაკვეთზე ახალი ავტომაგისტრალის მშენებლობის ტექნიკურ-ეკონომიკური შესწავლა (მათ შორის რიკოთის მეორე გვირაბი).

პროექტი 2013 წელს დასრულდა და მის განსახორციელებლად 75 მილიონი აშშ დოლარია გამოყოფილი მსოფლიო ბანკის მიერ. საერთო ხარჯები კი დაახლოებით 94 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს.

- აღმოსავლეთ-დასავლეთის ჩქაროსნული ავტომაგისტრალის დერეფნის გაუმჯობესების პროექტი (ზემო ოსიაური-რიკოთი)

პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია:

- ❖ ზემო ოსიაური-ჩუმათელეთის დაახლოებით 14,1 კილომეტრიან მონაკვეთზე ავტომაგისტრალის მშენებლობა
- ❖ საავტომობილო გზების დეპარტამენტის ინსტიტუციონალური განვითარება
- ❖ საქართველოს ეკონომიკისა და მდგარი განვითარების სამინისტროსათვის ტექნიკური დახმარების გაწევა ლოგისტიკური ცენტრების იდენტიფიკაციის მიზნით ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევის მომზადებასთან დაკავშირებით
- ❖ საგზაო ქსელების განვითარების მიზნით მომავალი საინვესტიციო პროექტების დეტალური ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთების მომზადება (სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები 2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით).

პროექტი დაიწყო 2016 წელს და 2020 წელს იგეგმება მისი დასრულება. მსოფლიო ბანკმა პროექტის განსახორციელებლად გამოყო 140 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის სესხი. ასევე ევროპის საინვესტიციო ბანკმა საქართველოს გაუწია ფინანსური დახმარება 49,450 მილიონი ევროს ოდენობით. საქართველოს თანამონაწილეობამ 37 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა და ჯამში პროექტზე დაიხარჯება 184 მილიონი აშშ დოლარი.

2. შიდასახელმწიფოებრივი გზების აქტივების მართვის პროექტი

აღნიშნულ პროექტს ხელი მოეწერა 2016 წელს და ამჟამად მიმდინარეობს მისი დაგეგმვა და სატენდერო პროცედურები. პროექტის ფარგლებში მსოფლიო ბანკის მიერ გამოიყო 40 მილიონი აშშ დოლარის სესხი, რომელიც მოხმარდება საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში

შიდასახელმწიფოებრივი გზების რეაბილიტაციას, მშენებლობას და მოვლა/შენახვის პროცედურებს. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში უნდა მოხდეს გურიის, მცხეთა-მთიანეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და შიდა ქართლის რეგიონების შიდასახელმწიფოებრივი გზების მონაკვეთების რეაბილიტაცია.

პროექტი დასრულდება 2021 წელს და მისი ჯამური ღირებულება 48 მილიონ აშშ დოლარს მოიცავს.

ძირითადი პარტნიორები:

- ❖ იაპონიის თანამშრომლობის სააგენტო (JICA)
- ❖ აზიის განვითარების ბანკი (ADB)
- ❖ რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი (IBRD)
- ❖ ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაცია (MCC)
- ❖ ქუვეითის ფონდი (Kuwait Fund)
- ❖ ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB)

აღნიშნული პროექტის მიზანია ტრანსპორტირების შესაძლებლობის გაუმჯობესება და მგზავრობის დროის შემცირება შიდასახელმწიფოებრივ და ადგილობრივ გზებზე, რაც გამოიწვევს სატრანსპორტო ხარჯების შემცირებას. შედეგად შემცირდება სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ღირებულება და იზრდება მისი კონკურენტუნარიანობა. ასევე, გაიზრდება ტურისტების ნაკადიც, რადგან ქვეყნის ერთი ნაწილიდან მეორეში მოკლე ვადაში და მოწესრიგებულ გზაზე გადაადგილება ბევრად მოსახერხებელია, როგორც საერთაშორისო, ასევე ადგილობრივი ტურისტისთვის. ამგვარად, აღნიშნული პროექტი ხელს უწყობს როგორც სოფლის მეურნეობის განვითარებას, ასევე ტურიზმის სფეროს.

- შიდასახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გზების მეორე პროექტი

მსოფლიო ბანკის მიერ გამოყოფილი 70 მილიონიანი (აშშ დოლარი) პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში, დაახლოებით 225 კმ სიგრძის,

შიდასახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გზების რეაბილიტაცია. პროექტი უკვე მიმდინარეობს და დასრულება დაგეგმილია 2019 წლისთვის. გამოყოფილი სესხიდან IDA-ს კრედიტი შეადგენს 40 მილიონ აშშ დოლარს, ხოლო IBRD-ის სესხი - 30 მილიონ აშშ დოლარს. საქართველოს მთავრობის თანამონაწილეობა 17,5 მილიონი აშშ დოლარით განისაზღვრება.

- შიდასახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გზების მესამე პროექტი

აღნიშნული პროექტის ფარგლებში იგეგმება საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში, დაახლოებით 200 კმ სიგრძის, შიდასახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გზების რეაბილიტაცია. პროექტი 2014 წელს დაიწყო და 2018 წლამდე გაგრძელდება. მსოფლიო ბანკის სესხი საქართველოსთვის შეადგენს 75 მილიონ აშშ დოლარს.

ამას გარდა, მსოფლიო ბანკმა 2009 წელს, შიდასახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გზების ორივე პროექტზე გამოყო დამატებითი დაფინანსება 70 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით, რის შედეგად მსოფლიო ბანკის მიერ ამ პროექტისთვის გამოყოფილმა სესხმა ჯამურად 215 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა.

3. რეგიონული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარების პროექტი

პროექტის მიზანია საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში უზრუნველყოს მცირე ზომის ინფრასტრუქტურული პროექტები, რომლებიც ეხება გზების, წყალსადენის, კანალიზაციის სისტემების და ქუჩების რეაბილიტაციას. ასევე პროექტით დაგეგმილია საქართველოში კონფლიქტების შედეგად დაზარალებული ადამიანებისთვის ინფრასტრუქტურის, მომსახურების და საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესება.

პროექტის ძირითადი პარტნიორები, რომლებიც აფინანსებენ ან ტექნიკურ დახმარებას უწევენ საქართველოს მუნიციპალურ სექტორს:

- ❖ აზიის განვითარების ბანკი (ADB)
- ❖ ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD)
- ❖ ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB)

- ❖ აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID)
- ❖ ქალაქთა თანამშრომლობის პროგრამა
- ❖ UNCHR
- ❖ GIZ
- ❖ KfW

მსოფლიო ბანკის მიერ გამოყოფილმა სესხმა შეადგინა 40 მილიონი აშშ დოლარი, ხოლო საქართველოს თანამონაწილეობა აღნიშნულ პროექტში 25 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს.

მიუხედავად იმისა, რომ პროექტი 2014 წლიდან დასრულებულად ითვლება, არანაირი ანგარიში მის შესრულებაზე ინტერნეტ სივრცეში არ მოიპოვება.

- რეგიონული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარების მეორე პროექტი რეგიონული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარების მეორე პროექტი 2014 წელს დაიწყო და 2019 წელს გაგრძელდება. მსოფლიო ბანკმა მისთვის 30 მილიონი აშშ დოლარი გამოყო.

4. რეგიონული განვითარების პროექტი I ნაწილი (კახეთი)

პროექტი დაწყებულია 2012 წელს და სრულდება 2017 წლის 31 დეკემბერს. მსოფლიო ბანკმა საქართველოს 60 მილიონი აშშ დოლარის მოცულობის კრედიტი გამოუყო 25 წლის ვადით, რომელიც კახეთის რეგიონულ განვითარებას ხმარდება. საქართველოს თანამონაწილეობა შეადგენს 15 მილიონ აშშ დოლარს.

უკვე განხორციელებულ და მიმდინარე აქტივობებს შორის არის:

- 1) თელავში, ყვარელში და ახმეტაში მუნიციპალური და კომუნალური ინფრასტრუქტურის და ისტორიული უბნების რეაბილიტაცია
- 2) კახეთის მასშტაბით კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების კეთილმოწყობა
- 3) კერძო სექტორის ხელშეწყობა ტურიზმის და სოფლის მეურნეობის სექტორში (დასრულდა) (სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით

დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები 2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით).

ძირითადი პარტნიორები:

- ❖ აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID)
- ❖ ევროკავშირი (EU)
- ❖ შვედეთის საერთაშორისო განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო (SIDA)
- ❖ შვეიცარიის თანამშრომლობისა და განვითარების სააგენტო (SDC)
- ❖ GIZ

შედეგად, მოხდება საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის ხარისხის გაუმჯობესება, რეგიონში კერძო ინვესტიციების მოცულობის გაზრდა და აღდგენილი კულტურული ძეგლების ადგილებში სავაჭრო ობიექტების რაოდენობის ზრდა. ეს ყველაფერი, ბუნებრივია, სარგებელს მოუტანს, როგორც კახეთის ადგილობრივ მოსახლეობას, ასევე ტურისტებს. ყველაფერი ზემოაღნიშნული კი პოზიტიურ გავლენას იქონიებს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაზე.

- რეგიონული განვითარების პროექტი II ნაწილი (იმერეთი)

აღნიშნული პროექტის მეორე ნაწილის მიზანია:

- 1) იმერეთის რეგიონში კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების კეთილმოწყობა;
- 2) იმერეთში, კერძოდ წყალტუბოში, ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია

პროექტისთვის გამოყოფილი იქნა 30 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის სესხი, ხოლო მოგვიანებით, 2016 წელს, პროექტს კიდევ დაემატა 9 მილიონი აშშ დოლარით დაფინანსება.

- რეგიონული განვითარების პროექტი III ნაწილი (მცხეთა-მთიანეთი და სამცხე ჯავახეთი)

პროექტის ამ ნაწილის მიზანია მცხეთა-მთიანეთში და სამცხე ჯავახეთში ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია და კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების

მიმდებარე ტერიტორიის კეთილმოწყობა. პროექტის სტატუსი - მიმდინარე, დასრულების ვადა - 2019 წელი, მსოფლიო ბანკის მიერ გამოყოფილი სესხი - 60 მილიონი აშშ დოლარი, პროექტის საერთო ღირებულება - 75 მილიონი აშშ დოლარი.

5. კახეთის რეგიონული გზების კეთილმოწყობის პროექტი

პროექტის მიზანია კახეთის გზებზე ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების გაზრდა, ტრანსპორტით გადაადგილების ხარჯების შემცირება და წვდომის გაუმჯობესება.

პროექტის ფარგლებში განხორციელდა:

- 1) ვაზიანი-გომბორი-თელავის 65 კმ-იანი გზის რეაბილიტაცია;
- 2) ვაზიანი-საგარეჯო-ბაკურციხე-გურჯაანი-თელავის გზაზე ტრანსპორტის გადაადგილების უსაფრთხოების ასამაღლებელი ღონისძიებები;
- 3) საგარეჯოს რეგიონული ოფისის გზების დეპარტამენტის რეგიონული ოფისის საოპერაციო ეფექტიანობის გაძლიერება.

ამ პროექტით, გზების აღნიშნულ მონაკვეთებზე მგზავრობისთვის საჭირო დროის შემცირება მოხდა 120-დან 55 წუთამდე, რამაც სატრანსპორტო საშუალებების ხარჯები დაახლოებით 30%-ით და საგზაო უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული პრობლემების შემცირება გამოიწვია.

მსოფლიო ბანკის მიერ გამოყოფილი სესხი შეადგენს 30 მილიონ აშშ დოლარს, ხოლო საქართველოს მთავრობის თანამონაწილეობა 7,5 მილიონ აშშ დოლარს.

ასევე პროექტის პარტნიორები არიან:

- ❖ იაპონიის თანამშრომლობის სააგენტო (JICA)
- ❖ აზიის განვითარების ბანკი (ADB)
- ❖ რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი (IBRD)
- ❖ ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაცია (MCC)
- ❖ ქუვეითის ფონდი (Kuwait Fund)
- ❖ ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB)

2.5.5 აზიის განვითარების ბანკი (ADB)

ADB საქართველოს ერთ-ერთი მრავალმხრივი და უმსხვილესი პარტნიორია, რომელსაც 2007 წლიდან 2.1 მილიარდ დოლარზე მეტი აქვს დამტკიცებული განვითარების ხელშეწყობისთვის.

საქართველოში განვითარების მთავარი პრიორიტეტები ADB-ისათვის არის ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა, სიღარიბის დაჩქარებული ტემპებით შემცირება და რეგიონული კავშირების ზრდა. ქვეყანასთან თანამშრომლობის სტრატეგიიდან გამომდინარე, საქართველოსთვის პრიორიტეტული მნიშვნელობის დარგები მოიცავს ტრანსპორტს, წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემებს, ენერჯეტიკას, საჯარო სექტორის მართვასა და ფინანსებს.

აზიის განვითარების ბანკი (ADB) საქართველოს მთავრობას 2007 წლიდან ეხმარება და საქართველოს ერთ-ერთი უმსხვილესი მრავალმხრივი პარტნიორია. საქართველოსთვის გამოყოფილი სუვერენული სესხების საერთო მოცულობა \$1.6 მილიარდს შეადგენს- \$850 მილიონი აზიის განვითარების შეღავათიანი ფონდიდან (ADF), ხოლო \$736 მილიონი - ჩვეულებრივი კაპიტალური რესურსებიდან (OCR). არა-სუვერენული სესხების ოდენობა \$330 მილიონს შეადგენს.

OCR-ის და ADF-ის სახსრებიდან საქართველოს მიერ სესხების სახით ათვისებული კუმულატიური თანხების ოდენობამ შეადგინა \$976.7 მილიონი.

ADB-ის მხარდაჭერით განხორციელებული პროექტები და პროგრამები

ADB-ის დახმარება საქართველოსადმი გაძლიერდა 2008 წლის გლობალური ეკონომიკური კრიზისის შემდეგ. 2008-2015 წლებში ADB-მა გააფართოვა მთავრობისადმი საბიუჯეტო დახმარება \$400 მლნ საერთო ღირებულების ხუთი პროგრამული სესხის მეშვეობით (აზიის განვითარების ბანკი, ფაქტობრივი ინფორმაცია, 2017).

ADB-ის მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტები: (იხ. დანართი, გრაფიკი 24)

1. მუნიციპალური მომსახურების განვითარების პროექტი

ორი ეტაპისაგან შემდგარი მუნიციპალური მომსახურების განვითარების პროექტი აზიის განვითარების შეღავათიანი ფონდიდან გამოყოფილი 40 მილიონი აშშ დოლარით დაფინანსდა და ხელი შეუწყო მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციას - ქვეყნის მასშტაბით გზების, წყალმომარაგების და წყალარინების სისტემების 100-ზე მეტი ქვეპროექტის განხორციელებას- რამაც უზრუნველყო დასახლებულ პუნქტებამდე სასმელი წყლის მიყვანა და გზების გაუმჯობესება მთელი საქართველოს მასშტაბით. პროექტი 2013 წელს დასრულდა და საქართველოს თანამონაწილეობამ მასში 23 მილიონი აშშ დოლარზე მეტი შეადგინა (Asian Development Bank. Georgia: Municipal Services Development Project (Project Data Sheet), 2017).

- *მუნიციპალური მომსახურების განვითარების პროექტი (II ფაზა)*

პროექტის მეორე ფაზაზე აზიის განვითარების ბანკმა 30 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის სესხი გასცა, ხოლო საქართველოს თანამონაწილეობამ 11,5 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა. პროექტი 2014 წელს დასრულდა (Asian Development Bank. Georgia: Municipal Services Development Project – Phase 2 (Project Data Sheet), 2017).

2. ურბანული მომსახურების გაუმჯობესების საინვესტიციო პროგრამა MFF (მრავალტრანშიანი დაფინანსების ინსტრუმენტი)

2011 წელს საქართველოსა და აზიის განვითარების ბანკს შორის ხელი მოეწერა (ურბანული მომსახურების გაუმჯობესების საინვესტიციო პროგრამას“. პროექტის ფარგლებში გათვალისწინებულია აზიის განვითარების მიერ 500 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის სესხის გამოყოფა საქართველოსთვის და ითვალისწინებს წყალმომარაგებისა და კანალიზაციის სისტემების გაუმჯობესებას ქვეყნის 7 ტურისტულ ცენტრსა და მსხვილ ურბანულ დასახლებებში, ესენია: ანაკლია, ზუგდიდი, მარნეული, მესტია, ურეკი, ფოთი, ქუთაისი). პროექტი ძალიან მასშტაბურია და პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის რეგიონულ განვითარებასთან.

პროექტი დაყოფილია 6 ტრანშად და საბოლოოდ მისი დასრულება დაგეგმილია 2019 წელს. თანამონაწილეობა 125 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს.

ტრანშების მიხედვით დაგეგმილი ღონისძიებები:

I - მესტიაში და ანაკლიაში წყალმომარაგების მთავარი ნაგებობების მშენებლობა;

II - ანაკლიასა და მესტიაში წყალმომარაგებისა და კანალიზაციის სისტემის რეკონსტრუქცია;

III - ქალაქ ქუთაისში წყალმომარაგების სისტემის რეაბილიტაცია და ურეკში წყლისა და კანალიზაციის სისტემების მშენებლობა;

IV - ქალაქ ზუგდიდში წყალმომარაგების სისტემის მშენებლობა და ფოთში კანალიზაციის სისტემის რეაბილიტაცია და გამწმენდი ნაგებობის მშენებლობა;

V - ქალაქ ზუგდიდში კანალიზაციის სისტემის სამშენებლო სამუშაოები და მესტიაში კანალიზაციის გამწმენდი ნაგებობის მშენებლობა;

VI - მარნეულში, ბოლნისში და ჭიათურაში წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების მშენებლობა (Asian Development Bank. Georgia: MFF- Urban Services Improvement Investment Project (Project Data Sheet), 2017).

3. აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი ავტომარშრუტის (ხევი-უბისას მონაკვეთის) გაუმჯობესების პროექტი

სივრცითი მოწყობის ამ უმნიშვნელოვანესი პროექტის მიზანია ხევი-უბისას მონაკვეთის, ასევე საგზაო ქსელის ექსპლუატაციის, ტექნიკური მომსახურებისა და საგზაო უსაფრთხოების გაუმჯობესება. პროექტის დიზაინში გათვალისწინებული უნდა იქნას ქვეყნის კლიმატური პირობები, რაც ხელს შეუწყობს მდგრადი საგზაო ქსელის დანერგვას.

პროექტი ჯერ არ დაწყებულა, ის მხოლოდ შემოთავაზებულია და ითვალისწინებს 200 მილიონი ევროს ოდენობის სესხის გაცემას აზიის განვითარების ბანკის მიერ (Asian

Development Bank. Georgia: East-West Highway (Khevi-Ubisa Section) Improvement Project (Project Data Sheet), 2017).

4. მეორადი მნიშვნელობის გზების გაუმჯობესების პროექტი

ტექნიკური ხელშეწყობა აუცილებელია ხელმისაწვდომი ბიუჯეტისა და დროის გათვალისწინებით გზის სწრაფი გაუმჯობესების შესაძლებლობის, ასევე პროექტის სოციო-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი სარგებლობის განსაზღვრის მიზნით. პროექტს ექნება სამი შედეგი: ძირულასა და ჩუმათელეთის გზების დაახლოებით 50 კმ-იანი მონაკვეთის გაუმჯობესება; გაუმჯობესებული გზის მიმდებარე რკინიგზის სადგურების ხელმისაწვდომობის ზრდა; და გეოგრაფიული საინფორმაციო სისტემის შექმნა. პროექტის დაწყება 2017 წელს არის დაგეგმილი და 2020 წელს დასრულება. აზიის განვითარების ბანკის მიერ გამოყოფილი სესხი 80 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს (Asian Development Bank. Georgia: Secondary Road Improvement Project (Project Data Sheet), 2017).

5. მდგრადი ურბანული ტრანსპორტის საინვესტიციო პროგრამა

400 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის 10-წლიანი მრავალტრანშიანი პროექტი მოქმედებს 2020 წლამდე საკვანძო ქალაქებში საზოგადოებრივი სატრანსპორტო ქსელის აღდგენისა და ეფექტური სატრანსპორტო სისტემების შექმნის მიზნით. 300 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის აზიის განვითარების ბანკის სესხი მოხმარდება ოთხი პროგრამული ტრანშის ფარგლებში მასობრივი სატრანზიტო გადაზიდვების, სასიცოცხლო მნიშვნელობის საგზაო კვანძების და სანაპირო დაცვა მშენებლობა/გაუმჯობესებას.

ტრანშების მიხედვით დაგეგმილი ღონისძიებები:

I - ზუგდიდი-ჯვარი-მესტია-ლასდილის საავტომობილო გზის რეაბილიტაცია, ანაკლიას სანაპირო ზოლის გაუმჯობესება და თბილისის მეტროს ხაზის გაფართოება;

II - თბილისი-რუსთავის საავტომობილო გზის და მცხეთის ხიდის მოდერნიზაცია;

III - თბილისი-რუსთავის საავტომობილო გზის მეორე მონაკვეთის მოდერნიზაცია (საპროექტო ღირებულება 65,5 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს), ანაკლიის ნაპირდამცავი სამუშაოების მეორე ფაზა (7,5 მილიონი აშშ დოლარი), ქალაქ ქუთაისში წყალმომარაგების სისტემის რეაბილიტაცია და ურეკში წყლის და კანალიზაციის სისტემების მშენებლობა;

IV - ქალაქ ბათუმის სანაპირო ზოლის 5 კილომეტრიანი მონაკვეთის გამაგრება (20 მილიონი აშშ დოლარი) (Asian Development Bank. Georgia: Sustainable Urban Transport Investment Project (Project Data Sheet), 2017).

6. MFF - საგზაო დერეფნის საინვესტიციო პროგრამა

500 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის 10-წლიანი მრავალტრანშიანი საფინანსო ინსტრუმენტი (MFF), მოქმედებს 2019 წლამდე ვაჭრობის ხელშეწყობისა და რეგიონული სატრანსპორტო კავშირების განვითარების მიზნით. იგი მოიცავს ქობულეთის 33.6-კილომეტრიან შემოვლითი გზის მშენებლობას, რომლის მეშვეობითაც მძიმე ტრანსპორტის მოძრაობა პოპულარული ტურისტული ქალაქის- ქობულეთის შემოვლით მოხდება, რაც ქალაქის ბიზნეს და გასართობ გარემოს გააუმჯობესებს.

ტრანშების მიხედვით დაგეგმილი ღონისძიებები:

I - ქობულეთის შემოვლითი ორზოლიანი გზის 28 კილომეტრის სიგრძის მონაკვეთის მშენებლობა და ქობულეთისა და ბათუმის დამაკავშირებელი ორზოლიანი გზა გაფართოვება ოთხზოლიანამდე (აღნიშნული აქტივობა გააძლიერებს საავტომობილო გზების დეპარტამენტის აქტივების მართვის შესაძლებლობას და გააუმჯობესებს საგზაო უსაფრთხოებას) (Asian Development Bank. Georgia: Road Corridor Investment Program (Project Data Sheet), 2017).

II - პროექტის თანახმად აშენდება 14,3 კილომეტრის სიგრძის ორზოლიანი ასფალტ-ბეტონის შემოვლითი გზა, რომელიც იწყება სენაკი-ფოტი-სარფის საავტომობილო გზიდან და სრულდება ბათუმი-ახალციხის არსებული გზის გასაყართან. ეს გზაც, შესაბამისად, აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი ავტომანქანების შემადგენელ ნაწილს

წარმოადგენს და, ბუნებრივია, მნიშვნელოვანი ფუნქცია გააჩნია ქვეყნის ეკონომიკური და რეგიონული განვითარების მდგომარეობის გაუმჯობესების მხრივ. პროექტი ხელს შეუწყობს ქვეყნის რეგიონულ სატრანსპორტო და ლოგისტიკურ ცენტრად ჩამოყალიბებაში და უზრუნველყოს რეგიონული კავშირებისა და ტრანსპორტის ეფექტურობის გაუმჯობესებას. ამ მიზნებისთვის აზიის განვითარების ბანკმა საქართველოს დაუმტკიცა 114 მილიონი დოლარის ოდენობის სესხი. პროექტის სამშენებლო სამუშაო ვადა განისაზღვრება 2017-2020 წლებით. პროექტში თანამონაწილეობა 87,2 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს (Asian Development Bank. Georgia: Batumi Bypass Road Project (Project Data Sheet), 2017).

2.5.6 გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი (KfW)

გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი საქართველოსთან თანამშრომლობს 1993 წლიდან და მნიშვნელოვან პარტნიორს წარმოადგენს ქვეყნის განვითარებისთვის. KfW-ს არაერთი მნიშვნელოვანი პროექტი განუხორციელებია საქართველოში და რამდენიმე პროექტი ახლაც მიმდინარე რეჟიმშია.

რეგიონული განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი პროექტები: (იხ. დანართი, გრაფიკი 25)

1. *სასმელი წყლით მომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემების რეაბილიტაცია ბათუმსა და მის შემოგარენში*

ეს არის ყველაზე დიდი მუნიციპალური პროექტი საქართველოში, რომლის შედეგად, დაახლოებით 180.000 ადამიანისთვის მოხდება სასმელი წყლის გაუმჯობესებული მიწოდება. პროექტი 4 ფაზად არის დაყოფილი და მისი მიზანია:

- ბათუმისთვის და მის მიმდებარე სოფლებში ევროკავშირის სტანდარტის სასმელი წყლის მიწოდება 24 საათის განმავლობაში
- ახალი, დაბალი ენერჯის კანალიზაციის გამწმენდი ნაგებობის მშენებლობა

პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია:

- ინფრასტრუქტურის მშენებლობა/ რეაბილიტაცია ჰიგიენურად სუფთა წყალმომარაგებისა და ნარჩენი წყლების ეკოლოგიურად უსაფრთხოდ გადინების უზრუნველყოფა
- დაბალ ენერგომომხმარებაზე და ბუნებრივი რესურსების ეფექტურ გამოყენებაზე ფოკუსირება
- მიმდებარე ნახევრად ურბანული და სასოფლო დასახლებების კავშირის ახალი სისტემის შექმნა
- ისეთი კომუნალური მომსახურების შექმნა, რომელიც ეფექტურად მუშაობს და თავის საექსპლუატაციო ხარჯებს ფარავს

პროექტი ითვალისწინებს შეღავათიანი სესხის (დაახლ. 120 მილიონი EUR) და ინსტიტუციური მხარდაჭერის (დაახლ. 3.5 მილიონი EUR გრანტები) უზრუნველყოფას; ასევე, მოხდება დამატებითი მხარდაჭერა EU-NIF-ის ფარგლებში (ჯამში 8.5 მილიონი EUR) და შავი ზღვის ვაჭრობისა და განვითარების ბანკისგან (BSTDB); ამას გარდა, გათვალისწინებულია დამატებითი შეღავათიანი სესხის უზრუნველყოფა (დაახლ. 30 მილიონი EUR)

პროექტი 2007 წლიდან მიმდინარეობს და მისი მნიშვნელოვანი ნაწილი უკვე განხორციელებულია. პროექტის დასრულება იგეგმება 2019 წელს.

პროექტის ფაზები:

I - ძველ ბათუმში წყალსადენისა და წყალარინების სისტემების რეაბილიტაცია. აღნიშნული ფაზა დასრულებულია, ის 2007 წლიდან 2012-მდე მიმდინარეობდა და მის განსახორციელებლად დაიხარჯა 18.5 მილიონი ევრო.

II – 2009-დან 2013 წლამდე აღნიშნული ფაზის ფარგლებში ხდებოდა ბათუმის დანარჩენ ნაწილებში და მის სამხრეთით მიმდებარე სანაპირო სოფლებში წყალარინების სისტემების რეაბილიტაცია. ჯამში ხარჯებმა შეადგინა 47 მილიონი ევრო.

ამავე ფაზაში მოხდა ადგილის ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობის მშენებლობა, რომელზეც საუბარი უკვე იყო მაღლა.

III - აღნიშნული ფაზა არის მიმდინარე და მისი დასრულება დაგეგმილია 2018 წელს. მიმდინარე და დასრულებულ ღონისძიებებს შორის გამოიყოფა: ჩაქვი-მწვანე კონცხი-მახინჯაურის და გონიოს წყალარინების სისტემის მოწესრიგება; ჩაისუბნის მაგისტრალური და სამომხმარებლო ქსელის რეაბილიტაცია; ანგისის დასახლების წყლის სისტემის სარეაბილიტაციო სამუშაოები; თამარის დასახლებისა და ბონი-გოროდოკის დასახლების წყლისა და წყალარინების სისტემის რეაბილიტაცია. აღნიშნული ფაზის ბიუჯეტი შეადგენს დაახლოებით 43.5 მილიონ ევროს.

IV - ამჟამად მიმდინარეობს მეოთხე ფაზის საპროექტო სამუშაოები, რომლის დასრულების შემდეგ გამოცხადდება საერთაშორისო ტენდერი. სამუშაოები მესამე ფაზის პარალელურად განხორციელდება და სავარაუდოდ 2019 წელს დასრულდება. გამოყოფილია 30 მილიონი ლარი, რომლის ფარგლებში უნდა მოხდეს: წყლარაინების სისტემის რეაბილიტაცია „სტეფანოვკის“, ლუდის ქარხნის და ანგისის დასახლებაში (Rehabilitation of the Municipal Infrastructure of Batumi: Project Factsheet, 2017).

2. სასმელი წყლით მომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემების რეაბილიტაცია აჭარის რეგიონში

აჭარის რეგიონში სასმელი წყლის არასაკმარისმა მიწოდებამ, სუსტად გამართულმა წყლამომარაგების სისტემამ, რომელიც კერძო ჭაბურღილების გამოყენებაშია და არსებული წყლარინების სისტემის ზღვაში ჩადინებამ გამოიწვია არსებული რეალობის გამოსწორების აუცილებლობა და აღნიშნული პროექტის დაგეგმვა, რომლის ფარგლებში დაიგეგმა:

- ცენტრალიზებული და დეცენტრალიზებული ინფრასტრუქტურის მშენებლობა/რეაბილიტაცია, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს ჰიგიენურად სუფთა წყლამომარაგებისა და ნარჩენი წყლების ეკოლოგიურად უსაფრთხოდ გადინება
- წყლამომარაგების ადგილობრივი ასოციაციის შექმნა წყლამომარაგების სისტემის მუშაობის მასშტაბებში ეკონომიის უზრუნველსაყოფად

- ადგილობრივ მოსახლეობაში ცნობიერების ასამაღლებელი ღონისძიებების შემუშავება

შედეგად მოხდება:

- სასმელი წყლის მიწოდების გაუმჯობესება
- წვლილის შეტანა გარემოს დაცვის გაძლიერებაში და წყლის რესურსების შენახვაში
- გაუმჯობესებულ სოციალურ-ეკონომიკური და ჯანმრთელობის მდგომარეობა ნახევრად ურბანული და სოფლის მოსახლეობისთვის

პროექტის მიზანშეწონილობის შესწავლა დაფინანსებულია გერმანიის BMZ-ს სპეციალური ფონდის მიერ. KfW მზად არის უზრუნველყოს სესხი ინვესტიციების დაფინანსებისთვის (დაახლ. 20 მილიონი EUR) და ინსტიტუციური მხარდაჭერა (დაახლ. 2 მილიონი EUR გრანტები), თუმცა საქართველოც შევა ამ პროექტი ფინანსური თანამონაწილეობით. მოხდება ასევე EU-NIF-ის საგრანტო დაფინანსების გამოყენება (KfW's activities in Georgia. E5P Seminar: "Investment Opportunities for Georgian Municipalities within the framework of E5P", 2017, გვ. 6)

3. ქუთაისის მყარი ნარჩენების ინტეგრირებული მართვის პროექტი

გერმანიის განვითარების ბანკის 20 მილიონი ევროს ოდენობის სესხით, საქართველოში დაგეგმილია ქუთაისის ნარჩენების მართვისა და სანიტარული ნაგავსაყრელის მოწყობის პროექტი. ასევე, სამეზობლო ინვესტირების ფონდის ფარგლებში (NIF), ევროკავშირი პროექტის განხორციელების ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერის მიზნით, გამოყოფს გრანტს 2 მილიონი ევროს ოდენობით. საქართველოს მთავრობის ადგილობრივი კონტრიბუცია კი 4 მილიონ ევროს შეადგენს. რადაგანაც, პროექტი ევროპული ინსტიტუტების დაფინანსებით ხორციელდება, შესაბამისად, სამშენებლო, საპროექტო და საექსპლუატაციო სამუშაოებისას უნდა იქნას გათვალისწინებული, როგორც საქართველოს საკანონმდებლო მოთხოვნები, ასევე ევროპის საერთაშორისო სტანდარტები და გამოცდილება.

პროექტს ხელი 2015 წელს მოეწერა და მისი დასრულება 2018 წელს არის დაგეგმილი. პროექტით გათვალისწინებულია ქუთაისში ახალი ნაგავსაყრელის მშენებლობა და ნიკვას არსებული ნაგავსაყრელის დახურვა. ახალი ნაგავსაყრელი მოხმარდება იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონებს, კერძოდ კი, 700.000 მოსახლეს (KfW's activities in Georgia. E5P Seminar: "Investment Opportunities for Georgian Municipalities within the framework of E5P", 2017, გვ. 8)

4. კახეთისა და სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონების ახალი საერთაშორისო სტანდარტების რეგიონული ნაგავსაყრელის მშენებლობა

აღნიშნულ რეგიონებში იმის გამო, რომ ნარჩენების უტილიზაცია ხდება საქალაქო აგლომერაციებში და უკონტროლო ნაგავსაყრელებს უზარმაზარი უარყოფითი გავლენა აქვთ გარემოზე და შესაბამისად ადამიანების ჯანმრთელობაზე, 2014 წელს, ერთის მხრივ, „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“ და, მეორეს მხრივ, გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკს შორის ხელი მოეწერა შეთანხმებას, რომლის ფარგლებში KfW უზრუნველყოფს საქართველოსთვის 30 მილიონ ევროზე მეტი ოდენობის შეღავათიან სესხს და ასევე ინსტიტუციურ მხარდაჭერას შემდეგი ღონისძიებების განსახორციელებლად:

- ევროკავშირის სტანდარტებზე დაფუძნებული ახალი სანიტარული ნაგავსაყრელის მშენებლობა
- ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების საშუალებების გაუმჯობესება შეგროვების სპეციალური საშუალებების უზრუნველყოფით და ლოგისტიკური მოდელის განვითარებით
- ნარჩენების მინიმიზაცია მეორადი გამოყენებისა და გადამუშავების დანერგვის გზით

პროექტის პარტნიორები და თანადამფინანსებლები არიან: BMZ, E5P. პროექტის დასრულება 2018 წელს არის დაგეგმილი.

აღნიშნული პროექტი გავლენას იქონიებს რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე, თანამედროვე, ეკოლოგიურად სუფთა

და ინტეგრირებული მყარი ნარჩენების მართვის სისტემის შექმნის გზით (KfW's activities in Georgia. E5P Seminar: "Investment Opportunities for Georgian Municipalities within the framework of E5P", გვ. 9).

თავი 3. ქვემო ქართლის მაგალითზე „ქვევიდან ზევით“ პროექტების მოთხოვნა-განხორციელების პროცესი

ქვემო ქართლი არის საქართველოს სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარე რეგიონი, რომლის ფართობია 6,5 ათასი კვ.კმ. მოსახლეობის რაოდენობა შეადგენს 426,4 ათას ადამიანს. რეგიონში შედის 347 დასახლებული პუნქტი, აქედან: 7 ქალაქი, 6 დაბა და 334 სოფელი. ქვემო ქართლში მოქმედებს 7 თვითმმართველი ერთეული: რუსთავს გააჩნია თვითმმართველი ქალაქის სტატუსი, ხოლო წალკა, დმანისის, ბოლნისი, თეთრიწყარო, მარნეული და გარდაბანი მუნიციპალიტეტებს წარმოადგენს. ქვემო ქართლი საქართველოს ეთნიკურად ერთ-ერთი ყველაზე ჭრელი რეგიონია: მოსახლეობის 44,7% ეთნიკურად ქართველია, 45,1%- აზერბაიჯანელი, 6,4%- სომეხი, ხოლო 3,8%- აფხაზი, ოსი, რუსი, ბერძენი, უკრაინელი და ქურთი. ამასთან, რუსთავსა და თეთრიწყაროში ჭარბობს ეთნიკურად ქართული, წალკაში- სომხური და ბერძნული, ხოლო გარდაბანში, მარნეულში, ბოლნისსა და დმანისში- აზერბაიჯანული მოსახლეობა (ქვემო ქართლის რეგიონის განვითარების სტრატეგია 2014-2021, გვ.4).

ქვემო ქართლის შვიდივე მუნიციპალიტეტს გააჩნია ადგილობრივი ბიუჯეტი (იხ. დანართი, ცხრილი 3; გრაფიკი 26), რომელიც შედგება მუნიციპალიტეტის საკუთარი შემოსულობებისა და ტრანსფერებისაგან ცენტრალური ბიუჯეტიდან. ადგილობრივ ბიუჯეტში არსებული დანაკლისი იფარება გამოთანაბრებით ტრანსფერით, რომელიც, 2017 წლის მონაცემებით 805 ათას ლარს შეადგენს და გადაეცემა მხოლოდ რუსთავს და ბოლნისს (იხ. ცხრილი 3). 2013 წელს გამოთანაბრებით ტრანსფერს არ იღებდნენ, მხოლოდ დმანისი და ბოლნისი. რუსთავისთვის გადაცემული გამოთანაბრებითი ტრანსფერი დაახლოებით 10,3 მილიონ ლარს შეადგენდა, ხოლო მთლიანად რეგიონის- 25,9 მილიონ ლარს.⁴

⁴ თვითმმართველი ქალაქი რუსთავის საკრებულოს, დადგენილება #181, 2012 წლის 18 დეკემბერი <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1796732>

საკუთარ შემოსულობებში იგულისხმება თვითმმართველი ერთეულის ადმინისტრაციულ საზღვრებში არსებული მიწა, ქონება, გადასახადები, მოსაკრებელი და ა.შ. ეს გადასახადები შედის არა ცენტრალურ, არამედ თვითმმართველი ერთეულის ადგილობრივ ბიუჯეტში, ამიტომ მუნიციპალიტეტს შეუძლია თავისი სახსრებით დააფინანსოს პროექტი, რომლის განხორციელების აუცილებლობასაც ხედავს.

ადგილობრივი ბიუჯეტიდან მუნიციპალიტეტებში ხდება მცირემასშტაბიანი პროექტების დაფინანსება და, საჭიროების შემთხვევაში, თანამონაწილეობით შესვლა უფრო მსხვილი პროექტების ბიუჯეტებში, რომლებსაც სახელმწიფო ან დონორი ორგანიზაციები ახორციელებენ.

ქალაქ რუსთავში, მაგალითად, რომლის ბიუჯეტი აღემატება რეგიონის სხვა მუნიციპალიტეტების ბიუჯეტებს, აქტიურად ახორციელებს სხვადასხვა სახის პროექტებს. ინფრასტრუქტურული სამუშაოები ყოველ წელს არის ძირითადად ერთმანეთის მსგავსი, ესენია: გზების რეაბილიტაცია, ფასადების კეთილმოწყობა, პანდუსების დამონტაჟება შშმ პირებისთვის, სკვერების კეთილმოწყობა, სახლების და საბავშვო ბაღების მშენებლობა/რეაბილიტაცია და ა.შ.

რუსთავი დაყოფილია ათ ზონად, რომლებსაც ჰყავთ თავისი წარმომადგენლები. ათივე ტერიტორიული ორგანოს წარმომადგენლები ასრულებენ შუამავლის როლს მერსა და მოსახლეობას შორის. მათ ევალებათ მუდმივი კომუნიკაცია აწარმოონ თავის დაქვემდებარებაში მყოფი ტერიტორიის მოსახლეობასთან და შესაბამის სამსახურამდე მიიტანონ ქალაქში არსებული პრობლემები.

ინფრასტრუქტურული პროექტები ხორციელდება, როგორც ადგილობრივი, ასევე ცენტრალური ბიუჯეტის დაფინანსებითაც. ყველაზე მსხვილი, ადგილობრივი ბიუჯეტით დაფინანსებული პროექტი, რომელიც უკვე დაწყებულია, არის თოდრიის ქუჩის რეაბილიტაცია. პროექტის ჯამური ღირებულება დაახლოებით 1,3 მილიონ ლარს შეადგენს. ეს არის უპრეცედენტო შემთხვევა, როდესაც რუსთავში, ასეთი მასშტაბის პროექტი ხორციელდება ცენტრალური ბიუჯეტის ჩარევის გარეშე. 2017 წლის მდგომარეობისათვის,

დაახლოებით 27 პროექტია მიმდინარე სტადიაში, ან დადებულია ხელშეკრულება და მალე დაიწყება განხორციელება.

რაც შეეხება რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდს, ამ ფონდიდან 2017 წელს 8 პროექტია დაგეგმილი რუსთავში, მათ შორის: საბავშვო ბაღების მშენებლობა, შიდა ეზოების ასფალტით მოწყობა, გადახურვის სამუშაოები, ტროტუარების მოწყობა და ა.შ. თუმცა აქაც რუსთავის მუნიციპალიტეტი დაახლოებით 15%-იანი თანამონაწილეობით შედის.

მთლიანად ქვემო ქართლის რეგიონში განხორციელებულ ყველაზე მსხვილ პროექტებს შორის აღსანიშნავია ქვემო ქართლის მყარი ნარჩენების პროექტი, რომელიც EBRD-ის ფინანსური მხარდაჭერით მიმდინარეობს. მნიშვნელოვანია ასევე საგზაო პროექტებიც, მათ შორის, რუსთავი-თბილისის ავტომაგისტრალის მშენებლობა, რომელიც აზიის განვითარების ბანკის დაფინანსებით ხორციელდება. აღნიშნული პროექტის მშენებლობა 2012 წელს დაიწყო და სამ ქვეპროექტად არის დაყოფილი. პროექტის პირველი და მესამე მონაკვეთების მშენებლობა უკვე დასრულებულია, ხოლო მეორე მონაკვეთის მშენებლობა ამჟამად მიმდინარეობს და მისი დასრულება 2019 წელს არის დაგეგმილი. ჯამში პროექტის ბიუჯეტი დაახლოებით 119 მილიონ ლარს შეადგენს.

მსგავსი ტიპის საგზაო პროექტები ხელს უწყობს ქვემო ქართლის რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, რადგან რეგიონის ადმინისტრაციულ ცენტრს აძლევს საშუალებას უმოკლესი დროში დაუკავშირდეს ქვეყნის დედაქალაქს. უარყოფითი ფაქტორს წარმოადგენს აღნიშნულ გზის მონაკვეთზე სატრანსპორტო საშუალებების გზას, რომელიც პირდაპირპროპორციულად აძლიერებს გარემოზე უარყოფით ზემოქმედებას. განსაკუთრებით ეს პრობლემატურია ფონიჭალის დასახლებაში, სადაც საკმაოდ ვიწრო გზაზე ძალიან დიდი ინტენსივობით გადაადგილდებიან, როგორც მსუბუქი, ასევე სატვირთო მანქანები. აღნიშნული პრობლემის შესამსუბუქებლად კარგი იქნება სარკინიგზო ქსელის განვითარება, რომელიც მცირე დროში დაფარავს ორ ქალაქს შორის მანძილს და

შეამსუბუქებს ქანქრისებრ მიგრანტთა გადაადგილებას საავტომობილო გზაზე, რომლებსაც ყოველდღიურად ათობით სამარშრუტო ტაქსები ემსახურებიან.

გარდა ამისა რეგიონში ყოველწლიურად ხორციელდება მცირემასშტაბიანი პროექტები, როგორც ადგილობრივი, ასევე ცენტრალური ბიუჯეტის დაფინანსებით. მიმდინარეობს შვიდივე თვითმმართველ ერთეულში სხვადასხვა სახის ინფრასტრუქტურული პროექტები, რომელიც ეხება წყალმომარაგების და წყალარინების სისტემების რეაბილიტაციას, შიდა გზების მოვლა/შენახვის და მშენებლობის სამუშაოებს, სახლების, საბავშვო ბაღების რეაბილიტაციას და ა.შ. (იხ. დანართი, რუკა. 5; 6; გრაფიკი 27; 28; 29).

საინტერესოა, თუ როგორ ხდება აღნიშნული რეგიონის მაგალითზე, საქართველოს ყველა რეგიონში „ქვევიდან ზევით“ პროექტის მოთხოვნის და განხორციელების პროცესი და რა ეტაპებს გადის ინფრასტრუქტურული პროექტი, სანამ დაფინანსდება.

რეგიონში ყოველი მუნიციპალიტეტი თვითონ განსაზღვრავს, თუ რა საჭიროებები არსებობს და რომელი პროექტის განხორციელება არის აუცილებელი. ამის განსაზღვრა ხდება, ძირითადად, ხელმძღვანელი პირების აქტიურ რეჟიმში შეხვედრებით ადგილობრივ მოქალაქეებთან, რომლებიც განაცხადის სახით მიმართავენ მუნიციპალიტეტს, ამა თუ იმ პროექტის განხორციელების მოთხოვნით. შემდეგ, მუნიციპალიტეტი ფილტრაციის გზით არჩევს უფრო მეტად პრიორიტეტულ მოთხოვნებს და იწყებს კონკრეტული პროექტის შემუშავებას.

ახლახან დაინერგა ახალი სისტემა ქვემო ქართლში, რომლის მიხედვით შექმნილია ორგანიზაცია, რომელიც ამ პრიორიტეტულ პროექტებს კიდევ უკეთეს ანალიზს: ანუ გადის ხალხში, გამოკითხვას ატარებს, და ადგენს თუ რამდენად სურს მოსახლეობას კონკრეტული პროექტის განხორციელება. თუ ქალაქის ხელმძღვანელობის და გუბერნიის გეგმა ემთხვევა მოსახლეობის ინტერესს, ხდება პროექტის შემდეგ საფეხურზე გადაყვანა.

პროექტის შემუშავებისას მუნიციპალიტეტი ანგარიშობს, დაახლოებით რა დაჯდება მისი განხორციელება, და შესაძლებელი იქნება თუ არა მისი ხარჯების ადგილობრივი ბიუჯეტით დაფარვა. თუკი ადგილობრივ ბიუჯეტს არ გააჩნია საკმარისი რესურსები, ამ შემთხვევაში

მუნიციპალიტეტს შეუძლია მოითხოვოს კონკრეტული პროექტისთვის დაფინანსება „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან (თუკი ეს პროექტი ემსახურება სახელმწიფოს რეგიონული განვითარების გეგმას). ამ თვალსაზრისით, მუნიციპალიტეტი შეიმუშავებს საპროექტო წინადადებას იმის თაობაზე, თუ რა პროექტის განხორციელება სურს მას, რატომ არის ამ პროექტის განხორციელება მნიშვნელოვანი და აუცილებელი, რა შედეგები შეიძლება გამოიღოს და ა.შ. განსაზღვრულია ამ პროექტების შემუშავების სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომელიც მთავრობის განკარგულებით არის მოწონებული. არსებობს საპროექტო წინადადების განაცხადის ფორმა, რომელიც უნდა შეავსოს თვითონ მუნიციპალიტეტმა და შემდეგ, თავისი საპროექტო გეგმა წარუდგინოს ჯერ საკრებულოს, სადაც მან მოწონება უნდა დაიმსახუროს. დადებითი პასუხის შემთხვევაში პროცესში ერთვება გუბერნია, სადაც შედგება საკონსულტაციო საბჭო, რომელიც შექმნილია სახელმწიფო რწმუნებულის - გუბერნატორის ადმინისტრაციასთან და დაკომპლექტებულია: გუბერნატორით, გუბერნატორის მოადგილეებით და სამსახურის უფროსებით, საკრებულოს თავმჯდომარეებით, მოადგილეებით და გუბერნიაში არსებული ყველა მუნიციპალიტეტის პირველი პირებით. სამხარეო საკონსულტაციო საბჭოს, თავის მხრივ, შექმნილი აქვს ხუთი თემატური სამუშაო ჯგუფი, რომლებიც განიხილავენ ამ წარმოდგენილ საპროექტო წინადადებებს და ხდება შესაბამისი ფილტრაციის მეშვეობით მათთვის ქულების მინიჭება.

პირველი დონის ფილტრი:

- წარმოდგენილი პროექტი აუცილებლად უნდა ექცეოდეს ადგილობრივი თვითმმართველობის საკუთარი უფლებამოსილების სფეროში;
- აუცილებლად უნდა ემსახურებოდეს რეგიონული განვითარების სტრატეგიის კონკრეტულ მიზანსა და ამოცანას;
- მისი ღირებულება არ უნდა იყოს 50 000 ლარზე ნაკლები და არ უნდა აღემატებოდეს 5 მილიონ ლარს;
- განხორციელების პერიოდი არ უნდა იყოს 3 წელზე მეტი ხნის ვადით განსაზღვრული;

- პროექტი არ უნდა ახდენდეს უარყოფით გავლენას გარემოზე და არ უნდა ახდენდეს გენდერულ ბალანსზე უარყოფით გავლენას და ა.შ.

ეს არის პირველი ფილტრი, რომლის შემდგომ ხდება უკვე მეორე ფილტრით რანგირება. თუ პროექტი მოცემულ პირველ ფილტრს ვერ აკმაყოფილებს ბუნებრივია ის შემდგომ ეტაპზე ვერ გადადის და აღარ განიხილება.

მეორე ეტაპზე ხდება ქულების მინიჭება. დადგენილი არის 7 კრიტერიუმი, მაქსიმალური ქულა არის 5 ქულა, მინიმალური 1 ქულა. კრიტერიუმები მოიცავს სხვადასხვა მახასიათებლებს, მაგალითისთვის: განისაზღვრება, თუ რამდენ ბენეფიციარზეა გათვლილი კონკრეტული პროექტი. თუ, მაგალითად, პროექტი გათვლილია 5000-მდე მოსახლეზე, მაშინ გაცილებით ნაკლები ქულა ენიჭება, თუ არის 5000-ზე მეტი მოსახლეზე, შესაბამისად, ქულაც უფრო მაღალი მიენიჭება. საბოლოო ჯამში, ის პროექტი, რომელსაც ყველაზე მაღალი ქულა მიენიჭება, აისახება რეგიონული განვითარების სტრატეგიის სამოქმედო გეგმაში, როგორც პრიორიტეტული, პირველი რიგის განსახორციელებელი პროექტი.

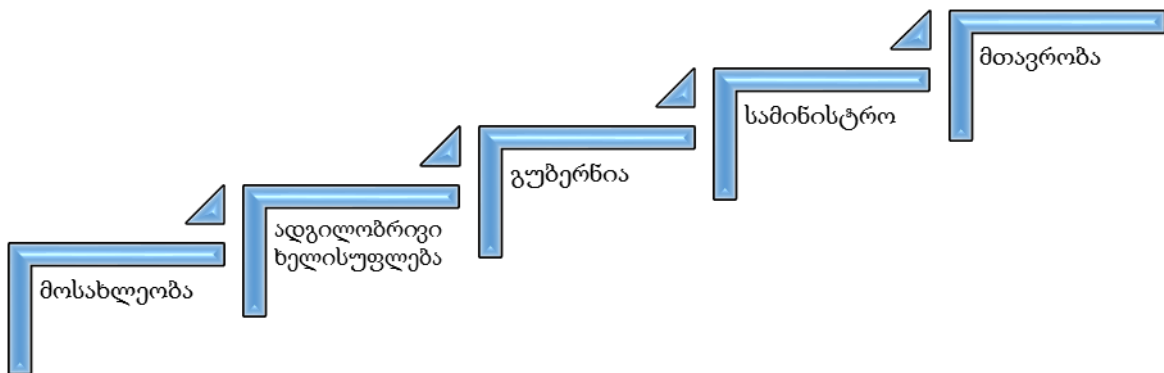
საბოლოო ჯამში, ეს სამუშაო ჯგუფები ამ პროექტების რანგირებას ახდენენ და შემდეგ სამოქმედო გეგმის პროექტს წარუდგენენ სამხარეო საკონსულტაციო საბჭოს. სამხარეო საკონსულტაციო საბჭო განიხილავს ამ გეგმას და შემდეგ, ხმათა უმრავლესობით ხდება პროექტის მოწონება. საბოლოო ჯამში, გუბერნიაშიც თუ გაივლის პროექტი/პროექტები ზემოთ აღწერილ პროცედურებს და მოწონებული იქნება საკონსულტაციო საბჭოს მიერ, შემდეგ პროექტი ეგზავნება რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს, სადაც შექმნილია სპეციალური კომისია, რომელიც შედგება სამინისტროს შესაბამისი თანამდებობის პირებით და სხვადასხვა სამინისტროების წარმომადგენელი კომპეტენტური პირებისგან და აქაც ხმათა უმრავლესობით ხდება პროექტის მოწონება/არმოწონების საკითხის გადაწყვეტა, რომელი პროექტია უფრო პრიორიტეტული და რა თანხით უნდა დაფინანსდეს. უნდა აღინიშნოს, რომ განხილული შეიძლება იყოს, როგორც ერთი, ასევე რამდენიმე პროექტი ერთად. მაშ ასე, თუ რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ შემდარ კომისიაზე ყველა წევრმა დადებითი

პოზიცია დააფიქსირა, მაშინ სამინისტრო ამზადებს განკარგულების პროექტს, გადის შესაბამისი მოხსენებით მთავრობის სხდომაზე და, საბოლოოდ, მთავრობა იღებს გადაწყვეტილებას კონკრეტული პროექტების რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან თანხების გამოყოფის თაობაზე. გამოიცემა განკარგულება, რომელსაც პრემიერ-მინისტრი აწერს ხელს და ეს განკარგულება უკვე მუნიციპალიტეტისთვის სავალდებულოდ შესასრულებლად ითვლება. აღნიშნული განკარგულება, შემდეგ, ეგზავნება გუბერნიას და შესაბამის მუნიციპალიტეტს. როგორც წესი, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან პროექტზე გამოიყოფა მთლიანი ღირებულების 90-95%, დანარჩენი 5-10%-ით თავად თვითმმართველობა შედის თანამონაწილეობით. შესაბამისად, საკრებულოზე გატანის გზით, მუნიციპალიტეტი ახდენს ამ თანამონაწილეობის ასახვას სახელმწიფო ბიუჯეტში. შემდეგ, შესყიდვების სამსახურს და კომისიას ევალება გამოაცხადოს ტენდერი კონკრეტული პროექტის შესრულებაზე, რომელიც თავსდება ვებ-გვერდზე www.spa.ge, სადაც მითითებულია სატენდერო წინადადების ფასი. ტენდერში გამარჯვებულ კომპანიასთან ფორმდება ხელშეკრულება და იწყება კონკრეტული სამუშაოების შესრულება. ხელშეკრულებით განსაზღვრულია პირგასამტეხლო, რომლის გადახდა უწევს კომპანიას ნებისმიერი დარღვევის შემთხვევაში, მაგალითისთვის, ეს შეიძლება იყოს პროექტის დასრულების ვადის გადაცილება. პროექტის შესრულების შემდეგ დგება ფორმა 2, რომელზეც ხელს აწერს ორივე მხარე, მუნიციპალიტეტიც და შემსრულებელი კომპანიაც, რომ პროექტი ნამდვილად დასრულებულია. თუმცა კომპანიასთან ანგარიშსწორება არავითარ შემთხვევაში არ ხდება, სანამ ის არ წარადგენს ექსპერტის დასკვნას პროექტის შესრულების შესახებ. ეს ნიშნავს, რომ სამხარაულის ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს მიერ უნდა ჩატარდეს ექსპერტიზა და დაიდოს ოფიციალური დასკვნა იმის შესახებ, რომ კომპანიის მიერ შესრულებული სამუშაოები შეესაბამება ხარისხის იმ ნორმას, რომელიც კანონმდებლობით არის გათვალისწინებული. თუ ეს დასკვნა მისაღებია მუნიციპალიტეტისთვის, ის ახდენს შესაბამის ანგარიშსწორებას კომპანიასთან და პროექტი შესრულებულად ითვლება. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ხელშეკრულების მიხედვით, ნებისმიერ პროექტს გააჩნია საგარანტიო ვადა, რომლის

ფარგლებშიც კომპანია ვალდებულია, თუკი რამე ტექნიკური დაზიანება მოხდა, თავისივე ხარჯებით უზრუნველყოს შესაკეთებელი სამუშაოები.

მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი მომენტი: არსებობს პროექტები, რომლებიც ერთ წელში ან რამდენიმე თვეში სრულდება, და არსებობს კიდევ პროექტები, რომლებიც რთული და გრძელვადიანი სამუშაოების გამო რამდენიმე წელიწადზეა გათვლილი- ასეთ პროექტებს გარდამავალი ეწოდება. ასეთ შემთხვევაში ხდება პროექტის მთლიანი ღირებულების განსაზღვრა, მაგრამ ეს თანხა იყოფა წლების მიხედვით. მაგალითად, თუ პროექტზე ჯამში გამოყოფილია 6 მილიონი ლარი, ერთ წელს პროექტს მოხმარდება 3 მილიონი, ხოლო მეორეს წელს კიდევ 3. მაგრამ საყურადღებოა ის მომენტი, რომ დაფინანსების შემდეგი ნაწილის მოსაპოვებლად, პროექტი თავიდან გადის მთელს პროცედურას, ანუ კიდევ ხდება პროექტის გადახედვა და მისი მიმდინარეობის განხილვა.

პროექტის დამტკიცების სქემა საფეხურების მიხედვით:

ბუნებრივია, პროცესი ისეა აწყობილი, რომ პროექტი ვერ დაფინანსდება ფონდიდან, თუ ის არ არის ასახული რეგიონული განვითარების სტრატეგიის სამოქმედო გეგმაში. აღნიშნულ პროცესს გააჩნია როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეებიც. დადებითში შეიძლება ის ჩაითვალოს, რომ კარგად არის განაწილებული თითოეული უწყების ფუნქციები. ყოველმა

მუნიციპალიტეტმა ინდივიდუალურად რომ არ მიმართოს მთავრობას პროექტის განხორციელების თაობაზე და ქაოტური სიტუაცია რომ არ შეიქმნას, ხდება ქვედა დონეზე ამ პროექტების გაფილტვრა და პრიორიტეტების მინიჭება, და ბოლოს უკვე, ფაქტობრივად გამზადებული და კარგად განხილული საპროექტო წინადადების წარდგენა მთავრობის სხდომაზე.

ნაკლოვანებებს რაც შეეხება, პროცედურა დროშია გაწელილი. საკამოდ დიდი დრო სჭირდება პროექტების შედგენას, ყოველ უწყებაში წარდგენას, განხილვას, პრიორიტეტების მინიჭებას და ბოლოს უკვე დამტკიცებას. არსებობს პროექტები, რომლებიც დაუყოვნებლივ რეაგირებას საჭიროებს, მაგრამ მათი განხორციელება არ შეიძლება, სანამ ყველა ამ ფორმალურ პროცედურებს არ გაივლის. კიდევ ერთი დაბრკოლებაა ის, რომ პროექტი აუცილებლად უნდა ექცეოდეს რეგიონის განვითარების გეგმის ფარგლებში. აღნიშნული სტრატეგიული დოკუმენტები სამი წლის ვადით მტკიცდება, მაგრამ ცვალებადია და ყოველ წელს შეიძლება შესწორებები შევიდეს ახალი პროექტების დამატებით. მაგალითად, თუ პროექტი გამორჩენილია და არ წერია სტრატეგიულ დოკუმენტში, მაგრამ აუცილებლობა მოითხოვს მის შესრულებას, ხდება მისი დამატება ამ განვითარების გეგმაში. გეგმაში ცვლილებები წელიწადში ერთხელ შედის, ამიტომ ხდება პროექტის შეყოვნება, სანამ აღნიშნული პროცედურა არ შესრულდება.

მუნიციპალიტეტს მხოლოდ ერთ შემთხვევაში შეიძლება არ მოუწიოს ამ პროცედურების გავლა: თუკი პროექტის საბიუჯეტო მოცულობა ორ მილიონზე მეტი არ არის და მისი განხორციელება ადგილობრივი ბიუჯეტის სახსრებითაც არის შესაძლებელი. ამ შემთხვევაში მუნიციპალიტეტს მხოლოდ საკრებულოს თანხმობა სჭირდება პროექტის განხორციელებასთან დაკავშირებით და ის აღარ აგრძელებს რუტინული პროცესის გრძელ ჯაჭვს. მიუხედავად იმისა, რომ ამ პროექტის დაგეგმვაში ცენტრალური ხელისუფლება არ მონაწილეობს, მუნიციპალიტეტს არ აქვს უფლება სტრატეგიული გეგმიდან ამოვარდნილი პროექტი განახორციელოს. პროექტი აუცილებლად უნდა შეესაბამებოდეს რეგიონის მიერ დასახულ შესაბამისი წლების სტრატეგიას და სამოქმედო გეგმას.

დასკვნა

სამაგისტრო ნაშრომზე მუშაობის პროცესში საკითხის შესწავლისა და კვლევის შედეგად გამოიკვეთა ის პრობლემები, რომლებიც თან ახლავს საქართველოს რეგიონული განვითარების პოლიტიკის განხორციელების პროცესს. ნაშრომში ნაჩვენებია, თუ რამდენჯერ იქნა აღნიშნული პოლიტიკის კურსის ცვლილება განხორციელებული, სანამ იმ სახით ჩამოყალიბდებოდა, რომელიც დღეს არსებობს. პრობლემას წარმოადგენს ის საკითხი, რომ ქვეყნის სათავეში მოსულ არც ერთ ახალ სახელისუფლებო ძალას არ სურს მისი წინამორბედის მემკვიდრეობის ჩაბარება და იწყებს რადიკალური ცვლილებების განხორციელებას. რეგიონული პოლიტიკა კი საკმაოდ სენსიტიურ თემას წარმოადგენს და ნებისმიერი ნაჩქარევი და გაუაზრებელი ნაბიჯის გადადგმა შეიძლება სავალალო შედეგის მომტანი იყოს. როგორც, 2014 წელს მიღებული „თვითმმართველობის კოდექსის“ მოქმედების სამწლიანი პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, ამ კანონის ცხოვრებაში გატარება ცოტა გართულებულია. ამიტომაც, ამჟამად ხელისუფლების გეგმას წარმოადგენს მისი ნორმების ცვლილება, იმის გამო, რომ არ სრულდება საკითხები კანონით განსაზღვრული გრაფიკის მიხედვით.

აუცილებლად უნდა მოხდეს საბოლოო სახით კანონის ჩამოყალიბება, რომელიც დაარეგულირებს ამ ეტაპზე ტერიტორიულ ოპტიმიზაციამდე დაყვანილ ქვეყნის დეცენტრალიზაციის საკითხს. უნდა შეიქმნას მთავარი საკანონმდებლო დოკუმენტი, რომელიც დაარეგულირებს ქვეყნის რეგიონულ პოლიტიკას. ახლა მოქმედი რეგიონული განვითარების სტრატეგიები არც შეიძლება, რომ ყველაზე ზემდგომ დოკუმენტებს წარმოადგენდნენ ამ სფეროში და საერთოდ სტრატეგიულ დოკუმენტებად იწოდებოდნენ, რადგან მათი მოქმედება მცირე პერიოდზეა გათვლილი, ხოლო ამ პერიოდში თვითმმართველობის სფეროში რაიმე არსებითი და ამბიციური ცვლილებების დასახვა უშედეგოა. სხვა საკითხია კიდევ ამ დოკუმენტებში არსებული პუნქტები და მათი მთლიანი შინაარსი, რომელიც ცალკე განსჯის საგანს წარმოადგენს.

სადავოა, ასევე სახელმწიფოს სუბსიდიარობის პოლიტიკა, რომლის მიხედვით ხდება გამოთანაბრებითი ტრანსფერის გადაცემა იმ რეგიონებისთვის, რომლებსაც დანაკლისი აქვთ ბიუჯეტში. ამ სისტემის მიხედვით, თუ თვითმმართველობამ საკუთარი შემოსავლები გაზარდა, მას აკლდება გამოთანაბრებითი ტრანსფერი, შესაბამისად რაც მეტია დანაკლისი ბიუჯეტში, მით მეტია აღნიშნული სახის ტრანსფერი. ესეც გარკვეულ კითხვებს ბადებს: ხომ არ არის ეს საფინანსო პოლიტიკა უსაქმურობის წამახალისებელი რეგიონებისთვის?

ნაშრომის ძირითადი ნაწილი, რომელიც შეეხებოდა ქვეყანაში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ანალიზს, გვიჩვენებს, რომ ყველაზე დიდი თანხები ქვეყანაში იდება საგზაო პროექტებზე. ბოლო წლებში განხორციელებული ყველაზე მასშტაბური პროექტი არის „აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი ჩქაროსნული ავტომარშრუტის მშენებლობის პროექტი“. აქედან გამომდინარეობს, რომ რეგიონული განვითარების ხელშესაწყობად განხორციელებული პროექტებით და დახარჯული თანხებით ლიდერობენ ის რეგიონები, რომლებზეც უშუალოდ გადის ეს ავტომარშრუტის ხაზი. ყურადღების მიღმა რჩება ის საკითხი, რომ აღნიშნული საგზაო პროექტი არის მთელი ქვეყნის უზარმაზარი სტრატეგიული გეგმის ნაწილი და მიმართულია მთლიანად საქართველოს, და არა რომელიმე ცალკე აღებული რეგიონის განვითარებისკენ. ამიტომ, გაუგებარია, თუ რატომ მოიაზრება აღნიშნული პროექტი რეგიონული განვითარების ნაწილში და რატომ ხდება მთლიანი სახელმწიფოს სტრატეგიის შემადგენელ პროექტებზე დახარჯული თანხების რაოდენობით კონკრეტული რეგიონის განვითარების შეფასება. სახელმწიფომ უნდა გამიჯნოს, ერთის მხრივ, სახელმწიფოებრივი სტრატეგიის და, მეორეს მხრივ, შიდა რეგიონული განვითარების ნაწილებში შემავალი პროექტები და არ ეცადოს „გააბევროს“ კონკრეტულ რეგიონზე დახარჯული თანხები სახელმწიფო მნიშვნელობის პროექტებით. ფაქტია, რომ თუ ამგვარი პროექტების ნაწილს ამოვიღებთ და სხვა დანარჩენ ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე მოვახდენთ ფოკუსირებას, დაგვრჩება რეგიონებში დახარჯული თანხებისა და განხორციელებული პროექტების რაოდენობის ძალიან მიზეზური რაოდენობა, რაც გვიჩვენებს რეგიონული განვითარების დაფინანსებისა და ორგანიზაციის რეალურ მაჩვენებელს.

სხვა საკითხია ის ინფრასტრუქტურული პროექტები, რომლებიც კონკრეტული რეგიონის განვითარებაზეა მიმართული. ასეთ პროექტებს შორის ყველაზე მასშტაბურებს წარმოადგენენ წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემებისა, და მყარი ნარჩენების მართვის პროექტები, რომლებიც ხორციელდება ევროპული სტანდარტების გათვალისწინებით, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ხელმოწერილი იქნა ევროკავშირის-საქართველოს ასოცირების ხელშეკრულება. შემდეგ მოდის ყველა დანარჩენი ინფრასტრუქტურული პროექტები (სახლების, საბავშვო ბაღების მშენებლობა/რეაბილიტაცია, სკვერების მოწყობა, კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების რეაბილიტაცია და ა.შ.), რომლებიც, როგორც წესი, არ საჭიროებს კოლოსალურ დანახარჯებს და მსგავსი ტიპის პროექტების განხორციელება ხშირ შემთხვევაში მუნიციპალიტეტების ადგილობრივი ბიუჯეტებიდანაც არის შესაძლებელი. მხოლოდ ეს პროექტები (შიდარეგიონული გზების ჩათვლით), რომლებიც კეთდება უშუალოდ ერთ რეგიონში და გათვალისწინებულია მისი მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებისთვის, გვიჩვენებს რეალურ სურათს, თუ რა ხდება ამ კონკრეტულ რეგიონში და როგორ მიმდინარეობს მისი განვითარების ხელშეწყობა.

პრობლემას წარმოადგენს ის საკითხიც, რომ გართულებულია რეალური **ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა** იმის თაობაზე, თუ რომელ რეგიონში რამდენი პროექტი ხორციელდება, რა თანხები იხარჯება, ვისი დაფინანსებით ხორციელდება და ა.შ. უმეტესწილად, სამინისტროდან გამოთხოვილი ინფორმაცია პროექტების შესახებ არ ემთხვევა საჯაროდ ხელმისაწვდომ ინფორმაციას, რადგან ეს უკანასკნელი არ არის სრულად წარმოდგენილი კონკრეტული უწყებების ვებ-გვერდებზე.

ბუნებრივია, ქვეყნისათვის საკეთილდღეო რეგიონული განვითარების პოლიტიკის წარმოებისთვის, აუცილებელია არსებობდეს რეალური სურათი იმისა, თუ რა ხდება ქვეყანაში. მკაფიოდ უნდა გამოიხატებოდეს, რომელ რეგიონზე რა რესურსი იდება და რომელ რეგიონს სჭირდება მეტი ფულადი დახმარება. ნათლად უნდა ჩანდეს **დონორი ორგანიზაციების დახმარების წილი**: რომელ რეგიონებზე მოდის ყველაზე მეტი ფინანსური დახმარება და რის განვითარებას ემსახურება. ამჟამად ამ ინფორმაციის მხოლოდ

ნაწილობრივ მიღება შეიძლება, ისიც თავად საერთაშორისო ინსტიტუტების ვებ-გვერდებზე. ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე არსებობს საჯარო ინფორმაცია დონორი ორგანიზაციების დაფინანსებით მიმდინარე პროექტების და საგარეო ვალის ოდენობის შესახებ, თუმცა შემდგომ არ არის ჩაშლილი ეს ინფორმაცია ყოველ რეგიონზე მოსული წილის მიხედვით.

ამგვარად, რეგიონული განვითარების ხელშეწყობისთვის სახელმწიფომ აუცილებლად უნდა მოაგვაროს ყველა ის სისტემური ხარვეზი, რომელიც ამ პოლიტიკის განხორციელებისას იკვეთება. ამისათვის კი, პირველ რიგში უნდა მოგვარდეს თვითმმართველობის კანონთან დაკავშირებული ორაზროვნებები, რომლებიც ხელს უშლის ხელისუფლებას კონცენტრაცია მოახდინოს რეგიონული პოლიტიკის განხორციელებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

- "სახელმწიფო სამშენებლო კომპანია", სახელმწიფო სამშენებლო კომპანიის საქმიანობა. (2017). Retrieved from http://scc.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=97
- 2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა. (2017). Retrieved from 2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა
- Asian Development Bank. Georgia: Batumi Bypass Road Project (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/projects/50064-001/main#project-pds>
- Asian Development Bank. Georgia: East-West Highway (Khevi-Ubisa Section) Improvement Project (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from Asian Development Bank. Georgia: East-West Highway (Khevi-Ubisa Section) Improvement Project (Project Data Sheet)
- Asian Development Bank. Georgia: MFF- Urban Services Improvement Investment Project (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/projects/43405-013/main#project-pds>
- Asian Development Bank. Georgia: Municipal Services Development Project – Phase 2 (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/projects/43171-013/main>
- Asian Development Bank. Georgia: Municipal Services Development Project (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/projects/41198-013/main>
- Asian Development Bank. Georgia: Road Corridor Investment Program (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/projects/41122-013/main#project-pds>
- Asian Development Bank. Georgia: Secondary Road Improvement Project (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/projects/documents/secondary-road-improvement-project-pptar>
- Asian Development Bank. Georgia: Sustainable Urban Transport Investment Project (Project Data Sheet). (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/projects/42414-044/main#project-pds>
- Georgia Solid Waste Management Project. (2017). Retrieved from European Bank for Reconstruction and Development: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/georgia-solid-waste-management-project.html>
- KfW's activities in Georgia. E5P Seminar: "Investment Opportunities for Georgian Municipalities within the framework of E5P". (n.d.). Retrieved from <http://georgia.e5p.eu/wp-content/uploads/2015/04/7.-E5P-KfW-Activities-in-Georgia-Tbilisi-March-2015.pdf>
- KfW's activities in Georgia. E5P Seminar: "Investment Opportunities for Georgian Municipalities within the framework of E5P". (2017). Retrieved from <http://georgia.e5p.eu/wp-content/uploads/2015/04/7.-E5P-KfW-Activities-in-Georgia-Tbilisi-March-2015.pdf>
- KfW's activities in Georgia. E5P Seminar: "Investment Opportunities for Georgian Municipalities within the framework of E5P". (2017). Retrieved from <http://georgia.e5p.eu/wp-content/uploads/2015/04/7.-E5P-KfW-Activities-in-Georgia-Tbilisi-March-2015.pdf>

- Nuts classification, 2013.* (n.d.). Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>
- Rehabilitation of the Municipal Infrastructure of Batumi: Project Factsheet.* (2017). Retrieved from http://www.tiflis.diplo.de/contentblob/4192616/Daten/4267203/DD_KfW_Factsheet_Wasser_Batumi.pdf
- Виды региональной политики.* (2017). Retrieved from <http://textbooks.studio/uchebnik-geopolitika/vidyi-regionalnoy-politiki.html>
- Г. Яровой, Е. Б. (n.d.). *Европейский Союз для регионов, Глава 2. Региональная политика Европейского союза.* Retrieved from http://www.eupress.ru/uploads/files/EU-131_pages.pdf
- Европейский Союз. Региональная политика.* (2009). Retrieved from http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_ru.pdf
- Экономическая теория. Основные понятия, цели и задачи региональной политики.* (2017). Retrieved from <http://www.bibliotekar.ru/economicheskaya-teoriya/73.htm>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, თავი XII.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 130.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 141, მუხლი 143.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 146-149.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 146-149.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 151.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 156, მუხლი 41.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 16, „თ“, „რ“, „უ“ ქვეპუნქტები.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 48., მუხლი 54.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 49.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>
- ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 51.* (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429>

- აზიის განვითარების ბანკი, ფაქტობრივი ინფორმაცია. (2017). Retrieved from <https://www.adb.org/ka/publications/georgia-fact-sheet>
- დაწვრილებითი ინფორმაცია NUTS რეგიონების კლასიფიკაციის შესახებ ევროსაბჭოს ვებ-გვერდზე <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>. (n.d.). Retrieved from http://www.eupress.ru/uploads/files/EU-131_pages.pdf
- დებულება, ს. პ. (2016 წლის 21 11). <http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/50988/10>.
- ევროკავშირი-საქართველო: მოკლე მიმოხილვა. (n.d.). Retrieved from https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_georgia_nif_ka.pdf
- საავტომობილო გზების დეპარტამენტი, დეპარტამენტის შესახებ. (2017). Retrieved from <http://www.georoad.ge/?lang=geo&act=pages&func=menu&pid=1384436889>
- საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი - ქართული ოცნება“, საარჩევნო პროგრამა, 2012. (n.d.). Retrieved from <http://www.ivote.ge/images/doc/pdfs/ocnebis%20saarchevno%20programa.pdf>
- სამინისტროს საქმიანობის სფერო და ამოცანები. (n.d.). Retrieved from საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, : <http://mrdi.gov.ge/>
- საქართველოს მთავრობის განკარგულება #223, 2013 წლის 1 მარტი, საქართველოს მთავრობის დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები 2013-2014 წლებისთვის. (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2209502>
- საქართველოს მთავრობის დადგენილება #172, 2010 წლის 25 ივნისი, თავი I. (n.d.). Retrieved from <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1025719>
- საქართველოს მთავრობის დადგენილება #172, 2010 წლის 25 ივნისი, თავი II-IV. (n.d.). Retrieved from <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1025719>
- საქართველოს მთავრობის დადგენილება #172, 2010 წლის 25 ივნისი, საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წწ. სახელმწიფო სტრატეგიის დამტკიცებისა და საქართველოს რეგიონული განვითარების სამთავრობო კომისიის შექმნის შესახებ. (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3560309>
- საქართველოს მთავრობის დადგენილება #604, 2014 წლის 30 ოქტომბერი, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის კომისიის შექმნისა და დებულების დამტკიცების შესახებ. (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2560070>
- საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი, ფონდის შესახებ. (2017). Retrieved from <http://mdf.org.ge/?site-lang=ka&site-path=fund/about/>
- საქართველოს პარლამენტის რეგიონული პოლიტიკის და თვითმმართველობის კომიტეტის დებულება, 2016 წლის 21 ნოემბერი #1/21. (n.d.). Retrieved from <http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/50988/10>

- საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება #161, 2000 წლის 21 აპრილი, ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის საინვესტიციო ცენტრის, როგორც საჯარო სამართლის იურიდიული პირის, შექმნის შესახებ. (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/113794>
- საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის ბრძანება #18/ნ, 2015 წლის 16 აპრილი, მუხლი 1. (n.d.). Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2810425>
- საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, სამინისტროს საქმიანობის სფერო და ამოცანები. (2017). Retrieved from <http://mrdi.gov.ge/>
- საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მრჩეველთა საბჭოს დებულება, მუხლი 1, გვ.1. (n.d.). Retrieved from http://mrdi.gov.ge/sites/default/files/tvitmmartvelobis_ganvitarebisa_da_regionuli_politikis_sakitxebshi_mrchevelta_sabchos_debuleba_1.pdf
- საქსტატი, 2016. (n.d.). Retrieved from საქართველოს ბიუჯეტიდან "რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდში" გადარიცხული თანხა წლების მიხედვით
- საქსტატი, 2016. (n.d.). Retrieved from <http://geostat.ge/regions/>
- სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები 2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით. (n.d.). Retrieved from <http://www.mof.ge/4784>
- ქვემო ქართლის რეგიონის განვითარების სტრატეგია 2014-2021. (n.d.). Retrieved from http://www.mrdi.gov.ge/sites/default/files/kvemo_kartlis_regionis_ganvitarebis_strategia_2014-2021_clebistvis.pdf
- შპს "საქართველოს გაერთიანებული წყალმომარაგების კომპანია", კომპანიის მისია. (2017). Retrieved from <http://water.gov.ge/page/full/3>
- შპს "საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია", კომპანიის მიზნები. (2017). Retrieved from http://waste.gov.ge/ge/?page_id=51

დანართი

დოკუმენტი 1.

ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს

შორის

კარი VI

თავი 21

რეგიონული განვითარება, თანამშრომლობა საზღვრისპირა და რეგიონულ დონეზე.

მუხლი 372:

1. მხარეები ხელს შეუწყობენ ორმხრივ თანამშრომლობას რეგიონული განვითარების პოლიტიკის სფეროში და მრავალდონიანი მმართველობისა და პარტნიორობის ჩამოყალიბებას, სადაც განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდება ღარიბი რაიონების განვითარებაზე.
2. მხარეები განსაკუთრებით ითანამშრომლებენ, რათა საქართველოში მოხდეს:
 - მრავალდონიანი მმართველობის გაძლიერება;
 - რეგიონული განვითარების პროცესში ჩართულ მხარეებს შორის პარტნიორობის კონსოლიდაცია;
 - თანადაფინანსება, რეგიონული განვითარების პროგრამებისა და პროექტების განხორციელების პროცესში ჩართული სუბიექტების მიერ ფინანსური წვლილის შეტანით

მუხლი 373:

1. მხარეები დაეხმარებიან და განამტკიცებენ ადგილობრივი ხელისუფლების ჩართულობას რეგიონული პოლიტიკის თანამშრომლობაში, გააღრმავებენ

თანამშრომლობას ურთიერთხელსაყრელი საკანონმდებლო ჩარჩოს ჩამოყალიბებით, განამტკიცებენ და განავითარებენ ინსტიტუციური შესაძლებლობების ამაღლების საშუალებებს და ხელს შეუწყობენ რეგიონული ეკონომიკური და ბიზნეს კავშირების გაძლიერებას.

2. მხარეები ითანამშრომლებენ რეგიონული განვითარებისა და მიწის გამოყენების დაგეგმარების სფეროებში საქართველოს ინსტიტუტების ინსტიტუციური და საოპერაციო შესაძლებლობების კონსოლიდაციის მიმართულებით.

მუხლი 374:

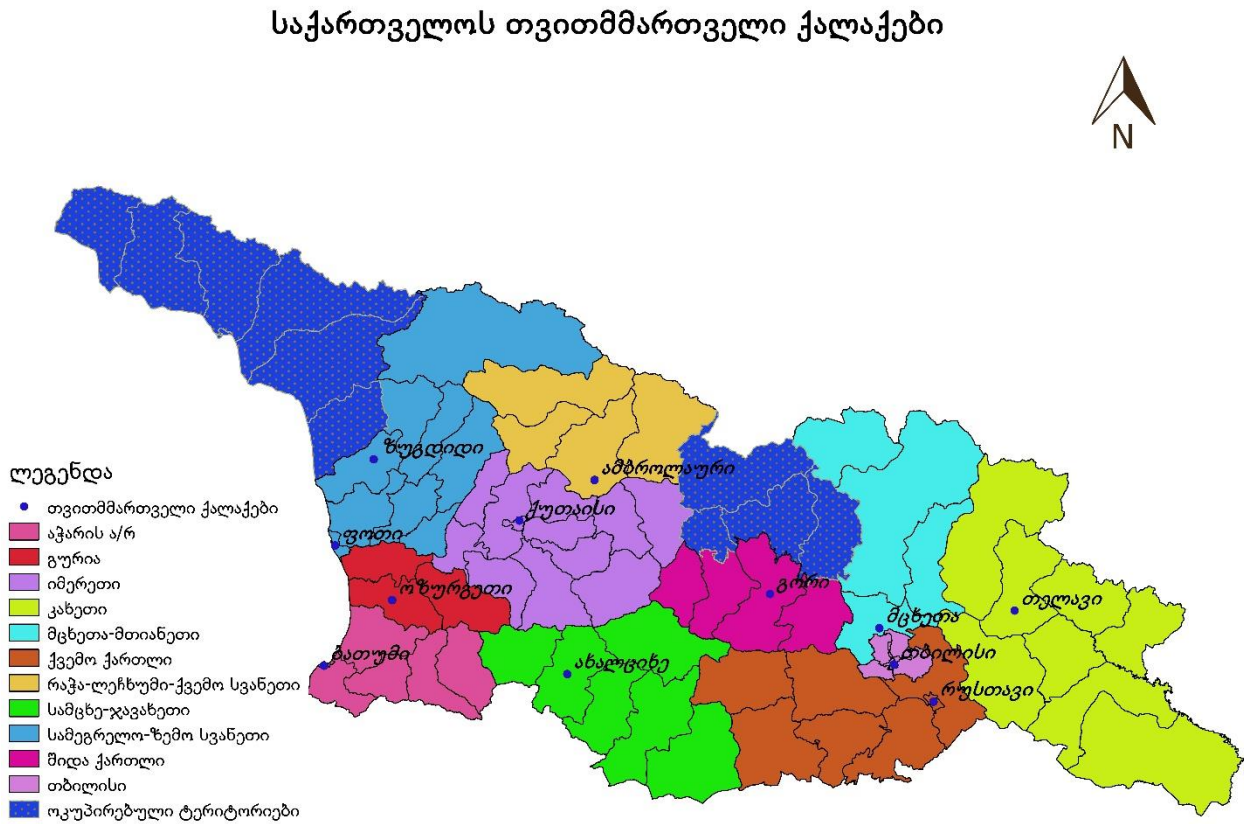
1. მხარეები გააძლიერებენ და ხელს შეუწყობენ საზღვრისპირა თანამშრომლობის განვითარებას სხვა სფეროებშიც, მაგალითად, ტრანსპორტის, ენერჯეტიკის, საკომუნიკაციო ქსელების, კულტურის, განათლების, ტურიზმისა და ჯანდაცვის სფეროებში.
2. მხარეები უფრო ინტენსიურად ითანამშრომლებენ ტრანსნაციონალური და რეგიონებს შორის არსებული პროგრამების მეშვეობით. ამით მოხდება საქართველოს რეგიონები ევროპის რეგიონულ სტრუქტურებსა და ორგანიზაციებში ჩართულობის დონის ამაღლება და საერთო ინტერესების საფუძველზე შემუშავებული პროექტების განხორციელებით, მათი ეკონომიკური და ინსტიტუციური განვითარების განმტკიცება.
3. ამ ნაბიჯების გადადგმა მოხდება:
 - ტერიტორიული თანამშრომლობის გაგრძელებით ევროპის რეგიონებთან
 - აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში ევროკავშირის ორგანოებთან თანამშრომლობით, მათ შორის, რეგიონების კომიტეტთან და ევროპის სხვადასხვა რეგიონულ პროექტებსა და ინიციატივებში მონაწილეობით
 - ევროპის ეკონომიკურ და სოციალურ კომიტეტთან და ევროპის სივრცითი დაგეგმვის დამკვირვებელ ქსელთან თანამშრომლობით

მუხლი 375:

გაიმართება რეგულარული დიალოგები წინამდებარე თავში განხილულ საკითხებთან დაკავშირებით.⁵

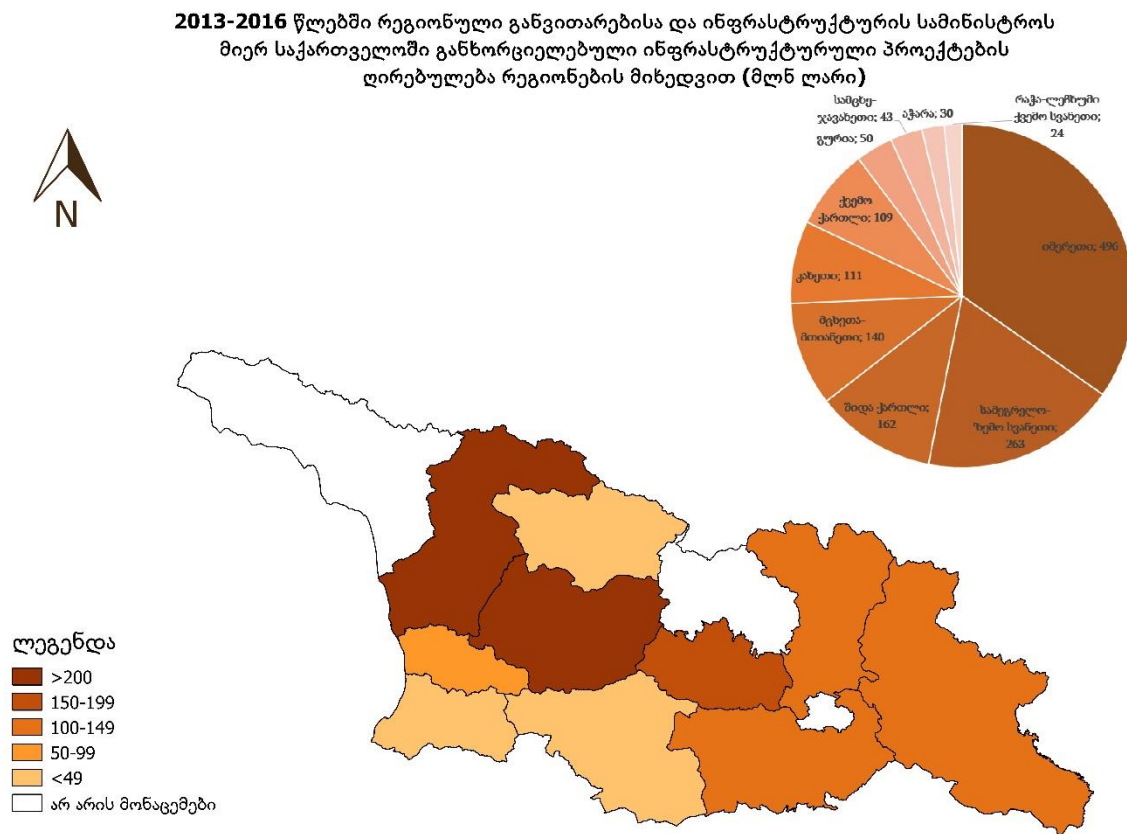
⁵ ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, ევროკავშირსა და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის

რუკა 1. საქართველოს თვითმმართველი ქალაქები

შენიშვნა: რუკა შექმნილია ნაშრომის ავტორის მიერ QGIS პროგრამაში

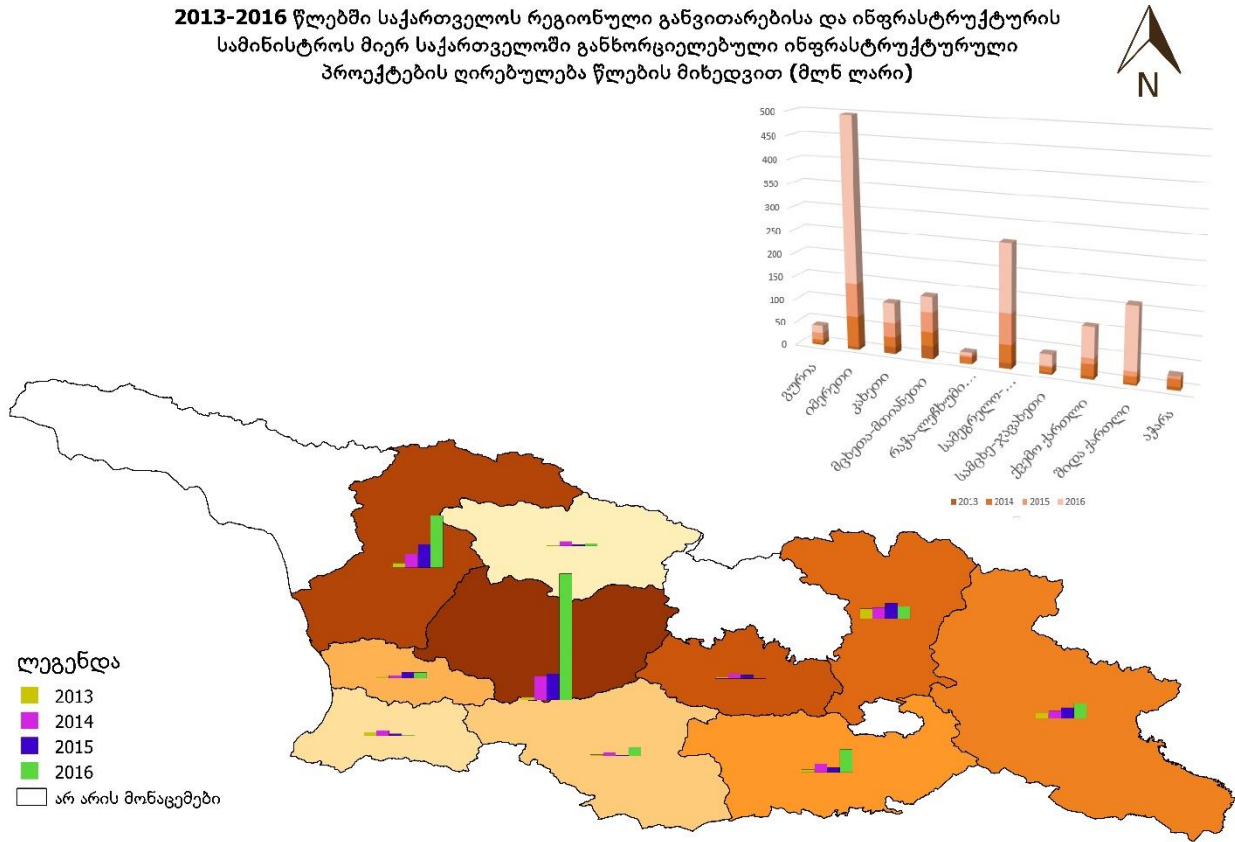
რუკა 3. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების მთლიანი ღირებულება რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი)

შენიშვნა: რუკა შექმნილია ნაშრომის ავტორის მიერ QGIS პროგრამაში

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურისა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

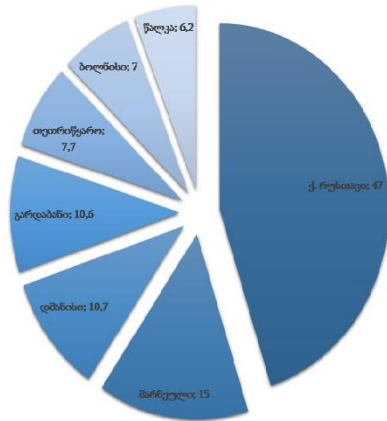
რუკა 4. 2013-2016 წლებში საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება წლების მიხედვით (მლნ ლარი)

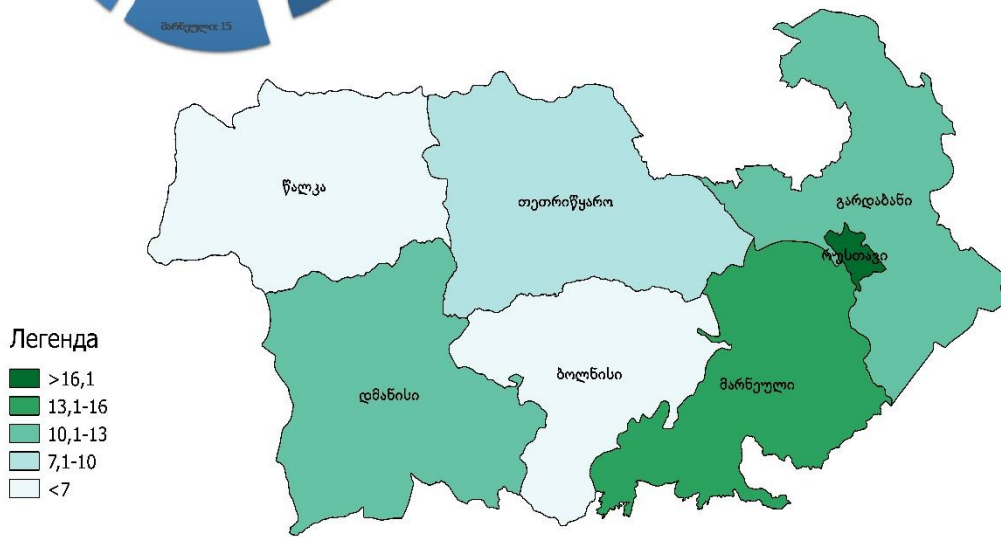
შენიშვნა: რუკა შექმნილია ნაშრომის ავტორის მიერ QGIS პროგრამაში

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურისა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

რუკა 5. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ განხორციელებული პროექტების ჯამური ღირებულება მუნიციპალიტეტების მიხედვით

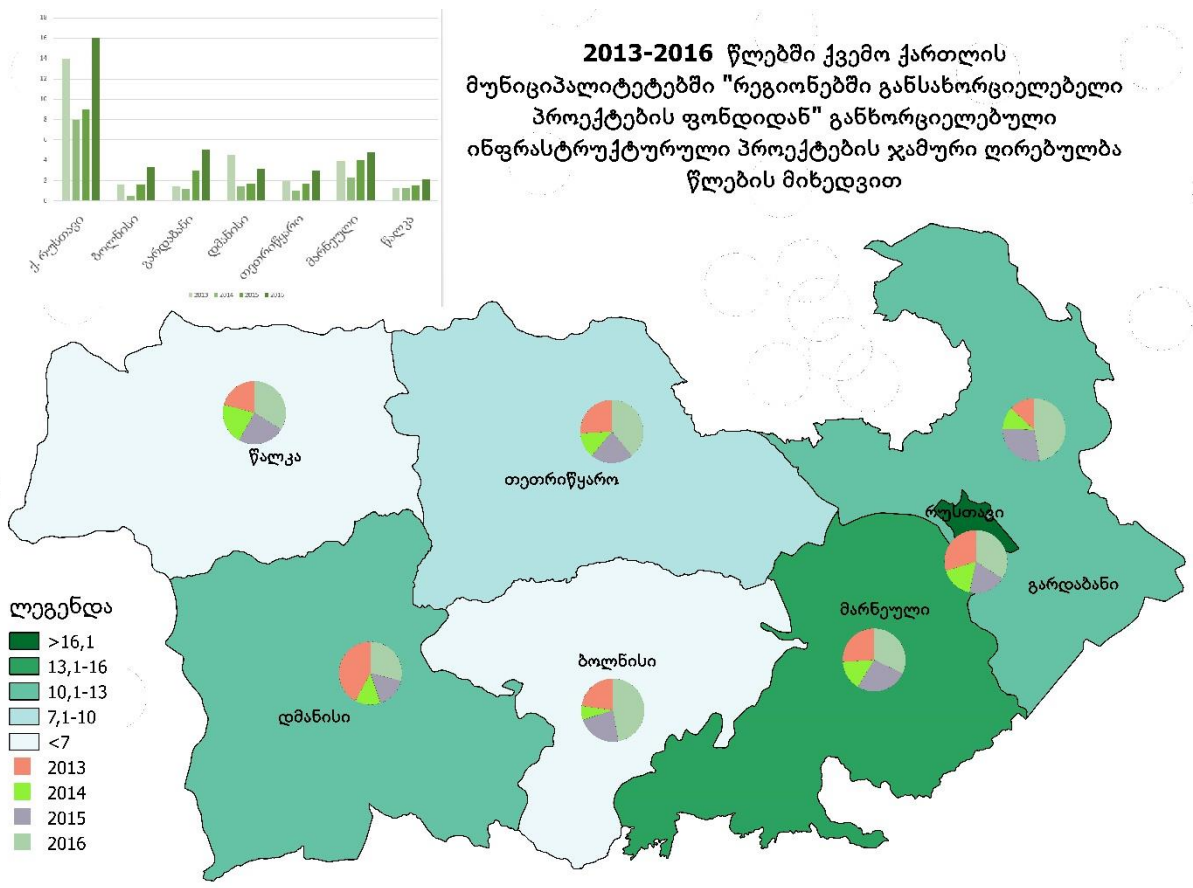

2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში "რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან" განხორციელებული პროექტების ჯამური ღირებულება მუნიციპალიტეტების მიხედვით

შენიშვნა: რუკა შექმნილია ნაშრომის ავტორის მიერ QGIS პროგრამაში

რუკა 6. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ განხორციელებული პროექტების ჯამური ღირებულება წლების მიხედვით.

შენიშვნა: რუკა შექმნილია ნაშრომის ავტორის მიერ QGIS პროგრამაში

ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ქვემო ქართლის გუბერნიიდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

ცხრილი 1. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მიერ 2013-2017 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება ფუნქციონალურ ჭრილში (მლნ ლარი)

	2013	2014	2015	2016	2017
საგზაო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების ღონისძიებები	501 740 000	501 720 000	645 200 000	526 580 000	849 177 000
გზების მშენებლობა და მოვლა შენახვა	206 220 000	214 320 000	271 200 000	245 230 000	416 285 000
ჩქაროსნული ავტომაგისტრალების მშენებლობა	290 250 000	281 500 000	367 500 000	275 000 000	426 880 000
რეგიონული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია	181 937 000	187 075 000	225 700 000	246 200 000	176 190 000
წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურის აღდგენა-რეაბილიტაცია	130 663 000	130 980 000	119 200 000	170 550 000	183 950 000
მყარი ნარჩენების მართვის პროგრამა	12 000 000	-	-	-	43 850 000

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდი, ფინანსური ინფორმაცია

<http://mrdi.gov.ge/ge/page/%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%AF%E1%83%94%E1%83%A2%E1%83%98>

ცხრილი 2. ევროპის საინვესტიციო ბანკის დაფინანსებით, საქართველოში განხორციელებული და მიმდინარე ინფრასტრუქტურული პროექტები

დასახელება	სექტორი	ხელმოწერის თარიღი	თანხა (ევრო)
პრიორიტეტული გზების განახლებისა და ახალი მშენებლობის პროექტი	ტრანსპორტი	09/12/2016	250,000,000
მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განახლება-რეაბილიტაცია	ურბანული განვითარება	09/12/2016	100,000,000
საქართველოს ურბანული რეკონსტრუქციისა და განვითარების პროექტი	ურბანული ინფრასტრუქტურა	11/02/2016	100,000,000
საქართველოს აღმოსავლეთ-დასავლეთის ჩქაროსნული ავტომაგისტრალი II პროექტი - ზემო ოსიაური - ჩუმათელეთის მონაკვეთის ჩქაროსნული მაგისტრალის მშენებლობა	ტრანსპორტი	11/02/2016	49,450,000
ქუთაისში ნარჩენი წყლების გადამუშავების პროექტი	წყალი, კანალიზაცია	15/10/2015	100,000,000
საქართველოს აღმოსავლეთ-დასავლეთის ჩქაროსნული ავტომაგისტრალი - გრიგოლეთი-სამტრედიის გზის მონაკვეთის რეაბილიტაცია	ტრანსპორტი	28/11/2013	30,000,000
წყლის ინფრასტრუქტურის განახლების პროექტი II	წყალი, კანალიზაცია	20/08/2013	40,000,000
საქართველოს აღმოსავლეთ-დასავლეთის ჩქაროსნული ავტომაგისტრალი - სამტრედია-გრიგოლეთი-ჩოლოქის საერთაშორისო მნიშვნელობის გზის მშენებლობა	ტრანსპორტი	11/05/2012	170,000,000
წყლის ინფრასტრუქტურის განახლების პროექტი	წყალი, კანალიზაცია	15/09/2010	40,000,000
		ჯამი	879,450,000

წყარო: ევროპის საინვესტიციო ბანკი

<http://www.eib.org/projects/loan/list/?region=4&country=GE>

ცხრილი 3. ქვემო ქართლის რეგიონის მუნიციპალიტეტების ადგილობრივი ბიუჯეტები 2015-2017 წლებში

დასახელება	2015 წლის ფაქტი	2016 წლის გეგმა	2017 წლის გეგმა		
			სულ	საკუთარი შემოსავლები	სახელმწიფო ბიუჯეტი
ქ. რუსთავი	43,701.2	38,646.5	29,998.7	29,498.7	500.0
გარდაბანი	19412,8	26702,8	22660,0		
ბოლნისი	20,087.9	22,061.4	18,321.0	18,016.0	305.0
მარნეული	22249.1	22732.1	17806.7	17806.7	0.0
თეთრიწყარო	8,501.1	11,268.0	7,204.0	7,204.0	0.0
დმანისი	8,009.1	8,260.9	4,979.3	4,979.3	0.0
წალკა	5 516,4	8 493,3	4 542,4	4 542,4	0.0

წყარო:

ქალაქ რუსთავის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #181, 2016 წლის 22 დეკემბერი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3495787>

გარდაბნის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #35, 2016 წლის 23 დეკემბერი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3500263>

ბოლნისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #50, 2016 წლის 26 დეკემბერი

<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/3505824>

მარნეული მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #1, 2017 წლის 10 იანვარი

<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/3543388>

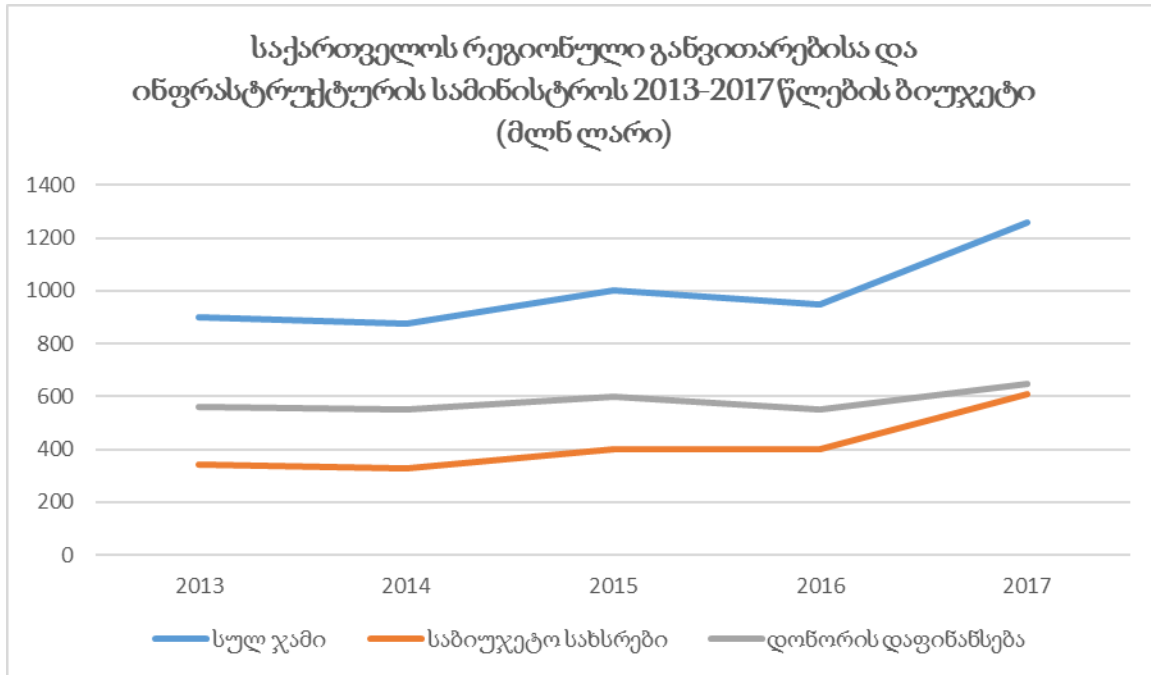
თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #171, 2017 წლის 24 თებერვალი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3591229>

დმანისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #22, 2016 წლის 22 დეკემბერი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3498945>

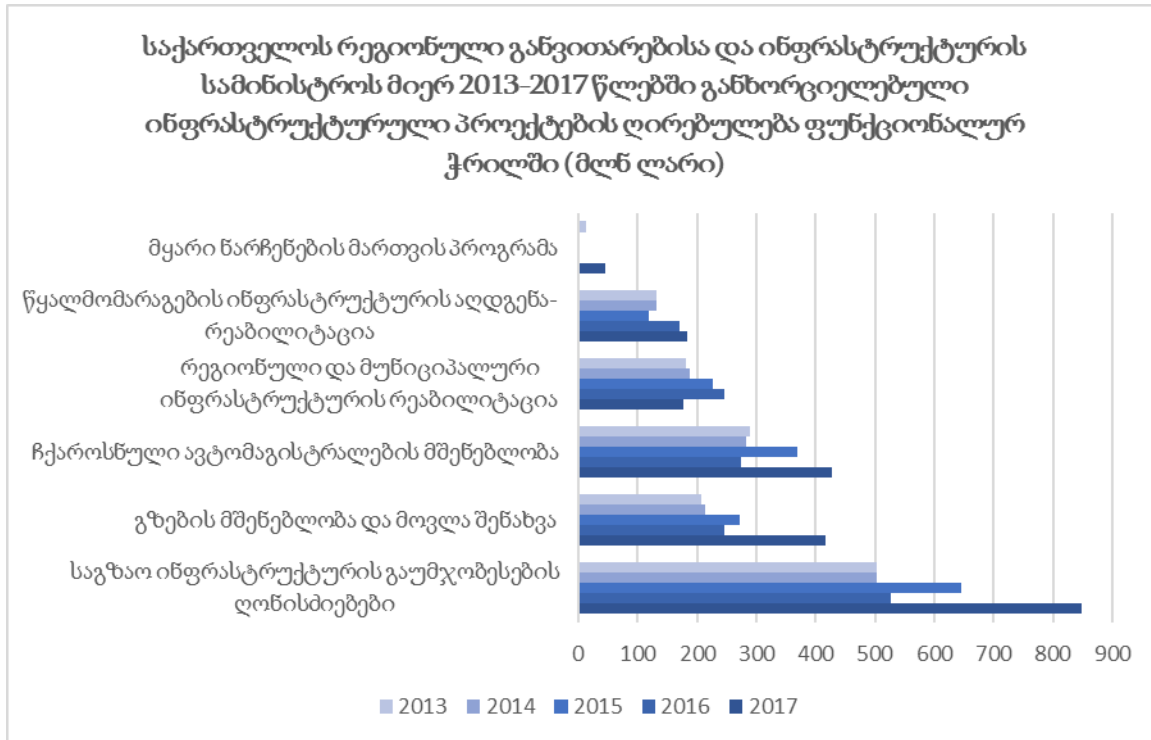
გრაფიკი 1. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს 2013-2017 წლების ბიუჯეტი (მლნ ლარი)

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდი, ფინანსური ინფორმაცია

<http://mrdi.gov.ge/ge/page/%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%AF%E1%83%94%E1%83%A2%E1%83%98>

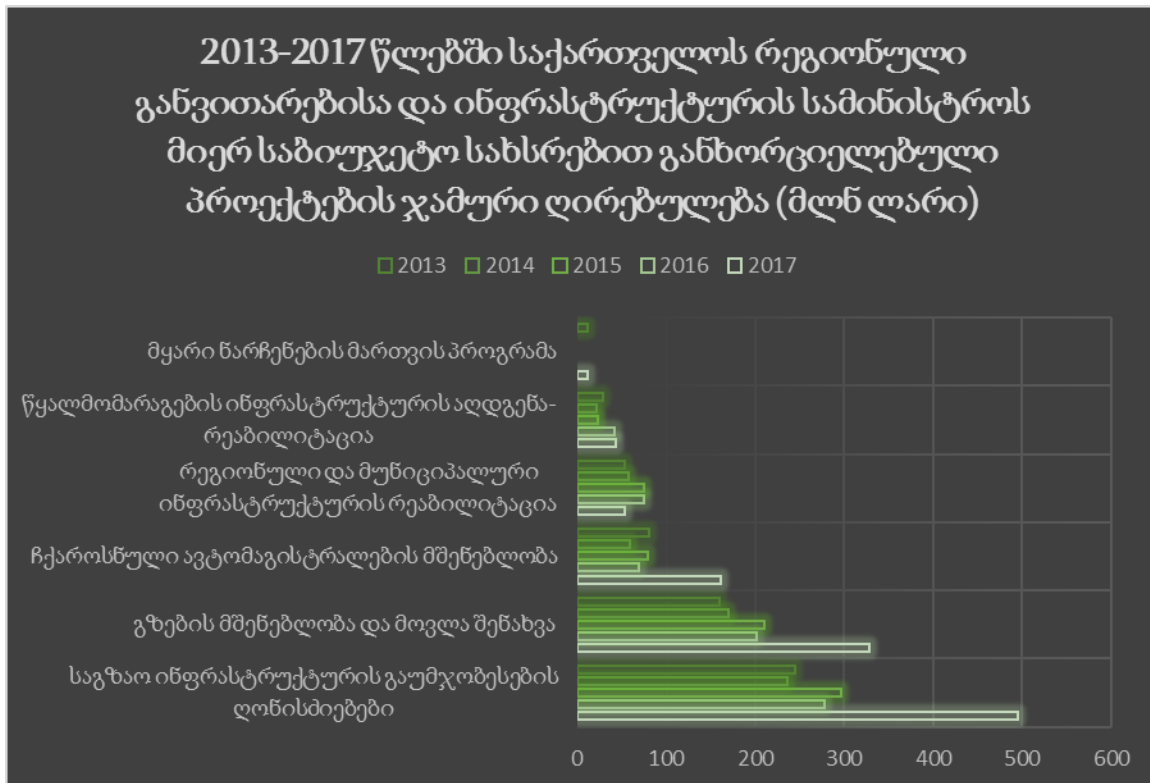
გრაფიკი 2. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ 2013-2017 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება ფუნქციონალურ ჭრილში (მლნ ლარი)

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდი, ფინანსური ინფორმაცია

<http://mrdi.gov.ge/ge/page/%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%AF%E1%83%94%E1%83%A2%E1%83%98>

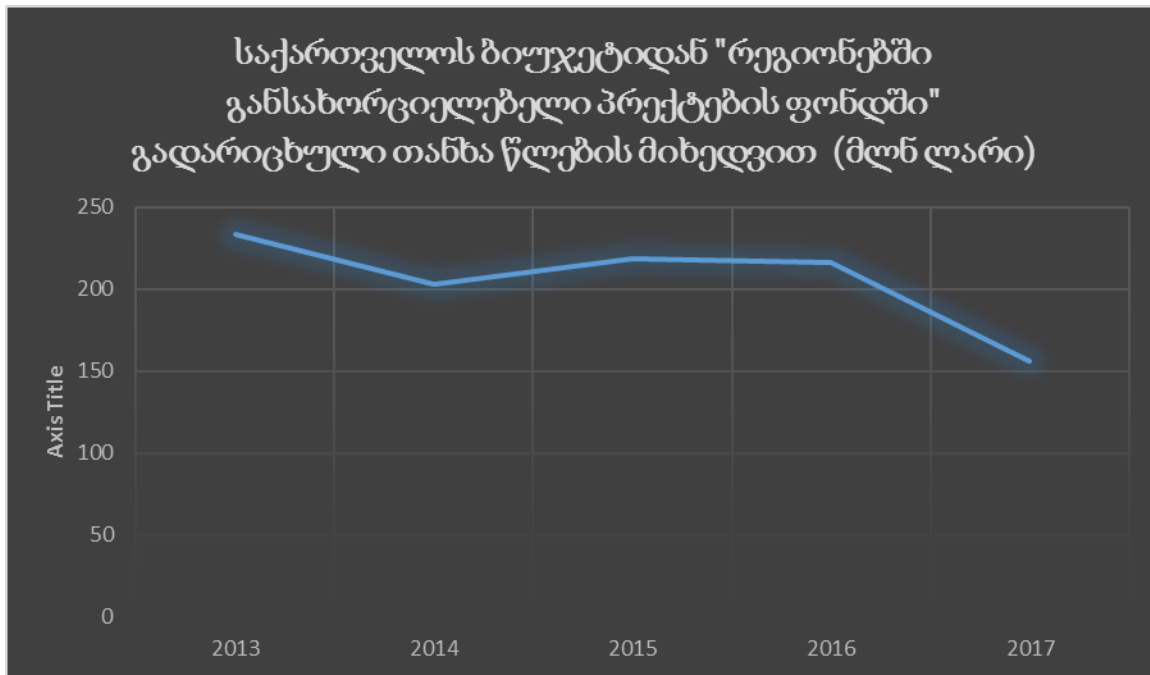
გრაფიკი 3. 2013-2017 წლებში საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საბიუჯეტო სახსრებით განხორციელებული პროექტების ჯამური ღირებულება (მლნ ლარი)

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდი, ფინანსური ინფორმაცია

<http://mr.di.gov.ge/ge/page/%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%AF%E1%83%94%E1%83%A2%E1%83%98>

გრაფიკი 4. საქართველოს ბიუჯეტიდან "რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდში" გადარიცხული თანხა წლების მიხედვით (მლნ ლარი)

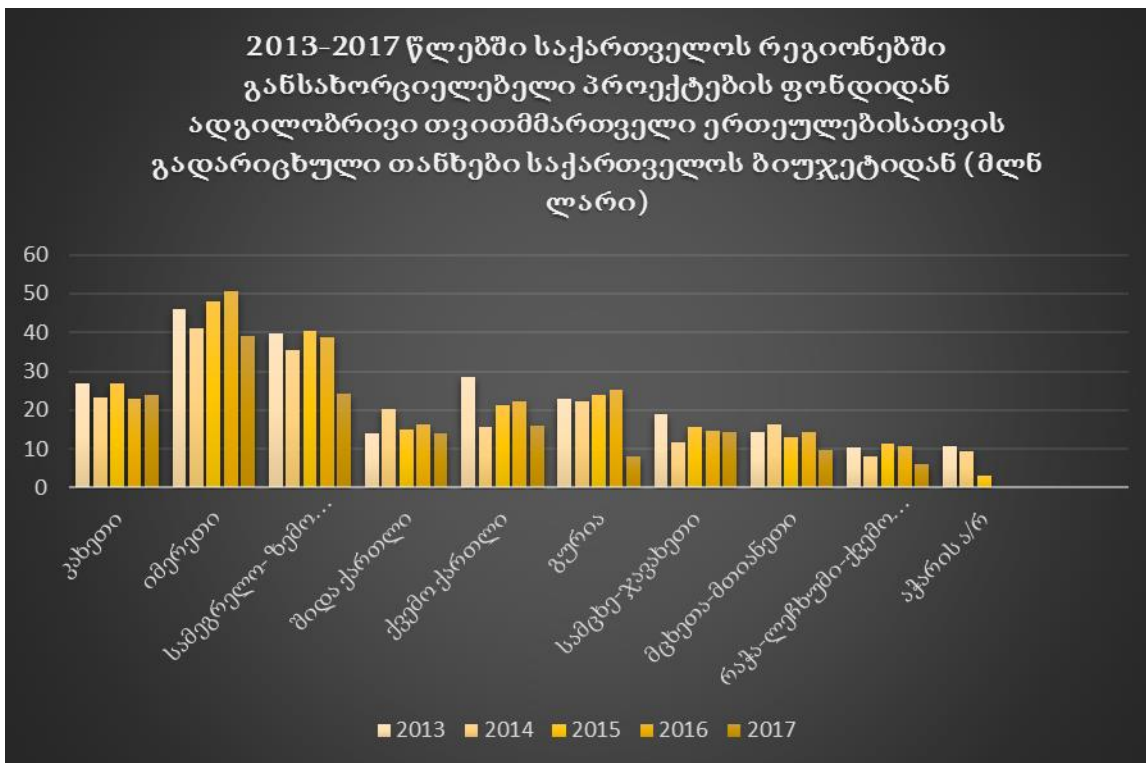
წყარო: 2013-2017 წლების სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები

შენიშვნა: გრაფიკი შედგება 2013-2017 წლებში საქართველოს ბიუჯეტიდან „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდში“ გადარიცხული თანხისგან.

ინფორმაცია საჯაროდ ხელმისაწვდომია და მისი ელექტრონული ვერსიის ნახვა შესაძლებელია საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე საქართველოს ბიუჯეტის შესაბამისი წლების ანგარიშების III თავში - „სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები“.

www.mof.ge

გრაფიკი 5. 2013-2017 წლებში საქართველოს რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის გადარიცხული თანხები საქართველოს ბიუჯეტიდან (მლნ ლარი)

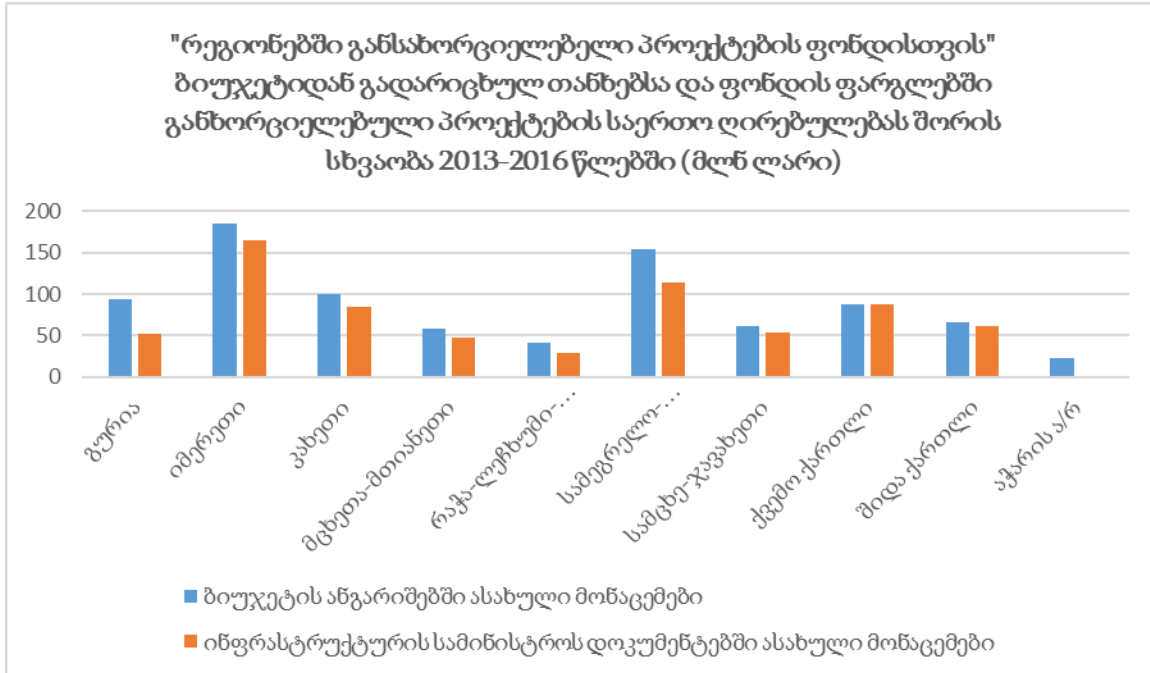
წყარო: 2013-2017 წლების სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები

შენიშვნა: გრაფიკი შედგება 2013-2017 წლებში საქართველოს რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის გადარიცხული თანხებისგან საქართველოს ბიუჯეტიდან.

ინფორმაცია საჯაროდ ხელმისაწვდომია და მისი ელექტრონული ვერსიის ნახვა შესაძლებელია საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე საქართველოს ბიუჯეტის შესაბამისი წლების ანგარიშების III თავში - „სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები“.

www.mof.ge

გრაფიკი 6. "რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდისთვის" ბიუჯეტიდან გადარიცხულ თანხებსა და ფონდის ფარგლებში განხორციელებული პროექტების საერთო ღირებულებას შორის სხვაობა 2013-2016 წლებში (მლნ ლარი)

წყარო: 2013-2016 წლების სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები

საქართველოს რეგიონული განვითარების სამინისტრო

შენიშვნა: გრაფიკი მოიცავს ინფორმაციას 2013-2016 წლებში საქართველოს ბიუჯეტიდან „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდში“ გადარიცხული თანხის შესახებ.

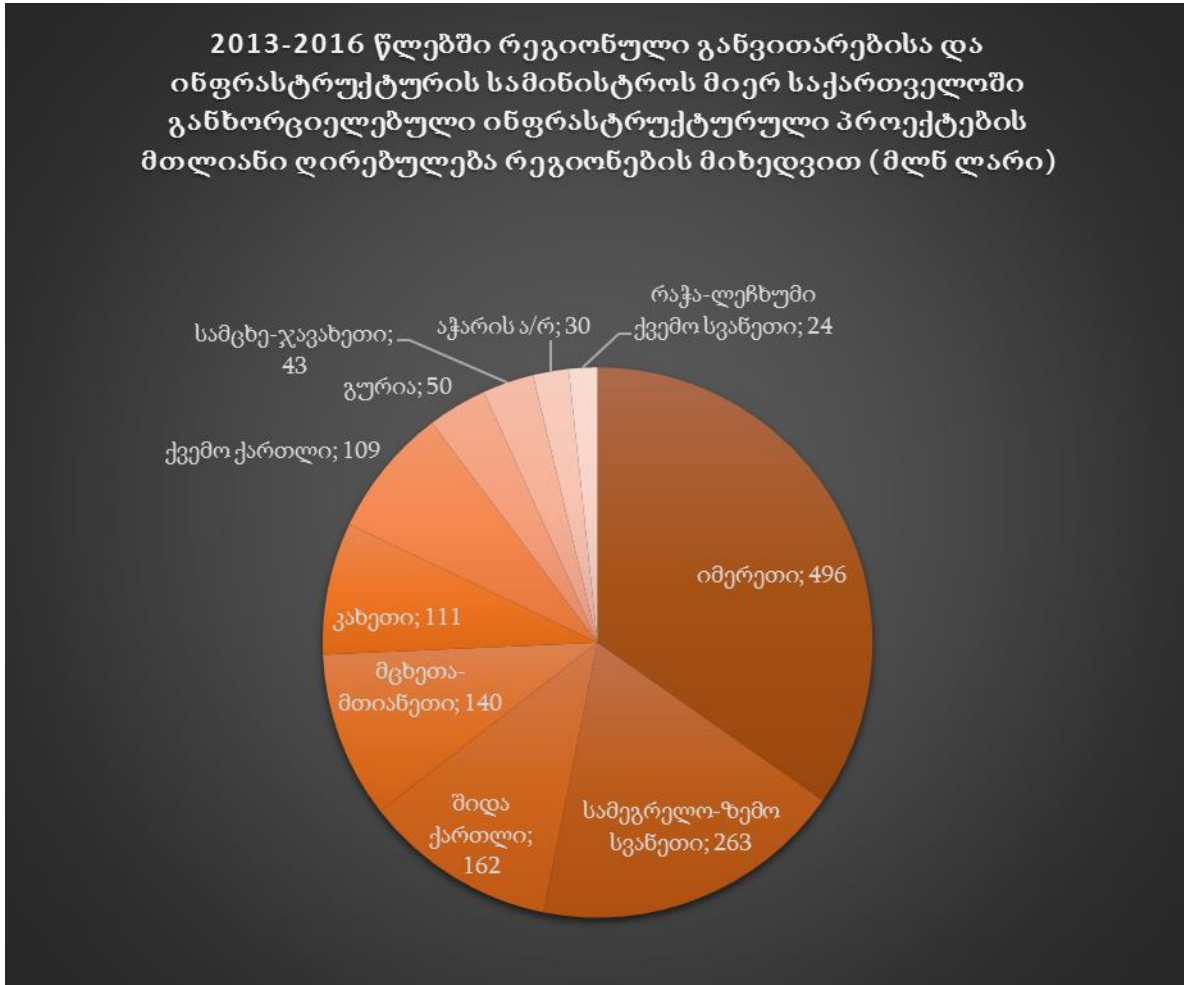
ინფორმაცია საჯაროდ ხელმისაწვდომია და მისი ელექტრონული ვერსიის ნახვა შესაძლებელია საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე საქართველოს ბიუჯეტის შესაბამისი წლების ანგარიშების III თავში - „სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები“.

www.mof.ge

ასევე, გრაფიკი შეიცავს საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდზე განთავსებულ ინფორმაციას „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ დაფინანსებული პროექტების შესახებ.

www.mrdi.gov.ge

გრაფიკი 7. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების მთლიანი ღირებულება რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი)

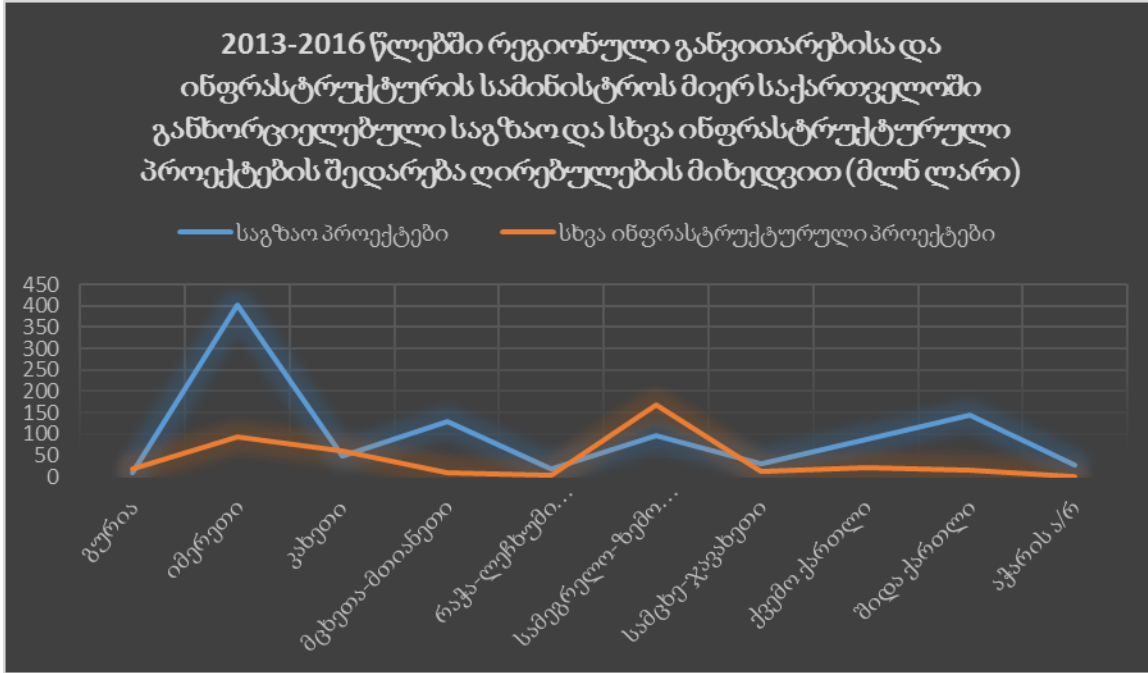

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: ცხრილი მოიცავს საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ 2013-2016 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ჯამურ ღირებულებას.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურისა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

გრაფიკი 8. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული საგზაო და სხვა ინფრასტრუქტურული პროექტების შედარება ღირებულების მიხედვით (მლნ ლარი)

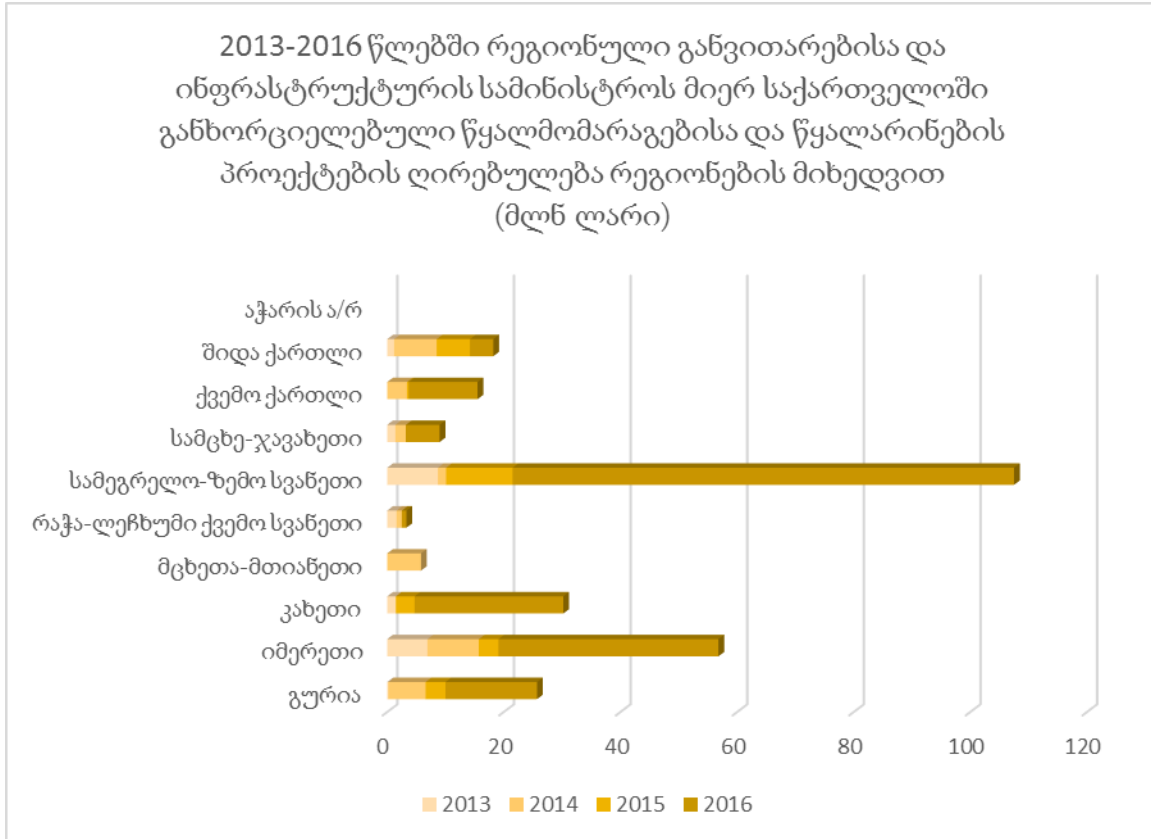
წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: ცხრილი მოიცავს საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ 2013-2016 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულებას.

სხვა ინფრასტრუქტურულ პროექტებში იგულისხმება წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების მშენებლობა/რეაბილიტაცია, ნაპირსამაგრი სამუშაოები, ხიდების მშენებლობა, დასუფთავება, გარე განათება კულტურის ობიექტების რეაბილიტაცია, რეკრეაციული ზონების მოწყობა და სხვა ინფრასტრუქტურული სამუშაოები.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურისა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

გრაფიკი 10. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული წყალმომარაგებისა და წყალარინების პროექტების ღირებულება რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი)

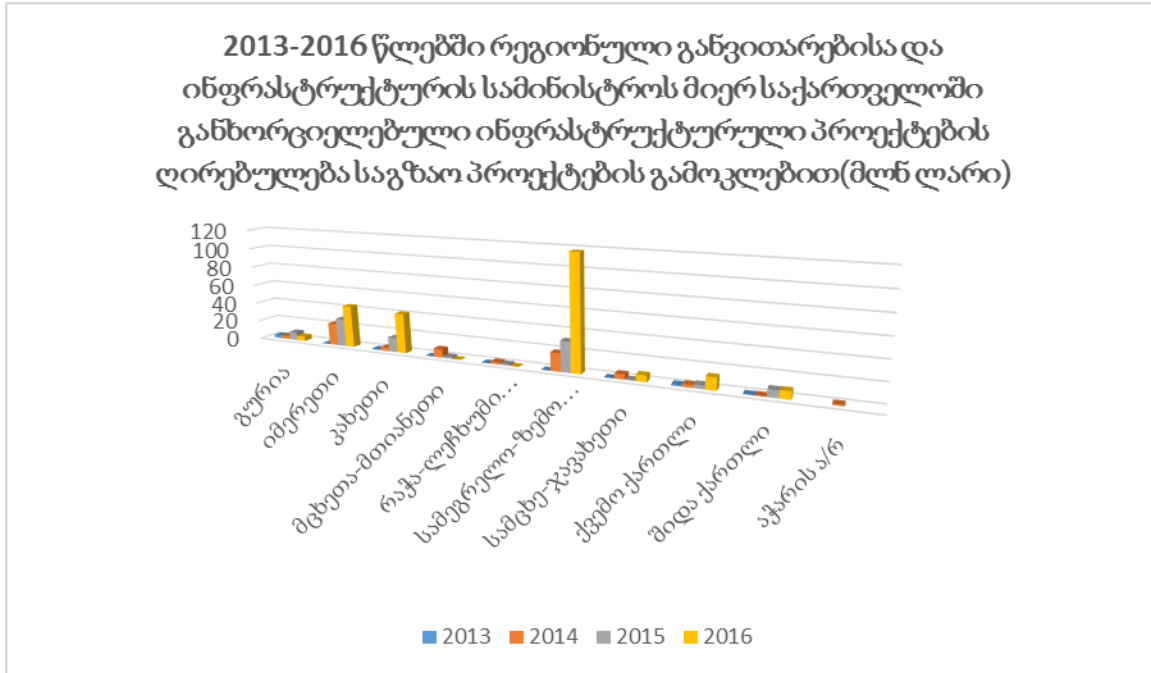

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: ცხრილი მოიცავს საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ 2013-2017 წლებში განხორციელებული წყალმომარაგებისა და წყალარინების პროექტების ჯამურ ღირებულებას.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურისა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

გრაფიკი 11. 2013-2016 წლებში რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს მიერ საქართველოში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება საგზაო პროექტების გამოკლებით (მლნ ლარი)

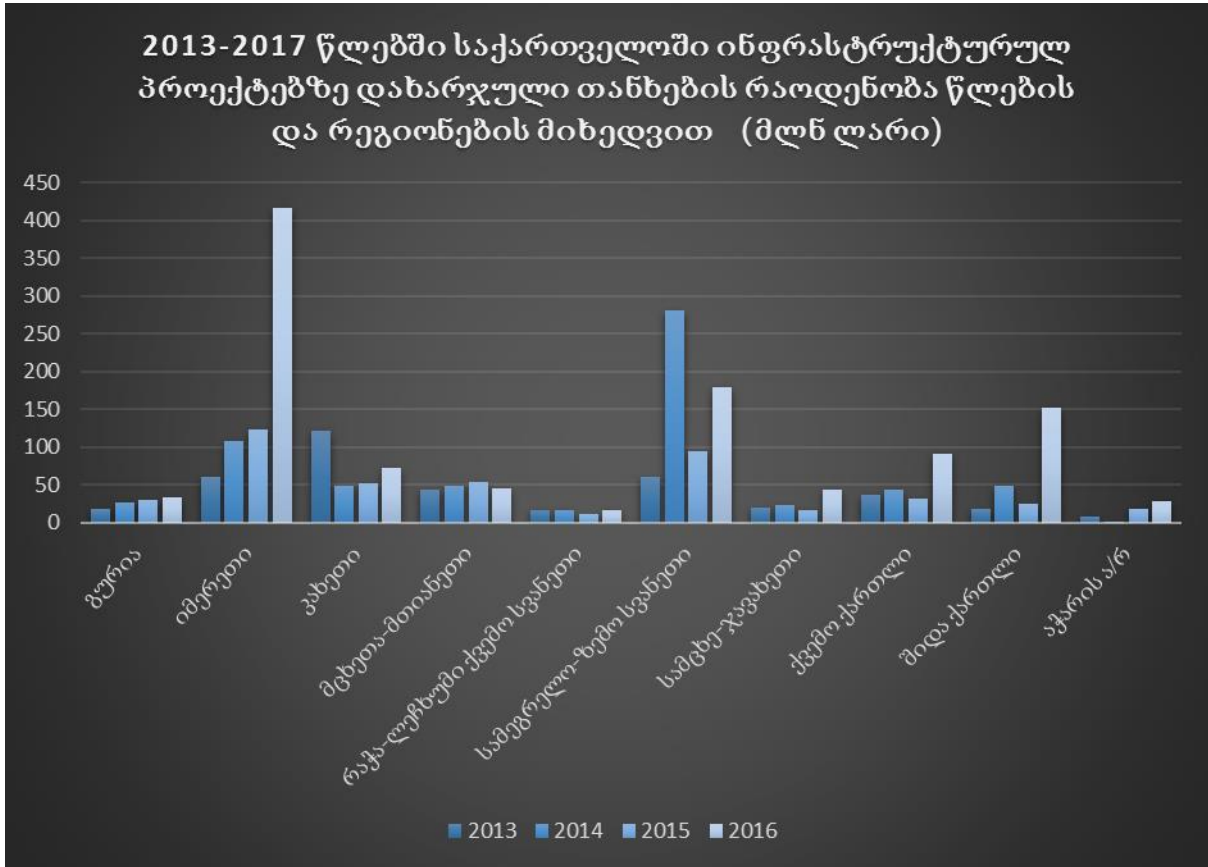

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: ცხრილი მოიცავს საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ 2013-2016 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულებას საგზაო პროექტების გარეშე.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურისა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

გრაფიკი 13. 2013-2017 წლებში საქართველოში ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე დახარჯული თანხების რაოდენობა წლების და რეგიონების მიხედვით (მლნ ლარი)

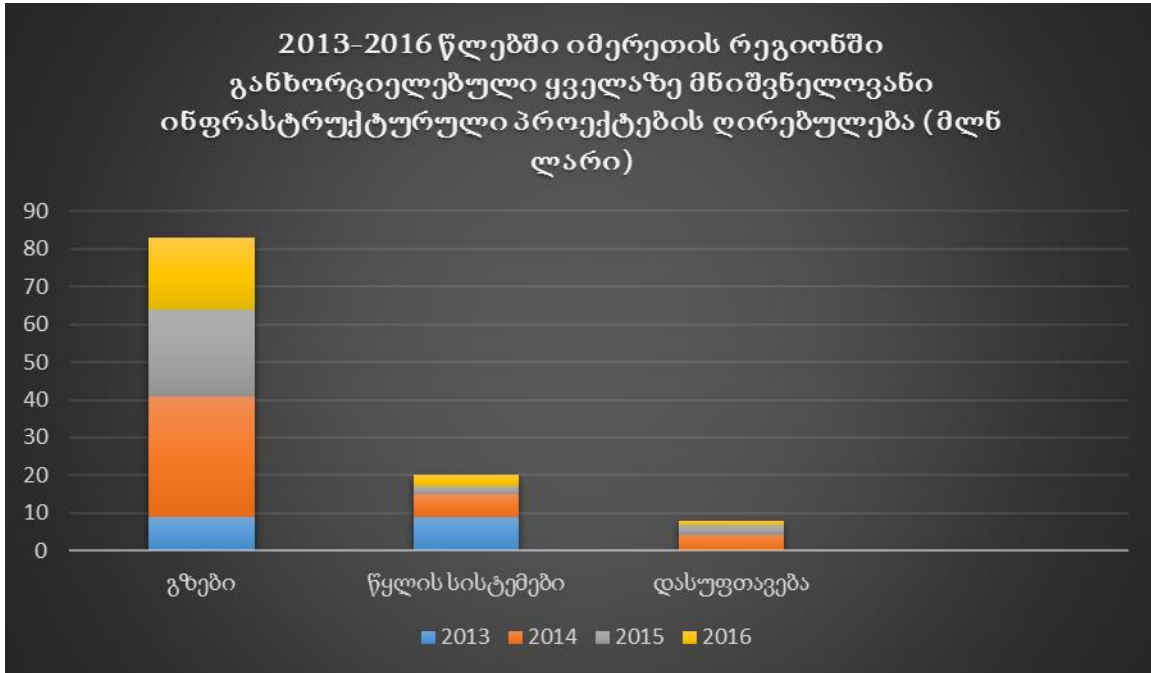
წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: ცხრილი შედგება 2013-2017 წლებში საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ, და რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან 2013-2017 წლებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ჯამური ღირებულებისგან.

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

რაც შეეხება რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდის ფარგლებში განხორციელებულ პროექტების ღირებულების შესახებ ინფორმაციას, ის ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდზე www.mrdi.gov.ge

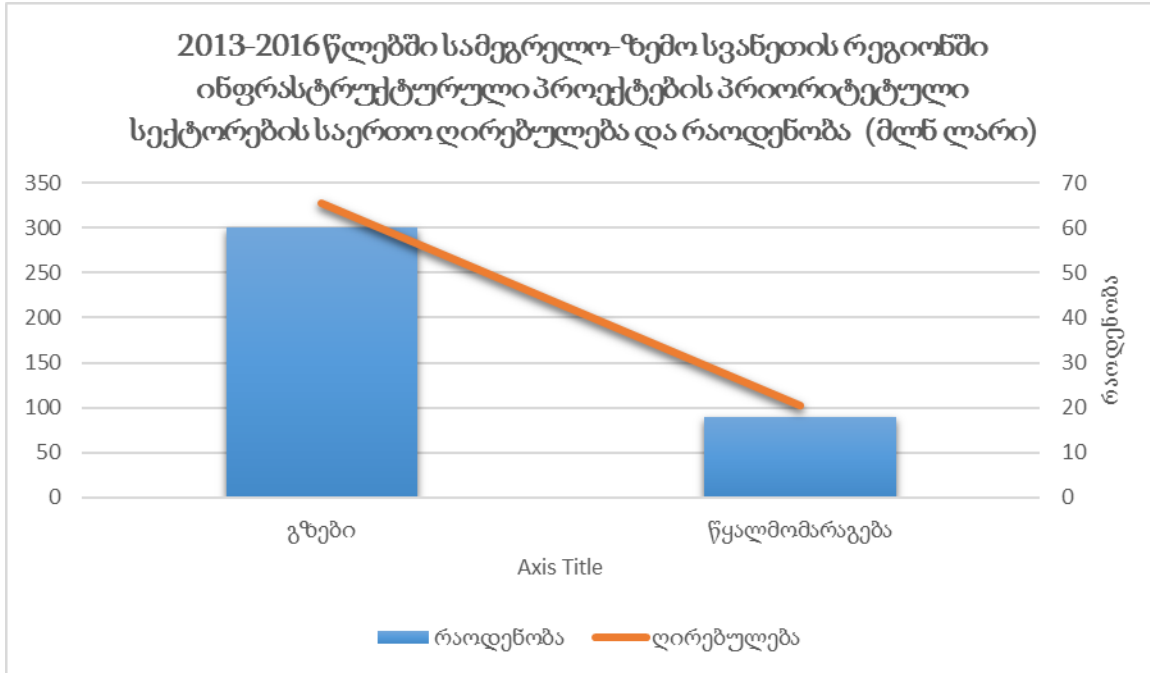
გრაფიკი 14. 2013-2016 წლებში იმერეთის რეგიონში განხორციელებული ყველაზე მნიშვნელოვანი ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება (მლნ ლარი)

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

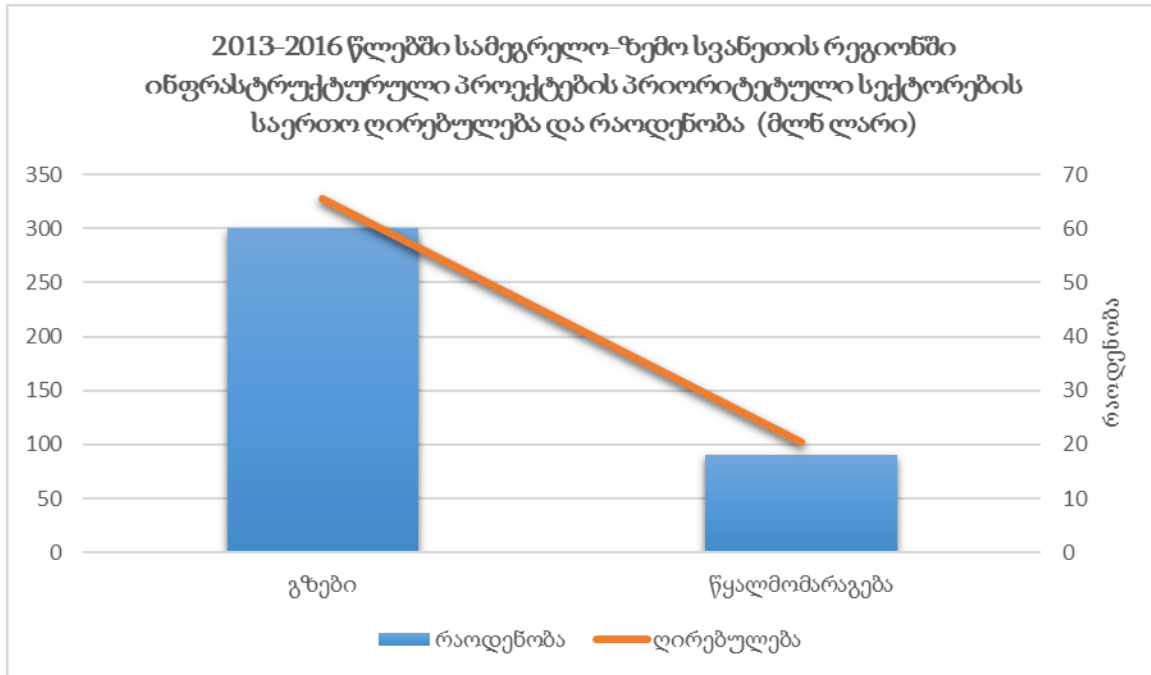
გრაფიკი 15. 2013-2016 წლებში სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში ინფრასტრუქტურული პროექტების პრიორიტეტული სექტორების საერთო ღირებულება და რაოდენობა (მლნ ლარი)

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

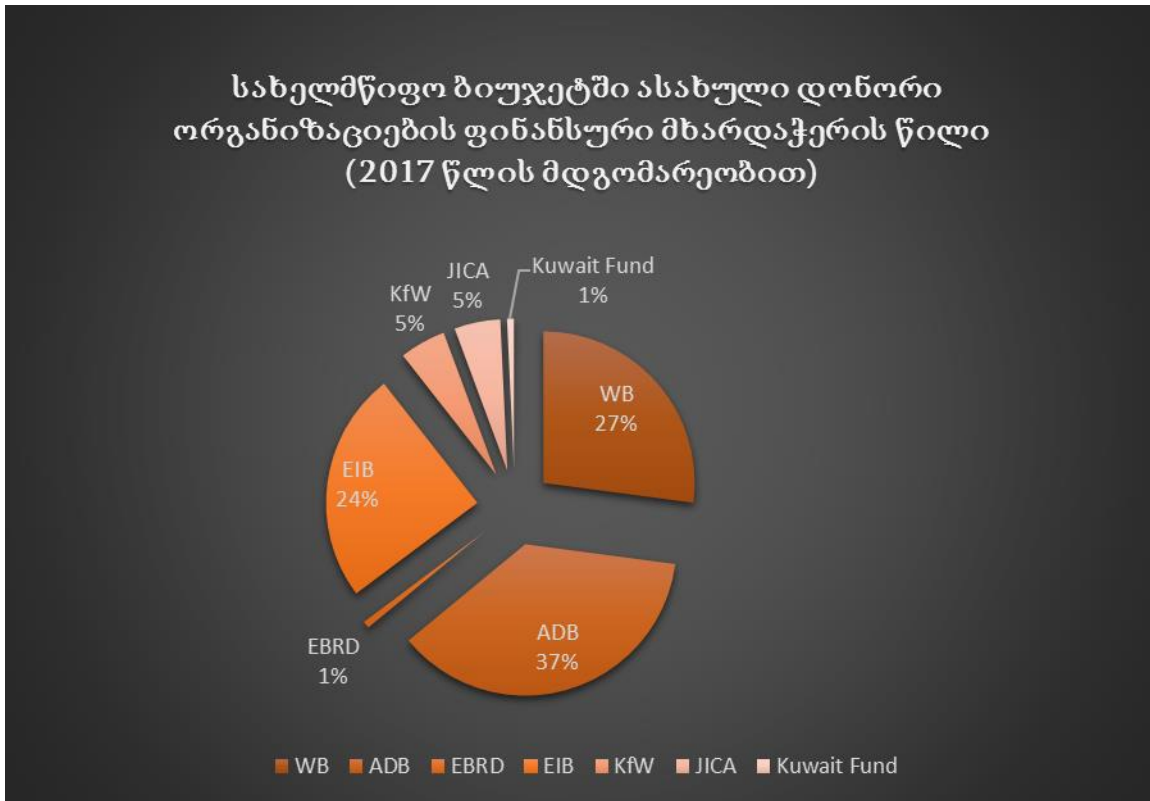
გრაფიკი 16. 2013-2016 წლებში სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში ინფრასტრუქტურული პროექტების პრიორიტეტული სექტორების საერთო ღირებულება და რაოდენობა (მლნ ლარი)

წყარო: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო

შენიშვნა: საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსა და მასზე დაქვემდებარებული უწყებების მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ამავე სამინისტროდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

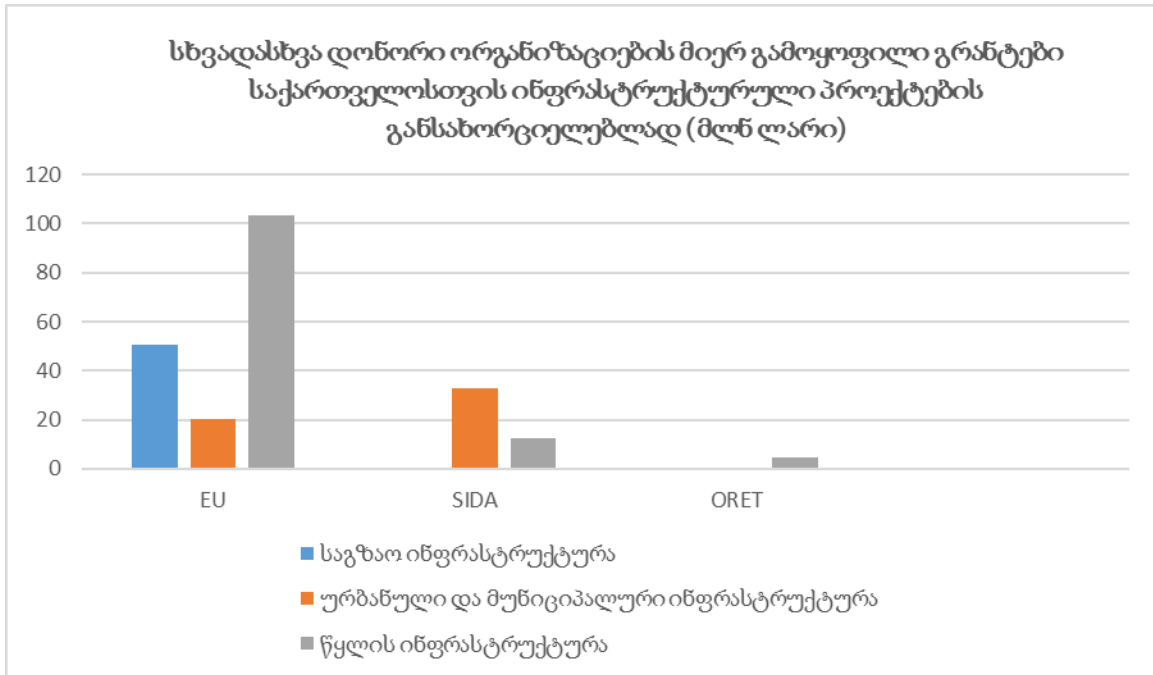
გრაფიკი 17. სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორი ორგანიზაციების ფინანსური მხარდაჭერის წილი (2017 წლის მდგომარეობით)

წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები (2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე

შენიშვნა: გრაფიკში ნაჩვენებია, როგორც 2017 წლის მდგომარეობით სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები. ფულადი დახმარება ითვალისწინებს ქვეყნისთვის გაცემულ შეღავათიან სესხებს კონკრეტული ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად. დონორ ორგანიზაციებში შედის: აზიის განვითარების ბანკი (ADB), მსოფლიო ბანკი (WB), ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB), გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი (KfW), იაპონიის საერთაშორისო თანამშრომლობის ორგანიზაცია (JICA), ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) და ქუვეითის ფონდი (Kuwait Fund). პროექტები მიმდინარეობს მთელი საქართველოს მასშტაბით და ეხება როგორც საგზაო, წყლის, ასევე ურბანული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას. პროექტების ღირებულება გაანგარიშებულია დოლარში.

გრაფიკი 18. სხვადასხვა დონორი ორგანიზაციების მიერ გამოყოფილი გრანტები საქართველოსთვის ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)

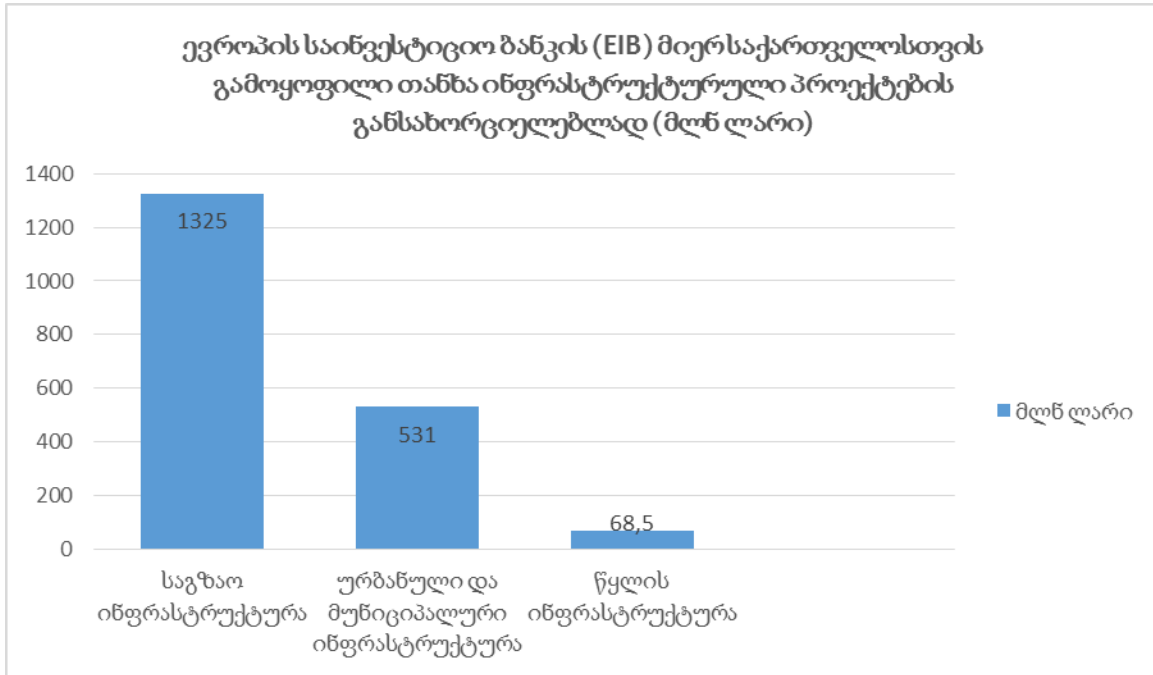
წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები (2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე

საქართველოში ევროკავშირის წარმომადგენლობის ვებ-გვერდზე განთავსებული ინფორმაცია პროექტების შესახებ:

https://eeas.europa.eu/delegations/georgia/7587/evrokavshiris-proektebi-sakartveloshi_ka

შენიშვნა: გრაფიკში ნაჩვენებია, როგორც 2011-2016 წლების პერიოდში განხორციელებული და დასრულებული პროექტები, ასევე მიმდინარე და აქტიური პროექტები. დონორ ორგანიზაციებში შედის ევროკავშირის სამეზობლო ინვესტირების ფონდი (EU-NIF), ასევე შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (SIDA) და ნიდერლანდების სამეფოს მთვარობა (წარმოდგენილი ORET-ი სახით). თანხაში იგულისხმება საქართველოსთვის გამოყოფილი გრანტები ამა თუ იმ ინფრასტრუქტურული პროექტის განსახორციელებლად. პროექტები მიმდინარეობს მთელი საქართველოს მასშტაბით და ეხება როგორც წყლის, ასევე ურბანული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

გრაფიკი 19. ევროპის საინვესტიციო ბანკის (EIB) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)

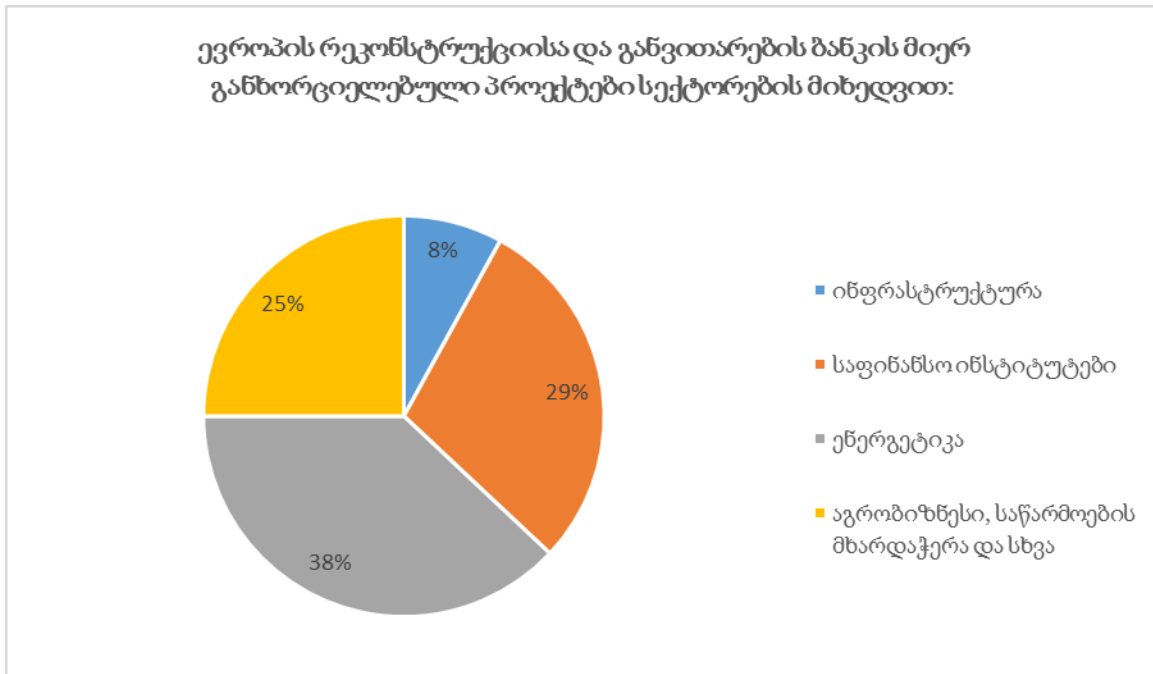

წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები (2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე

ევროპის საინვესტიციო ბანკის (EIB) ვებ-გვერდზე განთავსებული პროექტების ნუსხა ქვეყნების მიხედვით <http://www.eib.org/projects/loan/list/?region=4&country=GE>

შენიშვნა: გრაფიკში ნაჩვენებია, როგორც 2010-2016 წლების პერიოდში განხორციელებული და დასრულებული პროექტები, ასევე მიმდინარე და აქტიური პროექტები. თანხაში იგულისხმება საქართველოსთვის გამოყოფილი სესხი ამა თუ იმ ინფრასტრუქტურული პროექტის განსახორციელებლად. პროექტები მიმდინარეობს მთელი საქართველოს მასშტაბით და ეხება როგორც საგზაო, წყლის, ასევე ურბანული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

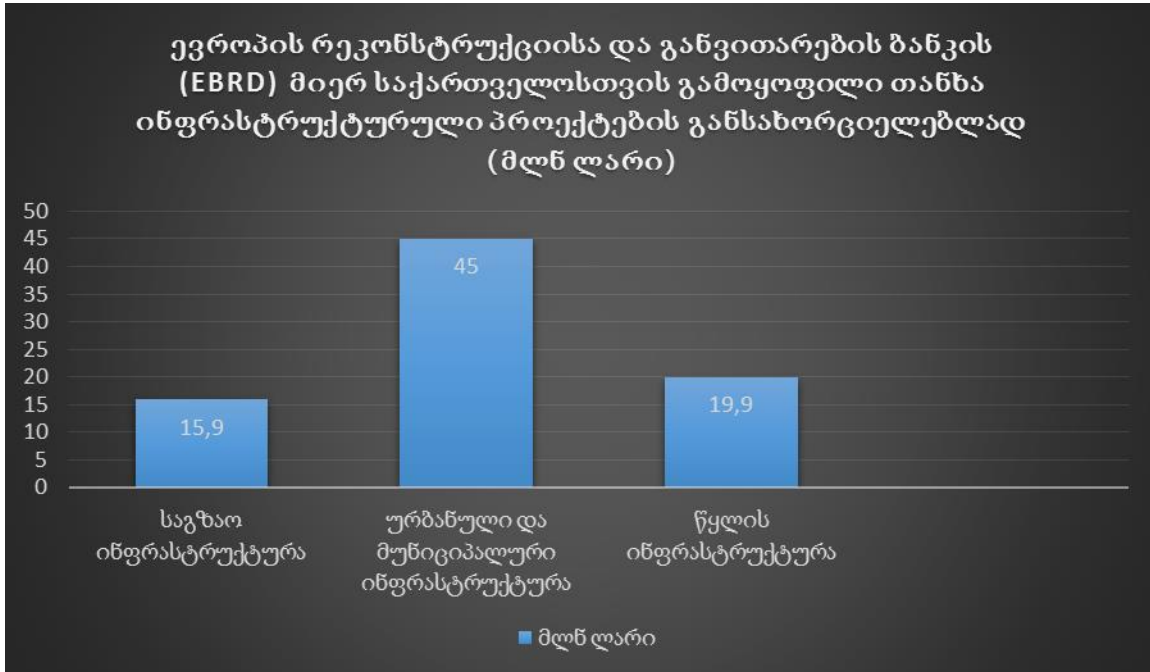
გრაფიკი 20. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მიერ განხორციელებული პროექტები სექტორების მიხედვით:

წყარო: ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის ვებ-გვერდი

<http://www.ebrd.com/georgia-data.html>

გრაფიკი 21. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)

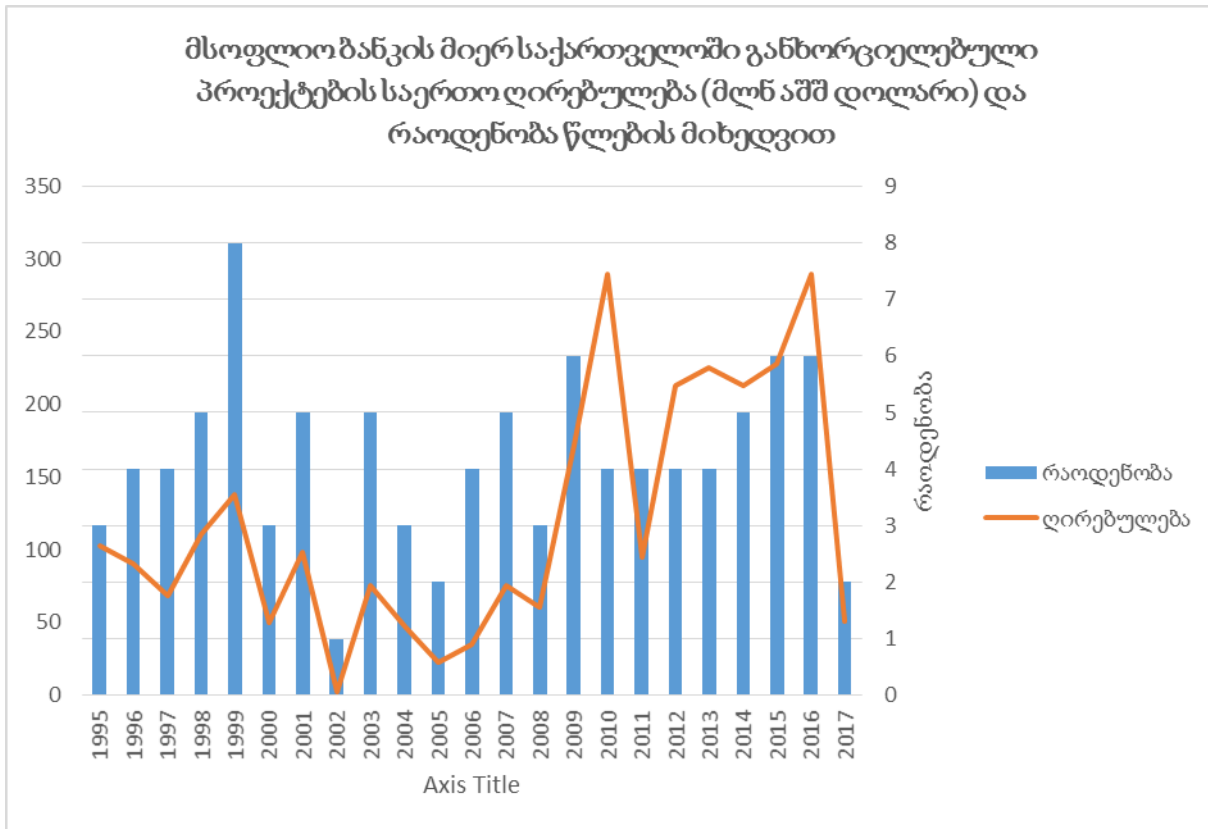

წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები (2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) ვებ-გვერდზე განთავსებული პროექტების ნუსხა ქვეყნების მიხედვით <http://www.ebrd.com/georgia.html>

შენიშვნა: გრაფიკში ნაჩვენებია, როგორც 2008-2016 წლების პერიოდში განხორციელებული და დასრულებული პროექტები, ასევე მიმდინარე და კონცეპტუალური მიმოხილვის ფაზაში მყოფი პროექტები. თანხაში იგულისხმება საქართველოსთვის გამოყოფილი სესხის და გრანტების ოდენობა, ამა თუ იმ ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად. პროექტები მიმდინარეობს მთელი საქართველოს მასშტაბით და ეხება როგორც საგზაო, წყლის, ასევე ურბანული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

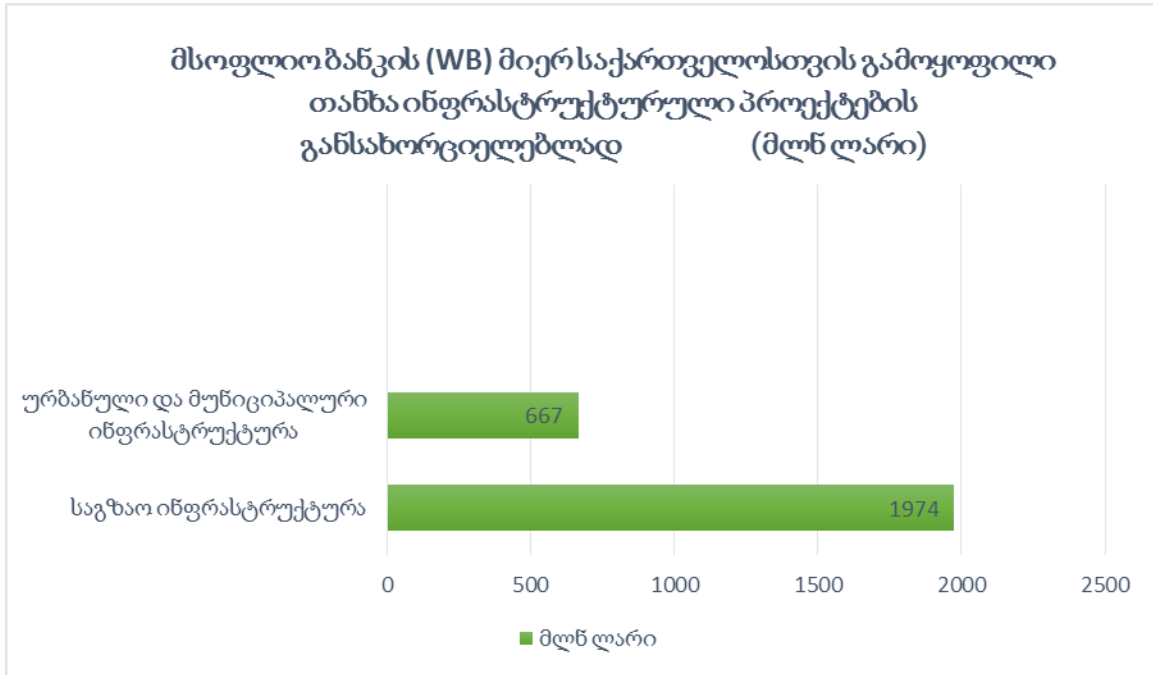
გრაფიკი 22. მსოფლიო ბანკის მიერ საქართველოში განხორციელებული პროექტების საერთო ღირებულება (მლნ აშშ დოლარი) და რაოდენობა (ერთეული) წლების მიხედვით

წყარო: მსოფლიო ბანკი

<http://data.worldbank.org/country/georgia>

გრაფიკი 23. მსოფლიო ბანკის (WB) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)

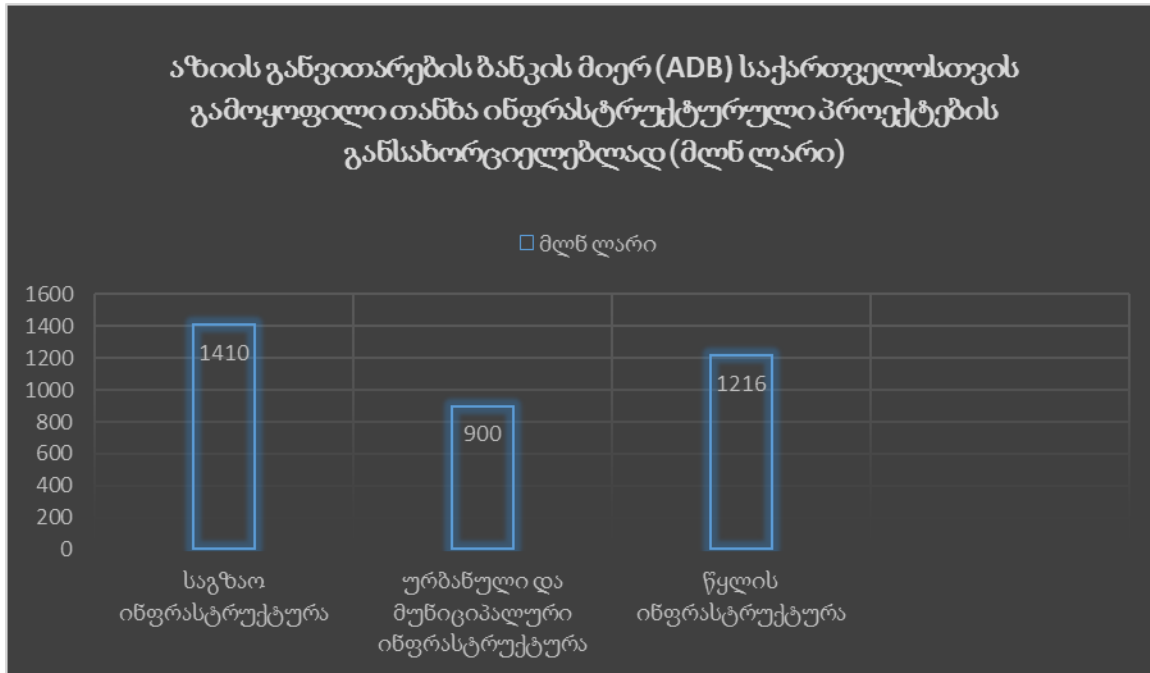

წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები (2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე

მსოფლიო ბანკის ვებ-გვერდზე განთავსებული პროექტების ნუსხა ქვეყნების მიხედვით <http://projects.worldbank.org>

შენიშვნა: გრაფიკში ნაჩვენებია, როგორც 2006-2016 წლების პერიოდში განხორციელებული და დასრულებული პროექტები, ასევე მიმდინარე და აქტიური პროექტები. თანხაში იგულისხმება საქართველოსთვის გამოყოფილი სესხი ამა თუ იმ ინფრასტრუქტურული პროექტის განსახორციელებლად. პროექტები მიმდინარეობს მთელი საქართველოს მასშტაბით და ეხება როგორც საგზაო, ასევე ურბანული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

გრაფიკი 24. აზიის განვითარების ბანკის მიერ (ADB) საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)

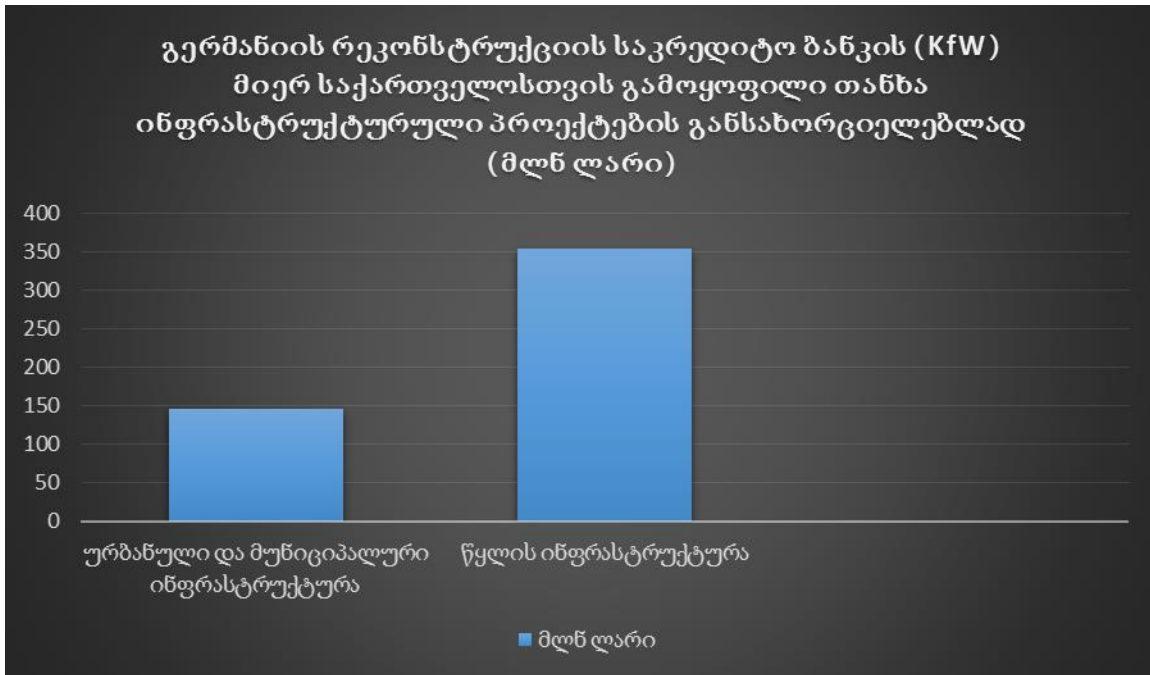

წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები (2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე

აზიის განვითარების ბანკის ვებ-გვერდზე განთავსებული პროექტების ნუსხა ქვეყნების მიხედვით <https://www.adb.org/countries/georgia/main>

შენიშვნა: გრაფიკში ნაჩვენებია, როგორც 2008-2016 წლების პერიოდში განხორციელებული და დასრულებული პროექტები, ასევე მიმდინარე და დამტკიცებული პროექტები. თანხაში იგულისხმება საქართველოსთვის გამოყოფილი სესხი ამა თუ იმ ინფრასტრუქტურული პროექტის განსახორციელებლად. პროექტები მიმდინარეობს მთელი საქართველოს მასშტაბით და ეხება როგორც საგზაო, წყლის, ასევე ურბანული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

გრაფიკი 25. გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკის (KfW) მიერ საქართველოსთვის გამოყოფილი თანხა ინფრასტრუქტურული პროექტების განსახორციელებლად (მლნ ლარი)

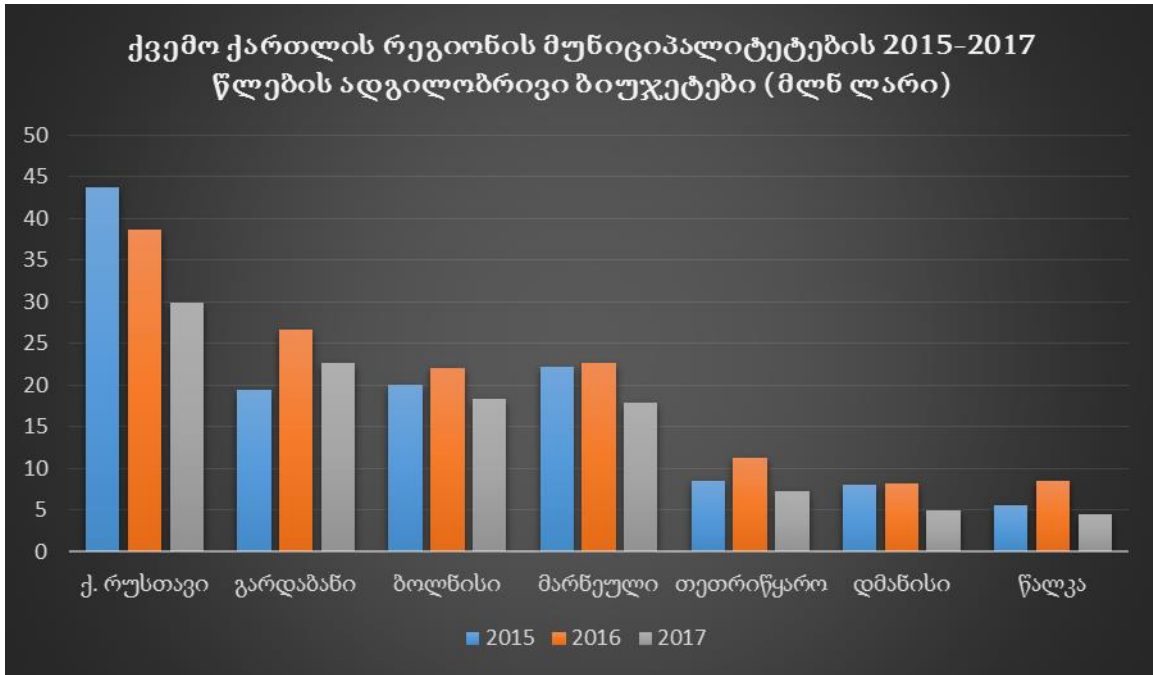
წყარო: სახელმწიფო ბიუჯეტში ასახული დონორების მხარდაჭერით დაფინანსებული პროგრამები და პროექტები (2017 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ელექტრონულად საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე

გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკის (KfW) საინფორმაციო ბროშურებიდან მიღებული ინფორმაცია, რომლებიც ელექტრონულად ხელმისაწვდომია შემდეგ ვებ გვერდზე:

<https://www.kfw-entwicklungsbank.de/International-financing/KfW-Development-Bank/Local-presence/Europe/Georgia/>

შენიშვნა: გრაფიკში ნაჩვენებია, როგორც 2007-2016 წლების პერიოდში განხორციელებული და დასრულებული პროექტები, ასევე მიმდინარე და აქტიური პროექტები. თანხაში იგულისხმება საქართველოსთვის გამოყოფილი სესხი ამა თუ იმ ინფრასტრუქტურული პროექტის განსახორციელებლად. პროექტები მიმდინარეობს მთელი საქართველოს მასშტაბით და ეხება როგორც წყლის, ასევე ურბანული და მუნიციპალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

გრაფიკი 26. ქვემო ქართლის რეგიონის მუნიციპალიტეტების 2015-2017 წლების ადგილობრივი ბიუჯეტები (მლნ ლარი)

წყარო:

ქალაქ რუსთავის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #181, 2016 წლის 22 დეკემბერი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3495787>

გარდაბნის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #35, 2016 წლის 23 დეკემბერი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3500263>

ბოლნისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #50, 2016 წლის 26 დეკემბერი

<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/3505824>

მარნეული მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #1, 2017 წლის 10 იანვარი

<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/3543388>

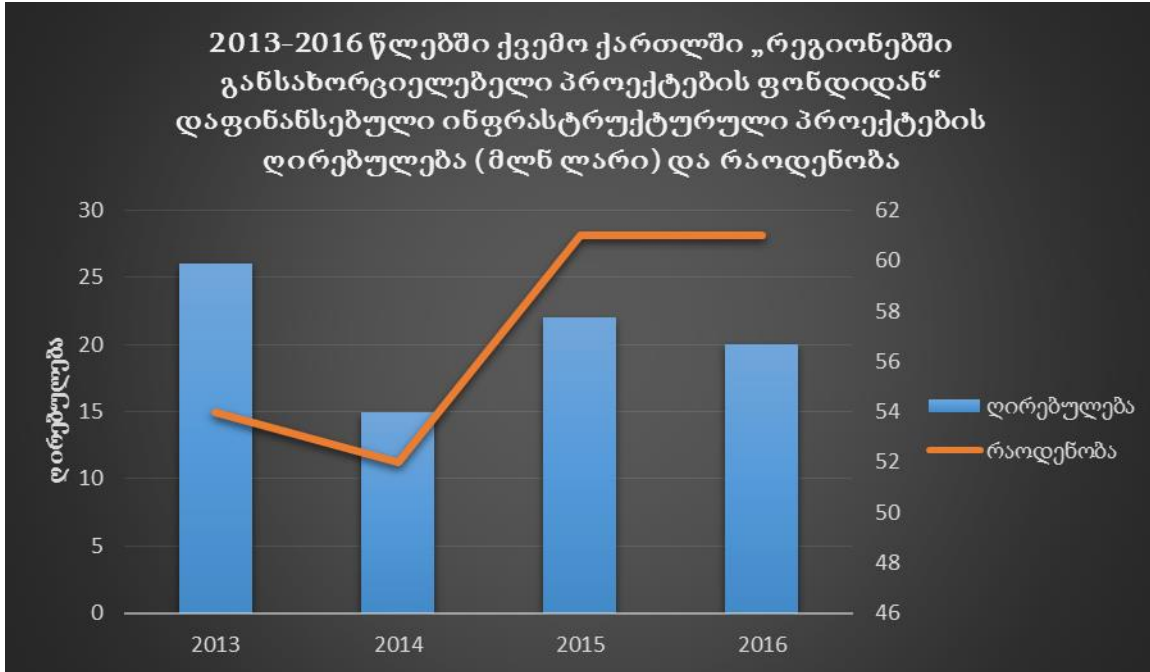
თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #171, 2017 წლის 24 თებერვალი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3591229>

დმანისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება #22, 2016 წლის 22 დეკემბერი

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3498945>

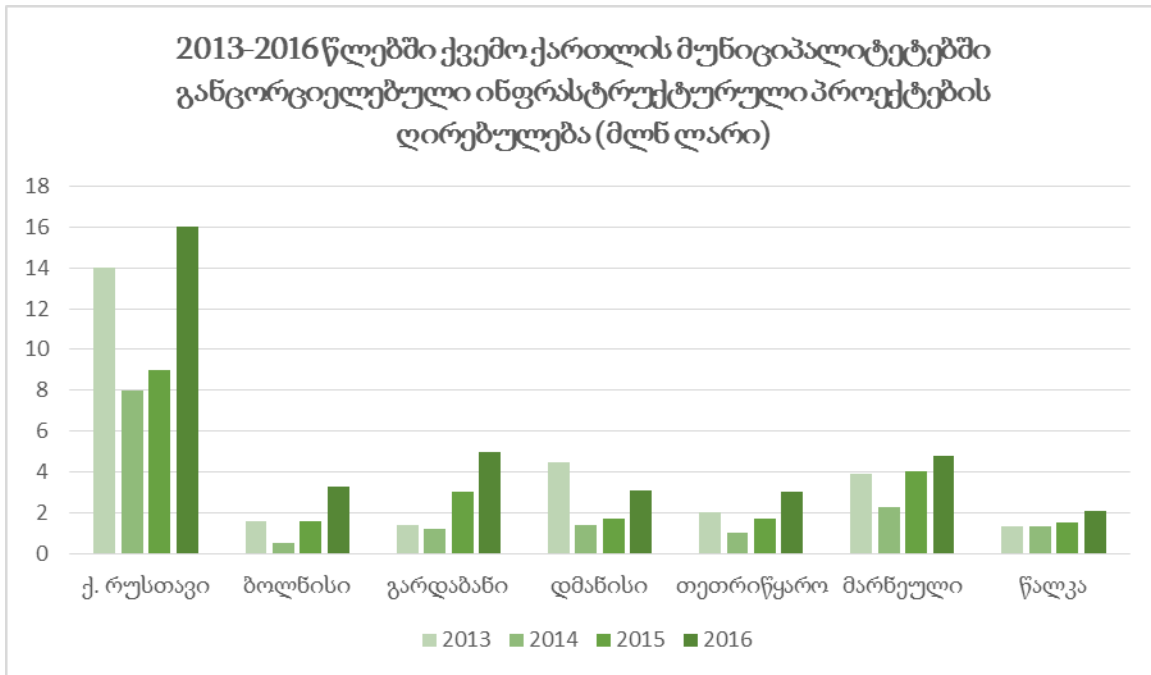
გრაფიკი 27. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლში „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან“ დაფინანსებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება (მლნ ლარი) და რაოდენობა

წყარო: ქვემო ქართლის გუბერნია

შენიშვნა: რეგიონში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ქვემო ქართლის გუბერნიიდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

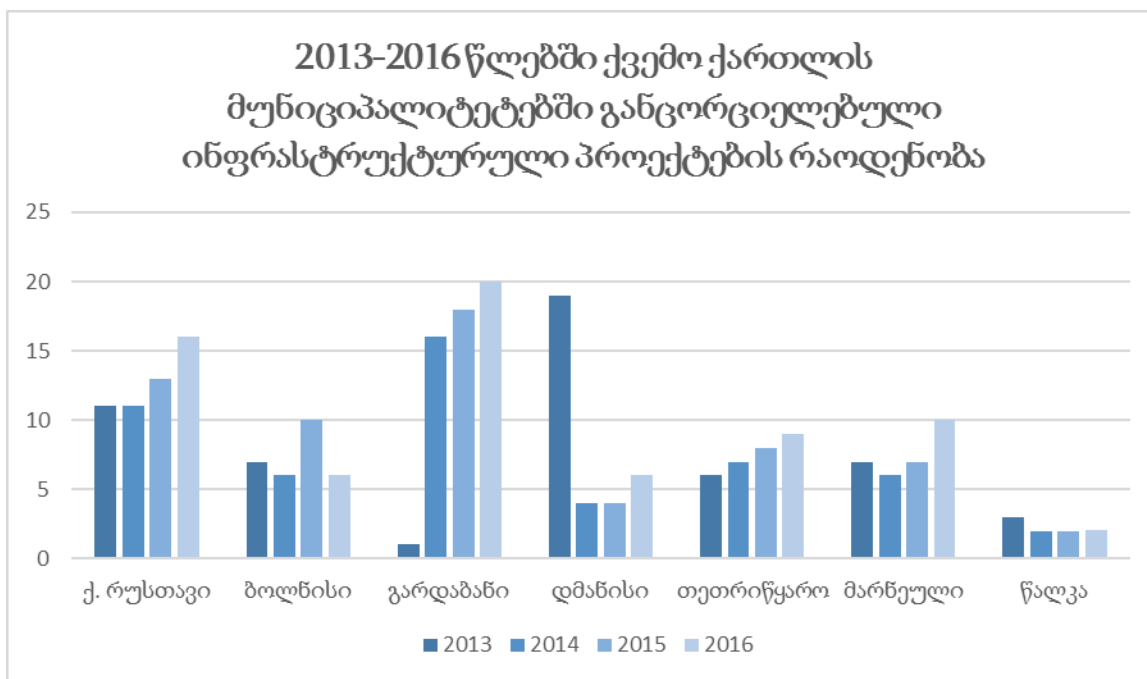
გრაფიკი 28. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების ღირებულება (მლნ ლარი)

წყარო: ქვემო ქართლის გუბერნია

შენიშვნა: ქვემო ქართლის რეგიონის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ქვემო ქართლის გუბერნიიდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

გრაფიკი 29. 2013-2016 წლებში ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების რაოდენობა

წყარო: ქვემო ქართლის გუბერნია

შენიშვნა: ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვა მოხდა ქვემო ქართლის გუბერნიიდან, შესაბამისად, ელექტრონულად არ არის ხელმისაწვდომი.

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Ana Janjgava

Geographical aspects of regional development of Georgia

Human Geography

The work has been accomplished to obtain the Master's academic degree in Human
Geography

Supervisor: Prof. Valerian Melikidze

Tbilisi, 2017